

Principis i fonaments de la catalogació

Jesús Gascón García

P08/09048/00898

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Naturalesa i objectius de l'anàlisi documental	7
1.1. El terme anàlisi documental i altres conceptes relacionats.	8
1.1.1. Anàlisi documental i catalogació	8
1.1.2. Organització del coneixement.	10
1.1.3. Control bibliogràfic	10
1.2. Funcions de les eines de recuperació de la informació	11
1.3. Identificació i accés	12
2. L'anàlisi dins la cadena documental	15
3. Mitjans d'organització de la informació	18
3.1. El catàleg: què és	18
3.2. Objectius i funcions del catàleg.	19
3.2.1. La formulació dels objectius: Cutter	19
3.2.2. La crisi de la catalogació i els nous aires: Lubetzky	22
3.2.3. Els principis de París.	23
3.2.4. I després? "Sempre ens quedarà París"?	24
3.3. Necessitat del catàleg.	25
3.4. La fi dels catàlegs?	26
3.5. Tipus i formes del catàleg	28
3.5.1. Tipus de catàleg segons el suport	28
3.5.2. Tipus de catàleg segons l'ordenació.	32
4. El registre bibliogràfic	36
4.1. Definició i funcions del registre bibliogràfic.	36
4.2. Registre i entrada	37
4.3. Parts de l'entrada i del registre bibliogràfic.	39
4.3.1. Registres d'exemplar.	41
4.3.2. Registres de fons.	42
4.4. Entrades principals i secundàries	44
4.5. Què representa el registre?	47
4.5.1. Requeriments funcionals del registre bibliogràfic	48
5. La descripció bibliogràfica	59
5.1. Organització de la descripció	59
5.2. L'estructura de les ISBD	61
5.2.1. Esquema general de les ISBD	62

5.2.2. Zones i elements de les ISBD	64
5.2.3. Fonts d'informació i llengua de la descripció	66
5.3. Què ens diu el document sobre ell mateix:	
"lectura" del material	68
5.3.1. Parts d'un llibre	75
6. Relacions entre registres: control autoritatiu	77
6.1. Principis d'uniformitat i encapçalament únic	77
6.2. Control autoritatiu	79
6.2.1. Panoràmica històrica del control autoritatiu.	80
6.3. Registres d'encapçalament autoritatiu	82
6.3.1. Estructura del registre d'autoritat.	82
6.4. Tasques de control autoritatiu.	86
6.5. Relacions entre registres en entorns automatitzats.	89
7. Història dels catàlegs i de la catalogació.	93
7.1. El catàleg inventari	93
7.2. El catàleg com a eina de recuperació.	95
7.3. Dels catàlegs a la catalogació com a disciplina	96
7.4. La catalogació moderna.	98
7.4.1. Primera meitat del segle XX	98
7.4.2. Segona meitat del segle XX.	99
Resum	102
Exercicis d'autoavaluació	103
Solucionari	104
Glossari.	104
Bibliografia.	107

Introducció

En aquest mòdul provem d'explicar els fonaments i principis en què es basa l'anàlisi documental i, més concretament, la catalogació descriptiva. Aquests principis, malgrat que es basen en la lògica i el sentit comú, sovint s'obliden o queden amagats per la complexitat aparent de les regles de catalogació. En aquest mòdul també expliquem quines són les eines de recuperació de la informació que resulten de l'aplicació d'aquests principis, i quins han de ser els seus objectius i les seves funcions. Es comenten, per tant, les bases de dades bibliogràfiques i, en concret, els catàlegs de biblioteca: la seva estructura, el seu funcionament i les formes que adopten.

Els elements que formen els catàlegs, els registres bibliogràfics, també tenen el seu lloc: què representen, com ho fan, l'estructura que tenen, els tipus de registre o les relacions que mantenen entre si.

Finalment, fem un repàs històric de l'evolució dels catàlegs i la catalogació, que permet d'explicar per què avui, com a resultat d'aquesta evolució, moltes coses són com són. Com a colofó d'aquest procés, la presentació de les normes més usades actualment –ISBD i AACR–, que permeten l'estandardització dels processos d'anàlisi, acaben aquest mòdul i enllacen amb el segon, en el qual s'expliquen amb detall aquestes normes.

Objectius

L'objectiu general del mòdul és entendre els fonaments i principis en què es basen els procediments i les normatives de l'anàlisi documental, en concret, els que fan referència a l'anàlisi formal del document, és a dir, la catalogació descriptiva.

En aquest mòdul els objectius específics que us proposem són els següents:

- 1.** Conèixer i comprendre els fonaments teòrics, principis i objectius de la catalogació de documents, dels instruments que en resulten –catàlegs o bases de dades– i de la recuperació de la informació a la qual dona lloc.
- 2.** Conèixer el concepte de registre bibliogràfic, la seva estructura i la relació que s'estableix amb el document que representa.
- 3.** Entendre el funcionament d'una eina de recuperació de la informació com és el catàleg d'una biblioteca, la seva organització i els elements que, tot integrant-los, fan dels registres bibliogràfics un conjunt estructurat: encapçalaments, remissions, control autoritatiu, etc.
- 4.** Assentar el concepte d'estandardització com a base dels processos d'anàlisi documental i principi per a assolir els objectius d'uniformitat i intercanvi.
- 5.** Tenir alguns elements per a saber interpretar les dades que un document dona sobre si mateix i que necessitem per a fer-les constar en el registre bibliogràfic corresponent.

1. Naturalesa i objectius de l'anàlisi documental

L'anàlisi documental és el conjunt de tècniques que, aplicades a un document, ens dóna com a fruit una **representació** d'aquest mateix document (un registre o referència bibliogràfica). El conjunt d'aquestes representacions, integrades en un catàleg o en una base de dades, té com a darrer objectiu facilitar la recuperació dels documents.

S'entén com a **document**, o unitat documental, qualsevol suport que contingui informació, i que hagi estat concebut amb la finalitat de transmetre-la.

Aquesta intencionalitat fa que no tinguem en compte els objectes que poden ser considerats documents per un arqueòleg, un museòleg o un historiador. Per exemple, un casc etrusc, unes restes òssies o un automòbil poden proporcionar molta informació sobre la forma de vida d'uns individus, però la seva finalitat primordial no ha estat aquesta.

En aquesta anàlisi es fan, usualment, els dos processos següents:

a) Catalogació descriptiva o anàlisi formal, amb la qual es descriuen les característiques formals i de presentació del document a partir, principalment, de les dades que aporta el mateix document. L'objectiu és la identificació del document. Igualment, s'identifiquen els responsables del contingut del document amb l'assignació de punts d'accés que permetin d'integrar les descripcions obtingudes en el catàleg i recuperar-les.

b) Catalogació de matèries o anàlisi de contingut, amb el qual es determina quins són els continguts del document, quin és el seu objecte d'estudi, i també altres aspectes com ara el punt de vista partir del qual hom treballa aquests continguts, la disciplina en la qual s'encabeix o la forma de coneixement del document (per exemple, una història de la física té com a matèria la física, però la seva forma de coneixement és la història). També s'assignen punts d'accés per tal de recuperar les descripcions associades a un contingut determinat. L'objectiu és establir quines matèries conté el document, i de quina manera les treballa.

La informació pot ser transmesa en suports molt variats, que donen lloc a diferents tipus de document.

L'anàlisi de contingut s'explica en detall a l'assignatura *Fonaments de llenguatges documentals*.

Funda i disc de les obres de Messiaen, amb el registre bibliogràfic resultant de la seva catalogació.

catalogació descriptiva

Messiaen, Olivier

Les corps glorieux [enregistrament sonor] ; Diptyque / [Olivier Messiaen]. -- London: Unicorn-Kanchana, c1988.

1 disc sonor (61 min.) : digital, estèreo ; 13 cm + 1 fullet (11 pàg.). - (Olivier Messiaen organ works).

Interpretat per Jennifer Bate en l'orgue de la Cathédrale Saint Pierre de Beauvais, entre el 15 i el 19 d'agost de 1980. -- DKP(CD) 9004

I. Títol. II. Col·lecció. III. Messiaen, Olivier. Diptyque. IV. Bate, Jennifer. 1. Música per a orgue - S. xx.

786.6"19"

catalogació de matèries

L'establiment de punts d'accés per als autors, títols, matèries, etc., conseqüència de l'anàlisi prèvia del document –tant formal com de contingut– és un pas fonamental del procés. A partir d'aquests punts podem recuperar les referències dels documents que estan associats a un punt d'accés concret: els que tenen un autor, els que treballen una matèria, els que són d'una col·lecció determinada, etc. Els punts d'accés han d'estar estandarditzats, per tal que no hi hagi ambigüitats o imprecisions a l'hora de buscar els termes.

Heu de pensar que quan feu servir un llenguatge lliure –per exemple, quan busqueu en un cercador al web– trobeu, sols a tall d'exemple, els elements següents:

- variants en el nom d'una persona o d'una entitat (de quantes maneres heu vist, en diferents documents, els noms de Cal·límac, Puixkin, Berlanga o la Unió Europea?);
- diferents formes per a designar un mateix concepte (sinònims);
- conceptes diferents que poden ser representats per un mateix terme (homònims i termes polisèmics).

Hi ha d'haver, per tant, unes normatives de construcció d'aquests punts d'accés i un control terminològic, que es tradueix en l'ús de **llenguatges documentals controlats**.

En trobareu un tractament més aprofundit en l'assignatura *Fonaments de llenguatges documentals*.

Activitat

1. Connecteu-vos a diferents catàlegs en línia i mireu de cercar el registre bibliogràfic corresponent a un mateix document –si pot ser, algun que conegueu (per exemple, un diccionari, una enciclopèdia, un atlas, etc.). Fixeu-vos en l'estructura que presenta la notícia que trobeu d'aquest document i definiu quines parts són el resultat dels processos esmentats: catalogació descriptiva i catalogació de matèries. Quins són els punts d'accés que hi ha per a poder recuperar el registre? Creieu que cada una de les parts compleix la seva funció? Trobeu diferències entre la notícia que hi ha en un catàleg i la que hi ha en un altre?

1.1. El terme anàlisi documental i altres conceptes relacionats

1.1.1. Anàlisi documental i catalogació

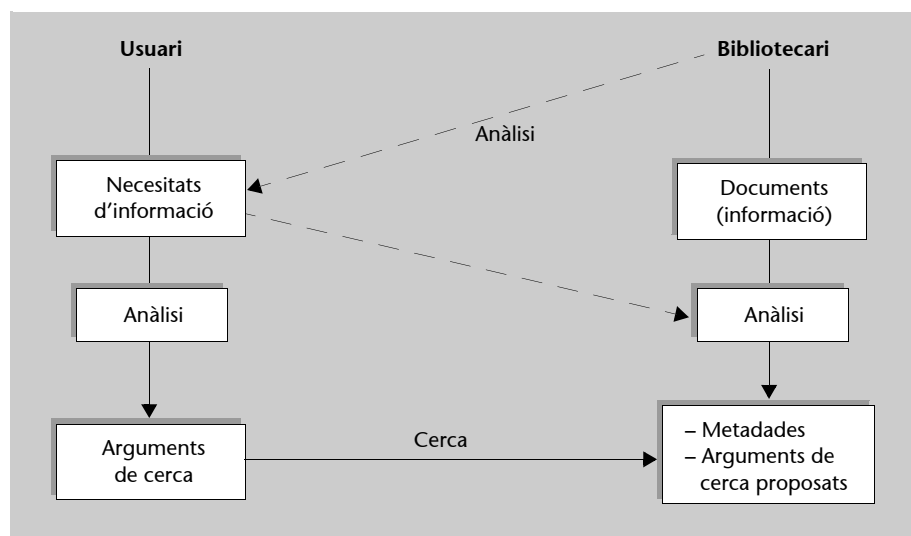
El terme “anàlisi documental” s'aplica, com s'ha dit, al conjunt de tasques d'anàlisi, tant formal com de contingut. Tradicionalment, aquestes tasques s'han conegut en l'àmbit d'una biblioteca com a “catalogació” (o, més concretament, “catalogació” per a l'anàlisi formal i “classificació i indexació” o “catalogació de matèries” per a l'anàlisi de contingut). De fet, les seccions encarregades d'aquestes tasques en una biblioteca reben noms com “secció de catalogació” o “de processament tècnic”, però no reben mai el nom “d'anàlisi documental”.

No obstant això, l'ús i abast dels termes poden variar d'un autor a un altre. N'hi ha que en parlar d'anàlisi documental volen donar un sentit més global al concepte. Circumscriu el concepte de catalogació al tractament dels documents en les biblioteques –en el sentit més limitat del terme–, el concepte d'anàlisi documental incorporaria, a més, les operacions d'anàlisi que es fan per a organitzar aplicacions que no estan centrades en una col·lecció documental concreta, sinó en productes purament bibliogràfics com ara bases de dades bibliogràfiques d'abast temàtic o, fins i tot, una bibliografia.

D'altra banda, l'anàlisi documental, per a aquests autors, no es queda en el tractament documental que en fa el professional de la informació, sinó que l'estudia en la mesura que està associat a un procés de recuperació de la informació per part de l'usuari –i que està condicionat per aquest.

De fet, quan algú fa servir un catàleg o una base de dades, també fa una anàlisi de les seves necessitats d'informació i, segons aquesta anàlisi, utilitza uns arguments de cerca determinats. L'èxit de la seva cerca dependrà del grau de coincidència de les dues anàlisis: la que fa l'usuari de les seves necessitats i la feta pel bibliotecari sobre els documents. De la mateixa manera, les necessitats d'informació de l'usuari són analitzades, en la mesura que sigui possible, pel bibliotecari que, en tenir-les en compte a l'hora d'analitzar els documents, augmentarà la probabilitat que el resultat sigui satisfactori.

Altres autors identifiquen l'anàlisi documental amb l'anàlisi de contingut, i consideren la indexació com a nexce que el lliga amb l'anàlisi documental formal o catalogació.

De tota manera, la diferenciació no deixa de ser artificial: es volen separar tasques similars que tenen el mateix objectiu. En el fons rau la dicotomia, també artificial, que durant molts anys s'ha mantingut entre serveis de biblioteca i de documentació. La menysvaloració de les tasques de catalogació i, en general, de la biblioteca per una part del sector documentalista de la professió ha portat els autors a buscar –moltes vegades sense sortir-se'n– nous noms i matisos que no vinculin la documentació a l'entorn de les biblioteques.

La bibliografia en anglès...

...fa servir els termes *cataloging* o *descriptive cataloging* i *classification* o *subject cataloging* respectivament.

Bolognini i Pedrini (1990, *Manuale del catalogatore*. Milà: Editrice Bibliografica) parlen de *catalogazione descrittiva* i *catalogazione semantica*.

Lectures recomanades

J.A. Frías, a "Las relaciones entre análisis documental y catalogación" (*Organización del conocimiento en sistemas de información y documentación*, 1, 1995, pàg. 145-157) fa una petita revisió bibliogràfica sobre l'ús dels dos termes.

M. Rosa Garrido, a *Teoría e historia de la catalogación de documentos* (Madrid: Síntesis, 1996) fa una comparació dels seus àmbits d'aplicació (pàg. 40-47).

1.1.2. Organització del coneixement

Un dels termes que volen integrar tots els aspectes que s'han anat esmentant dins una mateixa disciplina és el d'**organització del coneixement** (*knowledge organization*). Parteix de la idea que tots els processos d'anàlisi, siguin del tipus que siguin, tenen com a objectiu organitzar la informació i, per tant, el coneixement que transmet, de manera que sigui fàcilment recuperable. Els estudis sobre organització del coneixement s'han centrat més en els camps de la representació conceptual i l'anàlisi de matèries, però la catalogació descriptiva, com a mitjà de recuperació de la informació, tampoc no li és aliena.

1.1.3. Control bibliogràfic

L'anàlisi documental està igualment relacionada amb el concepte de **control bibliogràfic**. D'antuvi, la humanitat ha volgut saber quina ha estat la seva producció documental. La bibliografia com a disciplina, en major o menor grau, no té una altra intenció: des dels repertoris bibliogràfics universals (*Bibliotheca universalis* de Konrad Gessner, 1545) o territorials (*Bibliotheca Hispana* de Nicolás Antonio, 1672-1696) fins al projecte de bibliografia universal de Paul Otlet i Henri Lafontaine, del 1895.

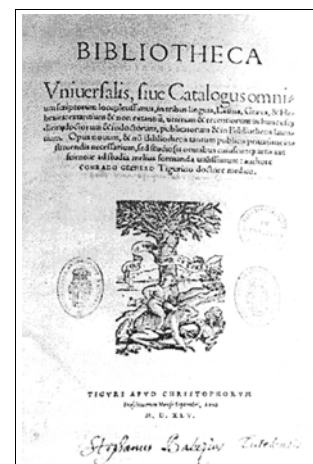
El control bibliogràfic es basa en la idea de voler organitzar i fer disponible –i, per tant, “controlar”– la producció creada i publicada arreu. En aquest sentit, l'anàlisi documental és una de les tasques que tenen com a finalitat l'assoliment d'aquest control, mitjançant l'elaboració d'eines que el permetin fer: bibliografies, índexs, catàlegs, bases de dades, etc. De fet, l'objectiu mateix de l'anàlisi no és diferent del que té el control bibliogràfic. Potser mentre l'èmfasi de l'anàlisi recau en la tasca desenvolupada pel bibliotecari (l'anàlisi pròpiament), el control bibliogràfic se centra més aviat en els resultats obtinguts.

El control bibliogràfic segons alguns autors

Amb el pas del temps, l'àmbit d'aplicació del terme ha esdevingut més gran: del control de la producció escrita i publicada es passa al de la informació, de forma genèrica. Elaine Svenonius el defineix com “l'habilitat o art... d'organitzar el coneixement (la informació) per a la seva recuperació”.

Taylor i Wynar parteixen de la definició de Svenonius, i consideren la catalogació com un “subconjunt” del control bibliogràfic. De tot l'univers del coneixement -diuen-, sols l'univers bibliogràfic, aquells coneixements enregistrats d'alguna manera, poden ser controlats. Aquest control es fa mitjançant eines bibliogràfiques com ara bibliografies, índexs, catàlegs i bases de dades.

Michael Gorman va més enllà: “el control bibliogràfic seria el marc de totes les expressions pràctiques de la biblioteconomia... l'essència del que fem i del perquè ho fem”. El control bibliogràfic, doncs, vertebrada i dona unitat a tots els ensenyaments pràctics que ha de rebre el professional de la informació.

Konrad Gesner

... humanista i naturalista, amb la *Bibliotheca universalis*, publicada l'any 1545, fa la primera bibliografia universal, amb la voluntat de ressenyar tot el que s'havia publicat arreu des de la invenció de la impremta. Sobre les seves aportacions a la història de la catalogació, vegeu el capítol 5.1 d'aquest mòdul.

Lectura recomanada

B.S.Wynar; A.G. Taylor (1992). *Introduction to cataloging and classification* (8a. ed.). Englewood, Colorado: Libraries Unlimited.

L'IFLA...

... International Federation of Library Associations and Libraries, és l'organisme internacional més important en el camp de les biblioteques. Compta amb vuit divisions especialitzades, programes i multitud de seccions i comitès. Les seves publicacions i el seu congrés anual esdevenen referències ineludibles. Al seu lloc web, <http://www.ifla.org> en trobareu informació detallada.

Una de les divisions de l'IFLA, la quarta, està dedicada al control bibliogràfic: a les activitats relacionades "amb l'organització de col·leccions i d'informació mitjançant la creació i intercanvi de dades bibliogràfiques". Dins aquesta divisió hi ha les seccions de Catalogació, de Classificació i Indexació i de Bibliografia. Igualment, un dels programes bàsics de l'entitat hi està relacionat: el Programa Control Bibliogràfic Universal MARC Internacional (UBCIM, també conegut com a CBU).

Adreces d'interès

A l'adreça <http://www.ifla.org> hi ha els objectius i activitats del Programa UBCIM.

Els de la Divisió de Control Bibliogràfic de l'IFLA, els trobarem a <http://www.ifla.org/VII/d4/dbc.htm>

1.2. Funcions de les eines de recuperació de la informació

L'objecte de l'anàlisi, com s'ha vist, és crear eines de recuperació de la informació. Les funcions d'aquestes es poden extrapolar a partir de les que Cutter assigna al catàleg, que són les tres següents:

a) La **identificació**, o **funció de localització**: permeten a l'usuari, que busca un document concret a partir d'unes dades conegudes –i, per tant, és capaç d'identificar-lo–, de comparar les referències trobades amb les dades que coneix, per tal de comprovar si coincideixen.

b) La **funció col·locativa** o **d'agrupació**: totes les referències relacionades entre si es troben juntes. Per exemple, es troben juntes totes les notícies que fan referència a una matèria concreta o d'un autor, o les de diferents manifestacions d'una mateixa obra.

Així, si en buscar en una base de dades obres de Txaiovski ens trobem que per a obtenir-ne totes les referències hem de buscar l'autor de maneres diferents (unes vegades com "Txaiovski", d'altres "Chaikovsky" i d'altres "Caikovskij") i sense cap indicació que remeti d'una forma a l'altra, la funció col·locativa no s'esdevé, ja que no trobem agrupades les referències, tot i que corresponen a obres d'un mateix autor –és possible que, fins i tot, no siguem capaços de trobar-les totes, si no pensem en totes les possibles variants que pot adoptar el nom de l'autor.

Igualment, quan algú busca les diferents edicions d'una obra, com ara la *Festa d'Elx*, l'interessa de trobar-les totes, independentment del títol que tingui una edició concreta: *Misteri d'Elx*, *Representació de l'Assumpció d'Elx* o *Consueta de la festa de Nostra Senyora de l'Assumpció*. Si no hi ha un punt d'accés que agrupi aquests títols i els faci recuperables a partir d'un sol argument de cerca, l'usuari no trobarà tot el que l'interessa, sinó sols una part.

En la base de la funció col·locativa trobem dos dels fonaments de qual-sevol eina de recuperació de la informació: el **principi d'uniformitat** i el **control autoritatiu** dels punts d'accés.

La funció col·locativa no consisteix únicament en l'agrupació de diferents manifestacions d'una mateixa obra, o d'obres amb un mateix responsable intel·lectual. També ha de fer possible que es puguin trobar juntes notícies

Per a les funcions formulades per Cutter, vegeu el punt 2.2.1. d'aquest mòdul.

Vegeu l'apartat 6 d'aquest mòdul.

d'obres diferents que tinguin algun lligam entre si. Així, tot i ser obres diferents i fetes per persones diferents, en buscar el *Hamlet* de Shakespeare, un catàleg que complís aquesta funció no ens donaria únicament les referències de les edicions de l'obra de teatre, sinó també les de les pel·lícules de Kenneth Brannagh, Lawrence Olivier i Mel Gibson o la de l'òpera d'Ambroise Thomas.

c) La funció d'**avaluació** o de **selecció**: permet a l'usuari de triar quina de les referències trobades és la que s'adiu millor a allò que buscava. És a dir, quan busqui, l'usuari podrà veure una llista amb les referències associades al seu argument de cerca i amb les dades suficients per a escollir-ne la més adequada.

Activitat

2. Penseu en alguna obra anònima: algun poema èpic medieval, alguna novel·la com el *Lazarillo de Tormes* o l'*Estebanillo González*. Busqueu-lo en el catàleg d'alguna biblioteca i observeu la descripció. Hi trobeu algun element que serveixi per a agrupar totes les manifestacions de l'obra? Quin? Si no hi fos, mireu de buscar-lo en un altre catàleg (una gran biblioteca com la Library of Congress o la Biblioteca Nacional). Compareu les diferències dels resultats que obteniu quan busqueu mitjançant aquest element agrupador o mitjançant el títol d'una edició concreta. Quins avantatges hi trobeu en cada cas?

3. Busqueu en el catàleg de la Universitat Autònoma de Barcelona (<http://www.bib.uab.es/catalog>) un autor clàssic grec o llatí. Com hi estan ordenades les obres? Fixeu-vos en el registre bibliogràfic complet d'alguna de les obres. Hi trobareu un element amb el literal "Títol unif.". Quina funció creieu que té? Feu una cerca de títol per a aquest element i una altra per al títol de l'edició que heu trobat (el que hi ha amb el literal "Títol"). Quines diferències hi trobeu en el resultat? Comenteu-les tenint en compte les funcions del catàleg.

1.3. Identificació i accés

A partir dels processos esmentats anteriorment en parlar de l'anàlisi formal, podeu veure que l'objecte d'aquesta és doble: d'una banda, identificar el document; de l'altra, proveir-lo d'accés.

De vegades s'han intentat contraposar els dos objectius, i s'ha defensat la prioritat de l'un sobre l'altre. Segons això serien característics de la biblioteca un major grau d'atenció a la identificació, a la descripció formal, i un nombre reduït de punts d'accés generals, mentre que un major nombre de punts d'accés, molt més treballats, i una descripció sumària, suficient per a la identificació, s'han considerat més pròpies dels serveis de bases de dades i de documentació. Al darrere hi ha una realitat que s'ha produït per les diferents necessitats dels usuaris d'un servei o de l'altre.

Efectivament, l'anàlisi d'un document que se sol fer en les biblioteques d'abast enciclopèdic és més general, atès que el públic que atenen té unes necessitats de caire més aviat general. Els serveis de documentació o les biblioteques especialitzades acostumen a atendre demandes més específiques i, per tant, intenten que amb les eines de què disposen per a resoldre-les (catàlegs o bases de dades) la informació pugui ser recuperada a partir de més punts d'accés.

Vegeu l'apartat 1, paràgrafs a) i b) d'aquest capítol.

<<http://ericir.sunsite.syr.edu/plweb-cgi/fastweb?getdoc+ericdb+1012193+1+wAAA+%28wynar%29>>

<<http://www.cbuc.es/cgi-bin/vtls.web.gateway?bib=1697-46260&lang=catalan>>

Des que l'automatització dels catàlegs de biblioteca és habitual, però, les facilitats per a incorporar punts d'accés als registres d'un catàleg ha difuminat aquesta distinció. Igualment, la integració de bases de dades bibliogràfiques en les biblioteques fa que els mateixos usuaris facin servir, indistintament, les unes i les altres sense distingir, a l'hora de fer una cerca, entre les peculiaritats del catàleg i les bases de dades.

Alguns estudis d'usuaris han constatat que pocs d'ells visualitzen els registres bibliogràfics complets, ja que amb la informació resumida que troben en les pantalles intermèdies en tenen prou per a identificar el document. També es constata un alt índex de resultats infructuosos en les cerques que fan en el catàleg, resultats deguts en bona part a una falta d'adequació entre els arguments de cerca que fa servir l'usuari i els punts d'accés que li ofereix el catàleg. 🗨️

El temps i el treball esmerçat a aconseguir una descripció amb un bon nivell de qualitat sembla esdevenir, al cap i a la fi, poc útil per a l'usuari, que no l'aprecia i que, en canvi, troba a faltar d'altres elements com una indexació més específica, majors possibilitats d'accés o un control autoritatiu que li permeti d'arribar a accedir a la informació per camins que no havia pensat.

A més, quan un usuari "mitjà" accedeix al registre bibliogràfic complet des de l'abreujat pot trobar que les dades suplementàries ofertes són de poc interès –com les dimensions– o que són difícils d'interpretar. Per contra, informacions com ara els resums de contingut o comentaris sobre el nivell o altres aspectes que podrien ajudar-lo en la selecció del document que necessita (segurament la funció del catàleg que s'ha de desenvolupar més, atesa la creixent producció documental i la quantitat de registres aparentment pertinents que pot trobar un usuari en fer una cerca) no es produeixen gairebé mai.

En aquesta línia de reducció de la descripció...

...s'han adaptat alguns dels estàndards de descripció bibliogràfica. L'IFLA va preparar les *ISBD concise* i, si pensem en centres bibliogràfics nacionals, les directrius de registre nacional bàsic proposades als *Functional requirement for bibliographic records* (vegeu el punt 4.5.1.6).

Els centres que utilitzen *AACR2r* per a la descripció tenen previstos tres nivells de descripció, segons el grau de detall que facin servir (vegeu el mòdul 2 de l'assignatura).

Caldria, per tant, millorar el rendiment informatiu del catàleg amb l'increment del nombre de punts d'accés i la millora de la seva qualitat, de manera que s'adiguin més al contingut del document i a les expectatives de l'usuari. Igualment cal introduir dades que puguin ajudar realment l'usuari del catàleg –cal, primer de tot, conèixer les seves necessitats i els seus hàbits de consulta: aquesta és encara, en el nostre context, una assignatura pendent.

L'única manera de poder-ho fer –ja que representa disposar d'uns recursos que no es tenen– és “sacrificar”, com a contrapartida, les dades que no proporcionen a l'usuari –llevat que sigui un especialista– una informació “tan útil” o les que repeteixen una informació ja donada. Dades, en la seva totalitat, descriptives.

La contraposició entre identificació i accés, com si fossin objectius enfrontats, també es manté per altres motius. Qualsevol de les tasques que implica descripció i establiment de punts d'accés necessita un personal que ha de dedicar-hi un temps. Són, per tant, processos costosos. Als gestors dels serveis d'informació, davant d'aquest relatiu fracàs en l'adequació a les necessitats dels usuaris, els sembla difícil de trobar justificables les inversions en recursos humans per als processos tècnics. En una situació de precarietat pressupostària, en què hi ha molts serveis per a oferir i pocs recursos humans –que no poden augmentar–, miraran de reduir aquestes inversions en catalogació al mínim, i destinaran els recursos a altres serveis o tasques. Com que el personal destinat a la catalogació és més reduït, l'única manera de treure endavant la feina és simplificar els processos.

Si partim de l'argument que a l'usuari l'interessa, sobretot, arribar al document a partir del que busca, es donen els punts d'accés i s'abreuja la descripció, dedicant-hi, en conjunt, menys temps. El bibliotecari, però, troba que, moltes vegades, la reducció del nivell de descripció comporta problemes d'identificació que acaben fent perdre temps a l'usuari –allò que, justament, es volia guanyar. Com sempre, l'ideal és mantenir-se en un terme mitjà que permeti l'assoliment de totes dues finalitats per a la majoria dels usuaris.

Activitat

4. Busqueu el registre bibliogràfic d'un llibre en una base de dades bibliogràfica, per exemple, *Eric*, <<http://ericir.syr.edu/Eric/index.html>>. Quin tipus d'informació hi predomina? Busqueu el mateix document en un catàleg de biblioteca (com ara el CCUC, <<http://www.cbuc.es/ccuc>>). Compareu els registres que heu trobat i comenteu i avalueu les diferències, i feu referència als possibles motius (podeu agafar com a exemple *Recommended reference books for small and medium-sized libraries and media centers*, amb Bohdan S. Wynar com a editor, publicat l'any 1999.)

2. L'anàlisi dins la cadena documental

L'anàlisi documental és una de les fases del que anomenem **cadena documental** o **procés documental**: el conjunt d'operacions que rep el document per tal de fer-lo fàcilment recuperable, operacions cada una de les quals es fa a continuació de l'altra.

La cadena documental en eines bibliogràfiques diferents del catàleg

Ens referirem a continuació al desenvolupament de la cadena documental en un centre d'informació, que té com a objectiu la formació d'una col·lecció documental i la difusió de la informació que s'hi conté. Podem parlar de les mateixes operacions en la formació d'una font d'informació "ideal", que no correspongui a cap col·lecció en concret, com pot ser un repertori bibliogràfic. Per exemple, quan doneu la bibliografia d'un treball acadèmic, feu els passos següents:

- una selecció dels documents que s'hi inclouen, encara que no se'n faci l'adquisició
- el tractament documental (descripció, anàlisi de contingut, establiment de punts d'accés)
- la difusió de la informació, amb la mateixa publicació del repertori

Bibliografia complementària

Abadal Falgueras, E.; Gascón García, J. (1998). "Documentació". *La documentació a l'era de la informació* (pàg. 15-82). Barcelona: UOC.

Bolognini, P.; Pedrini, L. (1990). *Manuale del catalogatore: una guida per le biblioteche pubbliche* (nuova ed. riveduta e aggiornata). Milà: Editrice bibliografica (Bibliografia e biblioteconomia).

Burger, R.H. (1985). *Authority work: the creation, use, maintenance and evaluation of authority records of files*. Milà: Editrice bibliografica (Bibliografia e biblioteconomia).

La compilació i redacció d'una bibliografia requereix, com a instrument d'organització i recuperació de la informació, unes tasques d'anàlisi documental. En la il·lustració, pàgina d'una bibliografia recollida en aquesta obra mateixa.

Bàsicament, la cadena documental consta de les fases següents:

a) formació de la col·lecció, mitjançant la **selecció** i **adquisició** dels documents. Consisteix a formar i mantenir una col·lecció de documents, a partir d'uns criteris determinats pels objectius i les necessitats d'informació del centre. Els documents poden ser de qualsevol tipus, des de documents en paper fins a documents electrònics d'accés remot.

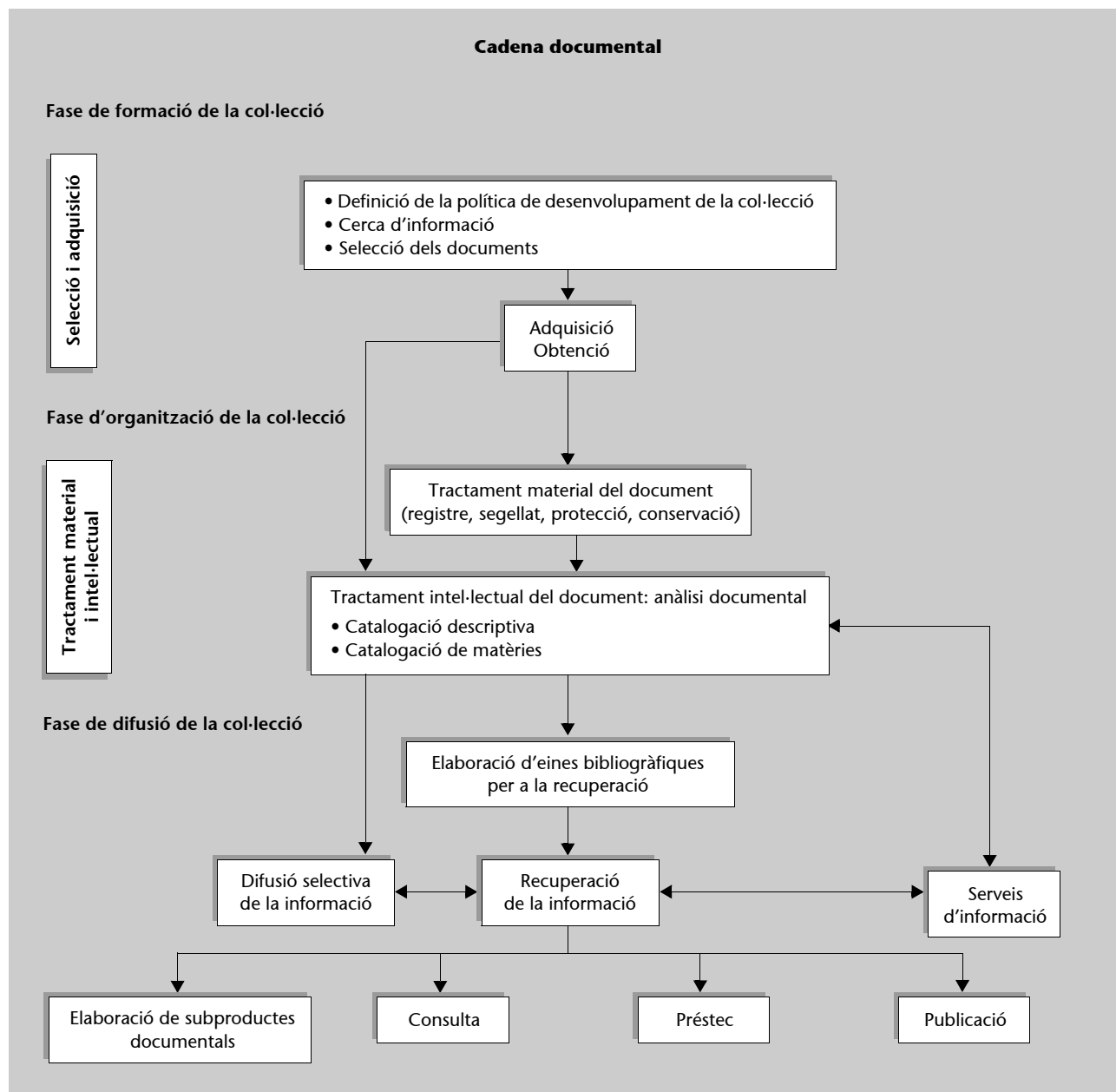
b) Organització de la col·lecció. Aquí és on se situa l'anàlisi documental: a cada un dels documents adquirits hom li aplica un conjunt de tècniques d'anàlisi, el fruit del qual és una **representació del document**. A partir d'aquestes representacions, l'usuari pot identificar quins documents hi ha al centre i recuperar-los. Aquesta fase també rep el nom de tractament o **processament tècnic**.

Cada un d'aquests nivells queda reflectit en una **referència o notícia bibliogràfica** que identifica unívocament el document esmentat. La interpretació d'aquesta referència fa possible que el lector sàpiga si ha trobat el que busca.

Lligades a aquesta anàlisi documental trobem les operacions relacionades amb la cerca i **recuperació** de la informació. Pot ser buscant termes que s'han donat en la referència bibliogràfica (el títol, el resum, etc.) o mitjançant els punts d'accés que resulten d'aplicar els llenguatges controlats.

c) Difusió dels recursos de la col·lecció. El darrer objectiu de tota la cadena documental és de fer arribar la informació a l'usuari. Un cop tractats els documents, s'ha de mirar que l'usuari s'assabenti que existeixen o que han arribat al centre. Les formes d'assolir-ho poden ser molt diverses. El simple fet de

col·locar el document amb els altres, ordenat segons una classificació, facilita que qui busqui documents d'una categoria determinada, els trobi ordenats. L'exposició temporal dels nous documents arribats és una manera senzilla i efectiva d'informar-ne. El servei de préstec (personal o interbibliotecari) n'és una altra possibilitat.

Els serveis d'informació són els que, com a tasca principal, es dediquen a la difusió de la informació, mitjançant la resolució de consultes fetes pels usuaris, cerques bibliogràfiques, sessions o cursos de formació, etc. Alguns centres ofereixen serveis de **difusió selectiva de la informació** o **serveis d'alerta**. L'usuari fa saber quines són les seves necessitats d'informació i, a partir d'aquestes, es fa un perfil. Periòdicament, el centre avisa l'usuari dels nous documents que coincideixen amb el seu perfil. Molts productors de bases de dades ofereixen aquest tipus de servei.

Date: Fri, 17 Dec 1999 02:46:14 -0500
 From: The Informant <inform@cosmo.dartmouth.edu>
 Reply-to: info_admin@cosmo.dartmouth.edu
 Subject: New information at the Informant (username: gascon)

Hello,

 To see your pages, visit us at <http://informant.dartmouth.edu/>

UNWANTED E-MAIL? To unsubscribe, go to the "removal" URL:
<http://informant.dartmouth.edu/autorem.cgi?u=gascon&h=9e3aa401>

The Informant has discovered new information!

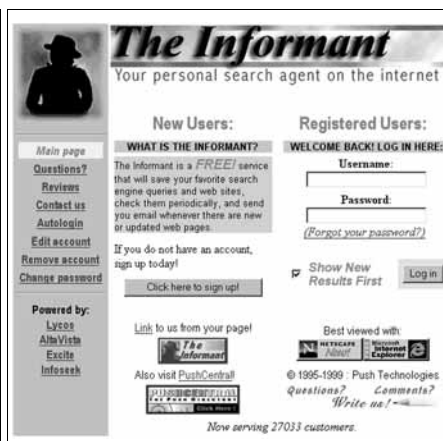
4 new WWW page(s)
 2 updated WWW page(s)
 1 unreachable WWW page(s) (monitored pages only)

Remember that your username is

Power users can use the URL

<http://informant.dartmouth.edu/index.cgi?username=gascon>

Your faithful servant,

<http://informant.dartmouth.edu>

A Internet també hi ha serveis de difusió selectiva d'informació. Un de molt interessant el podeu trobar a: *The informant* [en línia]. [Dartmouth]: University of Dartmouth, 1996 [citat el 10 de setembre de 1999]. Accessible en l'adreça esmentada.

Pantalla d'inici i pantalla de missatge d'avís de novetats en The Informant.

Les tasques de difusió de la informació es basen en gran part en els productes originats per l'anàlisi documental: el catàleg mateix, bases de dades, bibliografies temàtiques, etc. L'anàlisi ocupa, per tant, un paper central en la cadena documental.

Activitat

5. Penseu en l'ús que feu quotidianament dels documents que teniu a casa vostra: llibres, discos, vídeos, retalls de premsa, documents administratius, etc. D'alguna manera, podríem dir que és un petit "centre de documentació". Redacteu una llista amb totes les operacions de la cadena documental que heu seguit per a formar, organitzar i difondre la vostra col·lecció documental. Hi ha alguna operació de les comentades que no hàgiu fet mai? Per què creieu que ha estat així?

3. Mitjans d'organització de la informació

Com s'ha vist, l'anàlisi documental organitza una col·lecció (física o intel·lectual) per tal que la informació es pugui recuperar fàcilment. Les eines per a assolir aquest objectiu són els repertoris bibliogràfics i bases de dades i els catàlegs. Els primers s'estudien en altres assignatures d'aquest curs; dels segons en parlem a continuació.

Sobre bases de dades i fonts d'informació bibliogràfiques vegeu els materials de les assignatures *Introducció a les fonts d'informació i Introducció als sistemes d'informació*.

3.1. El catàleg: què és

Un catàleg és un tipus particular de repertori bibliogràfic. Recull –de manera exhaustiva o selectiva– les dades bibliogràfiques dels materials que formen el fons d'una o més col·leccions documentals. Dóna les dades següents:

- les dades descriptives que **representen** els documents,
- els punts d'accés que ens **permeten** d'arribar a aquestes descripcions i, a més,
- les dades necessàries per a **localitzar** els documents en el conjunt de la col·lecció.

Pantalla d'inici del CCUC.

<http://www.cbuc.es/ccuc>

Un catàleg pot representar el fons d'una sola col·lecció (el d'una biblioteca, per exemple) o de més d'una: en un catàleg col·lectiu podem trobar les dades de documents localitzats en diferents biblioteques. Per exemple, *el Catàleg col·lectiu de les universitats de Catalunya*, que es pot consultar en l'adreça esmentada.

Per tal que la cerca i la localització siguin efectives, el catàleg és un repertori **organitzat** d'acord amb uns objectius determinats: la seva estructura i ordenament permeten la recuperació ràpida de les dades i els documents.

El catàleg és, alhora, l'inventari i la clau per a l'ús d'una col·lecció documental: mitjançant la seva consulta, podem buscar documents determinats, però també ens permet de saber quins hi ha o quants n'hi ha i, a més, on són per tal d'accedir-hi directament.

Catàlegs i bibliografies

La diferència bàsica entre els catàlegs i les bibliografies i bases de dades bibliogràfiques és que el catàleg fa referència a uns exemplars concrets dels documents –els que formen part de la col·lecció–, i en dóna la localització i la situació. Les bibliografies, en canvi, descriuen el document, fan referència a la seva existència, però no diuen res de la seva localització.

Un catàleg és el conjunt **organitzat** de dades bibliogràfiques que representen els documents d'**una col·lecció**, que pot ser la d'**un centre** o la d'**un grup de centres**.

3.2. Objectius i funcions del catàleg

L'organització de les dades bibliogràfiques d'un catàleg es basa en els objectius que vol aconseguir. L'objectiu bàsic és poder localitzar un document dins una col·lecció.

Les “característiques” del catàleg per a Panizzi

Panizzi, en la seva carta de l'any 1848 al president de la comissió parlamentària que el jutjava, havia definit cinc característiques bàsiques del catàleg en què ja s'apunten les funcions identificativa i col·locativa que més tard desenvoluparà Cutter. Per a Panizzi, el catàleg ha de complir les funcions següents:

- ha de ser prou detallat per a permetre a l'usuari d'identificar un llibre concret;
- ha d'oferir una única entrada bibliogràfica per a cada exemplar;
- ha de fer servir una forma estandaritzada per als noms dels autors;
- ha d'agrupar totes les edicions i traduccions d'una mateixa obra;
- ha de donar referències que conduïxin l'usuari a les formes apropiades dels noms i els títols.

Mentre la primera característica és clarament identificativa, les tres darreres (sobretot la quarta i la cinquena) emfasitzen la funció col·locativa del catàleg. La segona característica continua una llarga tradició, però disminueix en gran manera les possibilitats de recuperació dels documents, i les limita a un únic punt d'accés: el de l'autor considerat com a principal o el títol.

Per a la contribució de Panizzi a la història de la catalogació, vegeu els paràgrafs 5.1, 6.2.1 i 7.3 del mòdul.

3.2.1. La formulació dels objectius: Cutter

La primera definició formal dels objectius del catàleg va fer-la, però, Charles A. Cutter, quan en les seves *Rules for a dictionary catalog* (1876), va enumerar quins havien de ser els objectius de les regles de catalogació, de la catalogació mateixa i del catàleg resultant. La seva definició continua vigent, ja que, essencialment -i potser pel fet que són objectius genèrics dictats pel sentit comú-, no hi ha hagut grans canvis. Per a Cutter, el catàleg ha de permetre de fer les accions següents:

1. Trobar un llibre quan se'n coneix...
 - a) ...l'autor
 - b) ...el títol
 - c) ...la matèria
2. Mostrar que té la biblioteca...
 - d) ...d'un autor determinat

Lectura recomanada

M. Carpenter; E. Svenonius (ed.) (1985). *Foundations of cataloging: a sourcebook* (pàg. 67). Littleton, Col.: Libraries Unlimited.

- e) ...sobre una matèria donada
- f) ...d'un tipus concret de literatura

3. Ajudar en la tria d'un llibre...

- g) ...d'acord amb la seva edició (bibliogràficament)
- h) ...d'acord amb el seu caràcter (literari o temàtic)

Es pot veure que aquests tres objectius no són altres que les funcions esmentades anteriorment com a pròpies de les eines bibliogràfiques: la identificativa (**trobar** un llibre), la col·locativa (**mostrar què hi ha** relacionat amb un punt d'accés) i l'avaluativa (ajudar en la **selecció**).

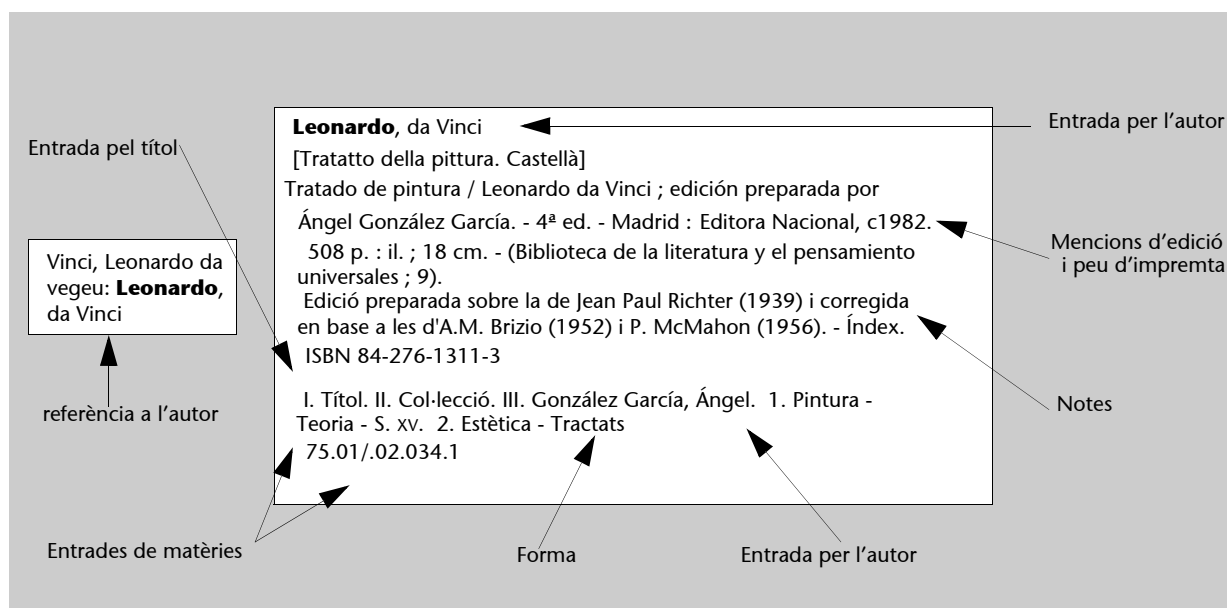
Essencialment, els objectius de Cutter apunten les mateixes funcions que Panizzi en les seves "característiques", afegint-hi la funció avaluativa, únicament implícita en l'italobri-tànic. Com a tret distintiu, Cutter estableix l'agrupació dels materials d'un autor, una matèria o una forma, però no de les diferents edicions d'una obra

El mateix Cutter indica els mitjans amb què el catàleg aconsegueix els objectius següents:

1. entrada per l'autor amb les referències necessàries (a, d)
2. entrada pel títol o referència pel títol (b)
3. entrada de matèries, referències recíproques i taules de classificació de matèries (c, e)
4. entrades sota forma i llengua (f)
5. mencions d'edició, peu d'impremta i, si calen, notes (g)
6. notes (h)

Exemple

En un registre bibliogràfic com el següent, podeu veure quins són els elements destinats a complir els objectius formulats per Cutter. També es pot veure de quina manera ho fan, que és la següent:

Més d'un segle després, pocs canvis hi podem introduir. Ja no parlem de “trobar un llibre” sinó de “trobar un document”, sigui del tipus que sigui. Igualment, podríem enriquir els objectius del segon punt de Cutter. No es tractaria únicament de trobar obres d'un autor o d'una matèria determinada, sinó també, mitjançant les referències que ens pot proporcionar el catàleg, d'autors o matèries relacionats amb el que s'ha cercat.

Sobre els títols uniformes, vegeu també els paràgrafs 3.2.3, 3.5.2, 4.5.1 i 6.1 d'aquest mòdul.

Per exemple...

... és possible que qui busqui obres de Plutarc també estigui interessat en les del Pseudo-Plutarc, o que a qui busqui informació sobre les malalties dels pins pinyoners li puguin anar bé documents sobre les malalties dels pins en general o, fins i tot, de les coníferes.

Es podria dir el mateix respecte als títols. De la mateixa manera que s'estableix la funció agrupativa pel que fa a autors i matèries, també es podria fer el mateix amb els títols: “mostrar què té la biblioteca amb un títol determinat... mitjançant entrada pel títol uniforme i referències”. És a dir, no limitar-se a trobar els documents amb un títol determinat, sinó que s'han de trobar les obres que comparteixen un títol (títol uniforme, de col·lecció, etc.), encara que en les seves diferents publicacions els títols variïn.

Exemple

Així, si busquem la *Història de París i Viana* com a títol uniforme de l'obra, que constaria, per tant, en els registres de totes les publicacions, trobarem qualsevol edició de l'obra, independentment del títol que tingui en el document: *París i Viana*, *Storia de Paris e Viana*... De la mateixa manera, aquest títol es pot relacionar amb altres, com ara els de les versions coetànies de l'obra en altres llengües -*Paris et Vienne*, *Paris e Vienna*, etc.-, de manera que qui busqués el títol uniforme de l'obra no únicament localitzaria totes les seves manifestacions, sinó també les d'altres obres diferents que s'hi vinculen.

Una de les innovacions introduïdes tant per Panizzi com per Cutter és definir -ni que sigui implícitament- l'entitat fonamental del catàleg (allò que es cataloga i allò que es recupera). Fins a aquell moment l'entitat fonamental del catàleg havia estat la **unitat bibliogràfica**, el **document** específic: “el llibre”. Encara que ambigu en la terminologia, tots dos comencen a intuir la diferenciació entre aquesta entitat i la **unitat de contingut**, l'**obra**, de la qual els documents són manifestacions particulars. Aquesta línia de pensament es refermarà al llarg del temps fins a arribar a la Conferència de París (1961) i als treballs que culminen en els *Functional requirements for bibliographic records* (1998).

En tot cas, en l'actualització dels objectius de Cutter, únicament es tractaria de reformular uns quants punts: un adaptant-lo a una varietat documental inimaginable a la primèria del segle; els altres, fent-los més amplis per tal d'enriquir els resultats de la cerca en el catàleg.

Activitat

6. Busqueu documents en un catàleg en línia a partir dels arguments que dóna Cutter com a bàsics: un document a partir del seu autor, de la seva matèria, el que hi ha a la

Charles A. Cutter (Boston, 1837-1903)...

... va ser un dels pares de la biblioteconomia moderna. Bibliotecari a Harvard des del 1858, l'any 1868 va començar a treballar al Boston Athenaeum, en una biblioteca que contenia uns 90.000 volums. Allí va redactar el primer gran catàleg diccionari modern (publicat de forma impresa entre 1874 i 1882). Per tal de fer-ho, va haver d'establir unes directrius i regles: les *Rules for a dictionary catalogue*, publicades l'any 1876. Pensades per a un catàleg en forma de llibre, l'edició de 1904, a càrrec del seu nebot William P. Cutter, les va adaptar per a la seva aplicació als catàlegs en fitxes. Aquestes regles han influït en tots els codis catalogràfics posteriors. A més, les regles que fan referència als encapçalaments de matèria han estat la base dels criteris d'indexació de la Library of Congress i de totes les llistes d'encapçalaments que se'n deriven. La seva tercera gran aportació va ser la “*Expansive classification*”, desenvolupada entre 1891 i 1893, que tot i restar inacabada, va servir de base per a la Library of Congress Classification.

biblioteca sobre un tema o d'un autor, etc. Fixeu-vos en quins són els elements del catàleg que permeten d'assolir aquests objectius. S'esdevenen sempre? Hi ha algun objectiu dels enunciats per Cutter que sigui més difícil d'aconseguir que els altres? Si és així, comenteu per què pot ser.

3.2.2. La crisi de la catalogació i els nous aires: Lubetzky

Els objectius del catàleg es van mantenir inalterats fins a mitjan segle XX. Sobre els principis de Cutter es van anar desenvolupant catàlegs i codis de catalogació cada cop més complexos. La publicació l'any 1949 de les regles de l'ALA i la Library of Congress va portar a l'extrem el que Osborn havia qualificat com a "teoria legalista de la catalogació": les normes tenien en compte multitud de casos i excepcions que perpetuaven –sense reflexió prèvia– una tradició estancada que complicava el codi i la mateixa catalogació, que va esdevenir

"menys i menys una qüestió de comprensió i principis i més i més una qüestió de mer aprenentatge de regles i definicions arbitràries",

amb paraules del mateix Osborn. La complexitat dels codis resultava contraproduent: afectava, per exemple, la productivitat del personal catalogador. Tot plegat va portar a la necessitat de replantejar les seves bases i tornar a avaluar la funció del catàleg.

Teòrics com Mortimer Tauber o Seymour Lubetzky treballen sobre la qüestió. Lubetzky publica *Cataloging rules and principles* (1953), resultat de la seva anàlisi –encàrrec de l'ALA– dels codis anteriors. El principal objectiu consistia a compilar un nou codi més simple i sòlidament fonamentat en els seus principis. Defensa la catalogació basada en principis generals, no en casos particulars, i passa del formalisme al funcionalisme.

El resultat són tres esborranys (1956-1957, 1958 i 1960-1961) del nou codi, que va quedar, però, inacabat. En l'últim esborrany (publicat com a *Code of cataloging rules: author and title entries: an unfinished draft*. Chicago: ALA, 1960), Lubetzky torna a formular els objectius d'un catàleg, que han de ser els següents:

"Els objectius que el catàleg ha de complir són dos:

Primerament ha de facilitar la localització d'una publicació determinada, és a dir, una edició determinada, d'una obra que sigui a la biblioteca.

En segon lloc ha de relacionar i mostrar juntes les edicions que una biblioteca té d'una obra i les obres que té d'un autor."

No es tracta únicament de trobar un llibre ni un document concrets –encara que hi ha una correspondència entre el primer objectiu i el primer principi de Cutter–, sinó una **obra**, de la qual un document n'és una manifestació entre d'altres. Es parteix del possible interès que pot tenir qui busca un document concret en conèixer l'existència d'altres documents on hi ha la mateixa obra o d'altres del mateix autor.

Lectura recomanada

A.D. Osborn (1941, octubre). "The crisis in cataloging". *Library quarterly* (11, pàg. 393-411). Chicago.

En aquest article, publicat després de l'edició preliminar de les *ALA catalog rules* (1941) manté que la catalogació és un art basat en unes poques regles simples que tenen uns objectius pràctics. Es pot trobar reeditat a *Foundations of cataloging: sourcebook*, que ja hem esmentat anteriorment.

Lectura recomanada

S. Lubetzky (1969). "The objectives of the catalog". A: M. Carpenter; E. Svenonius (ed.) (1985). *Foundations of cataloging: a sourcebook* (pàg. 186-191). Littleton.

L'èmfasi recau, d'una banda, en la funció col·locativa del catàleg i, de l'altra, en considerar com a base del catàleg la unitat de contingut (l'obra) per sobre de la unitat bibliogràfica (el document).

El segon objectiu és significativament diferent del de Cutter. De la vaguetat del “mostrar què té la biblioteca de...” de Cutter es passa a especificar “quines edicions d'una obra” i “quines obres d'un autor”. Es defineixen, doncs, el document i l'obra com a entitats separades. La manca de claredat en aquesta distinció havia donat lloc a la vaguetat que podem trobar en les regles de Cutter i en els codis que s'hi van basar, inclosos els esmentats de 1949.

La funció avaluativa del tercer objectiu de Cutter no constitueix un objectiu en si mateix. Es pot entendre com a implícita en els dos objectius de Lubetzky: si tenim prou elements per a identificar el document (“el llibre”) i tenim agrupades les diferents edicions d'una obra o les diferents obres d'un autor, podem fer la selecció del document que ens interessa. Els mitjans per a assolir aquest tercer objectiu són més propis de les regles de descripció que no pas dels principis generals de la catalogació. De tota manera, l'esment de “mostrar juntes les edicions... d'una obra” es pot assimilar a l'“ajudar en la selecció d'un llibre segons la seva edició”.

I l'accés a les matèries?

Podeu veure que Lubetzky solament parla d'accés per autor i títol. Per ell, l'estudi del caràcter i contingut del document està separat de l'estudi del seu origen i la seva identitat; la catalogació de matèries, de la catalogació descriptiva. Tot el seu treball se centra en aquesta última i en els seus principis, principis que es poden aplicar únicament a un **catàleg alfabètic d'autors i de títols**. Per això podeu trobar a faltar l'esment a la recuperació per matèries que feia Cutter en els seus objectius.

3.2.3. Els principis de París

En la International Conference on Cataloguing Principles, organitzada per l'IFLA i la Unesco a París l'any 1961, els objectius del catàleg es reformen, i es prenen com a base els de Lubetzky, que són els següents:

2. Funcions del catàleg

El catàleg hauria de ser un instrument eficient per a esbrinar:

- 2.1. si la biblioteca té un llibre determinat especificat per
 - a. el seu autor i títol, o
 - b. si l'autor no s'anomena en el llibre, pel seu títol, o
 - c. si l'autor i el títol són inadequats o insuficients per a la identificació, un substitut adequat del títol; i
- 2.2.
 - d. quines obres d'un autor determinat i
 - e. quines edicions d'una obra determinada hi ha a la biblioteca.

3. Estructura del catàleg

Per tal d'assolir aquestes funcions, el catàleg ha de contenir:

- 3.1. almenys una entrada per a cada llibre catalogat i

La Conferència de París...

... va reunir, entre el 9 i el 18 d'octubre de 1961, delegacions de 39 estats per tal de discutir quins principis haurien de guiar els futurs codis de catalogació amb vista a aconseguir una uniformitat que facilités la cooperació internacional.

3.2. més d'una entrada relacionada amb qualsevol llibre, sempre que sigui necessària per a l'interès de l'usuari o per les característiques del llibre.

[...]

5. Ús d'entrades múltiples

Les dues funcions del catàleg (2.1 i 2.2) s'assoleixen amb més efectivitat mitjançant:

- 5.1. una entrada per a cada llibre sota un encapçalament derivat del nom de l'autor o del títol tal com estan impresos en el llibre, i
- 5.2. quan hi ha formes variants del nom de l'autor i del títol, una entrada per a cada llibre sota un encapçalament uniforme, que consisteix en una forma particular del nom de l'autor o en un títol particular o, per a llibres que no s'identifiquen per l'autor o el títol, un encapçalament uniforme consistent en un substitut adient del títol, i
- 5.3. entrades secundàries adequades i/o referències.

[...]

Notes:

1. En aquesta declaració, la paraula "llibre" es pot fer servir per a incloure altres materials de la biblioteca amb característiques similars.

Aquests principis són la base dels nous codis catalogràfics avui dia en ús. A partir de la Conferència de París, molts d'aquests principis, que ja existien prèviament, es van revisar per tal d'adequar-los-hi.

Els comentaris que s'hi podrien fer serien els mateixos que els que ja hem fet als objectius de Lubetzky. Tan sols es poden aplicar a un catàleg alfabètic d'autors i títols, però es mantenen presents les tres funcions bàsiques de Cutter: la identificativa en el punt 2.1, la col·locativa en el 2.2, l'avaluativa en el 2.2.b. És interessant de constatar la importància atorgada a la funció col·locativa, expressada en l'ús dels encapçalaments uniformes.

Noteu que ha desaparegut qualsevol referència a la localització del document en la biblioteca, tot i que donar-la sigui una funció fonamental de qualsevol catàleg. L'única explicació és que, de fet, els objectius de la Declaració de Principis de París no són tant els del catàleg en general, sinó els dels elements determinants de l'ordre de l'entrada: la seva tria i forma.

De la definició de catàleg que hem fet es desprèn un últim objectiu, implícit en els altres, que constitueix el tret distintiu entre el catàleg i altres eines bibliogràfiques: ha de servir per a **localitzar la situació** d'un document dins la col·lecció que representa.

3.2.4. I després? "Sempre ens quedarà París"?

Des de la Conferència de París han canviat moltes coses en l'àmbit de la catalogació: les tecnologies informàtiques han permès d'automatitzar els catàlegs i treballar en un entorn informàtic amb característiques totalment diferents de les anteriors. Les mateixes tecnologies han facilitat la cooperació entre centres, la integració de diferents catàlegs en una única base de dades, la transferència de documents, etc.

Lectura recomanada

International Conference on Cataloguing Principles (1961: París, França). (1971). *Statement of principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October 1961*. Annotated ed., with commentaries and examples by Eva Verona, assisted by Franz Georg Kaltwasser, P.R. Lewis, Roger Pierrot. Londres: IFLA Committee on Cataloguing.

Inclou la declaració, comentaris sobre cada punt, referits als antecedents i a les pràctiques en diferents països i exemples extrets de codis catalogràfics posteriors a la conferència.

La funció identificativa, que dóna accés a un exemplar concret de la biblioteca, perd sentit en un entorn global, quan un usuari consulta catàlegs de biblioteques llunyanes. No és que les funcions del catàleg canviïn, però sí la seva prioritat, diu Wilson (1989): la funció col·locativa, la identificació de l'obra (no del document) i de les relacions establertes entre diferents registres bibliogràfics han de constituir l'objectiu fonamental del catàleg.

Rebecca Green, l'any 1996, va avaluar les funcions del catàleg per tal de veure si s'adequaven als sistemes futurs, amb l'anàlisi dels requeriments d'una base de dades dissenyada segons el model entitat-relació. Els objectius d'una base de dades d'aquest tipus es resumeixen en les quatre funcions següents:

- **identificació**, tant de l'entitat bibliogràfica ("llibre") com de l'entitat de contingut ("obra");
- **selecció**, tant per a determinar la pertinença d'una entitat bibliogràfica o de contingut a les necessitats de l'usuari, com per a triar entre més d'una entitat;
- **disponibilitat**, determinar on és el document i quina disponibilitat té (ús local, préstec, compra, etc.);
- **relacions**, determinar i fer paleses les relacions entre les diferents entitats entre si –obres i manifestacions, obres amb altres obres relacionades (obres basades en d'altres, obres que són modificacions d'altres, etc.).

En les mateixes dates, l'IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, formula en el seu informe final (1998) les funcions genèriques amb què un usuari fa servir els catàlegs.

Les funcions continuen essent les mateixes que les del catàleg tradicional, però s'incideix més en la distinció entre obra i document i en les relacions que es poden establir entre les entitats. S'introdueix, ja explícitament, l'esment a la disponibilitat del document.

En resum, tot i ser vàlides, les funcions vistes fins ara es mantenen, però es redefeixen i s'adeqüen a una realitat canviant. El futur (el present, de fet) planteja qüestions que cal resoldre, com per exemple la catalogació en diferents nivells de les entitats ja definides (obra i manifestació) o la conversió del catàleg en una base de dades d'accés a documents que no són a la biblioteca (publicacions d'accés remot, digitalitzades, etc.)

3.3. Necessitat del catàleg

Arribats aquí, potser no cal preguntar-se per la necessitat d'un catàleg en un centre amb una col·lecció documental. És possible que, si la col·lecció és peti-

Lectura recomanada

S. Velucci (1998). "Bibliographic relationships". A: **International Conference on the Principles and Future Development of AACR (1997: Toronto). *The principles and future of AACR.*** (pàg. 106-109). Ottawa [etc.]: Canadian Library Association [etc.] Hi trobareu desenvolupats els objectius definits per R. Green, i també una visió panoràmica de l'evolució de les funcions del catàleg.

 Vegeu aquestes funcions del registre bibliogràfic en el punt 4.1. d'aquest mòdul.

ta, la persona que estigui al seu càrrec pugui arribar a controlar tot el que hi ha i el que es va adquirint sense la necessitat d'un catàleg. Però tot i això, no és una bona solució: l'efectivitat del sistema d'informació depèn, en aquests casos, d'una sola persona. En el moment en què aquesta falti, els usuaris o la nova persona que la substitueixi estaran perduts.

Quan parlem de grans col·leccions, el catàleg esdevé una eina absolutament imprescindible si volem treure partit de la informació que tenim disponible. Es podria argumentar que durant segles, moltes grans biblioteques no han tingut catàlegs –almenys tal com els entenem ara– i que amb una ordenació més o menys acurada –normalment per grans matèries– dels seus fons podien facilitar l'accés als documents. També és cert que en una biblioteca així, ningú no podia tenir la certesa d'haver trobat tot el que podia, ni de saber què hi havia realment. D'altra banda, la introducció de recursos electrònics en les col·leccions de les biblioteques fa imprescindible alguna eina amb la qual es puguin recuperar.

Un catàleg és necessari, com es desprèn dels objectius que hem comentat, per a les funcions següents:

- 1) per a fer possible als usuaris, d'una manera fiable, la recuperació de la informació continguda en la col·lecció, ja sigui física o virtual (catàleg com a eina de recuperació) i
- 2) per a fer possible saber què té o ha tingut el centre (catàleg com a inventari).

En el capítol dedicat a la història de la catalogació es veurà com l'evolució del catàleg s'ha articulat entorn d'aquestes dues funcions: primer la d'inventari del fons i després la d'instrument per a la recuperació de la informació.

 Vegeu el capítol 5 d'aquest mòdul per a aprofundir en la història de la catalogació.

Activitat

7. De vegades, la funció del catàleg pot semblar tan òbvia que no li donem la importància que té. Els talls de connexió dels catàlegs en línia ens fan veure, de tant en tant, que sense ells, no podem trobar el que volem. Aneu a una biblioteca -o a una llibreria gran, si ho preferiu- i intenteu trobar, sense buscar al catàleg ni preguntar als responsables, algun document del que no conegueu la localització. Feu després la mateixa cerca fent servir el catàleg i compareu el temps emprat en els dos casos. Feu un nou supòsit: busqueu documents sobre una matèria concreta, però de la qual n'hi pugui haver uns quants. Després d'haver-los trobat, feu la cerca en el catàleg i compareu els resultats, tant pel que fa a la quantitat com pel que fa a la qualitat.

3.4. La fi dels catàlegs?

De vegades s'han sentit, sobretot en els últims anys, veus que anunciaven la fi del catàleg, o fins i tot de les mateixes biblioteques. La causa aparent ha estat el potencial d'Internet com a eina d'emmagatzematge i recuperació de la informació. Les biblioteques virtuals, amb documents digitalitzats o directament creats com a recurs electrònic, haurien de substituir la biblioteca com a

lloc físic; els catàlegs no tindrien sentit, ja que el contingut dels documents estaria disponible en la xarxa: no caldria, per tant, fer-ne cap anàlisi documental per a representar-los i sintetitzar-los. Les pàgines web de recursos en línia, des d'on s'accediria a la informació mínimament organitzada, substituirien el paper del catàleg.

A banda que les biblioteques que tenim no poden desaparèixer d'un dia a l'altre i que mentre hi hagi centres que es dediquin a formar col·leccions de documents caldran instruments de recuperació de la informació, la visió d'un futur com l'exposat no exclou la necessitat de tenir instruments d'aquest tipus. Al contrari: ja ens trobem en el present amb la decepció que sovint comporta fer una cerca a Internet, fent servir un cercador, amb resultats ingents en quantitat i poc pertinents pel que fa a la demanda que havíem fet.

Més que no pas una actitud excloent, és qüestió d'adoptar una actitud integradora, en què els procediments i recursos de l'anàlisi documental "clàssica" s'apliquin als recursos web per a facilitar la seva recuperació. De fet, una col·lecció de recursos electrònics es pot organitzar amb els mateixos criteris que hem comentat en els capítols anteriors. La recuperació eficient de la informació d'un lloc web requeriria la seva anàlisi i la representació uniforme dels seus continguts o dels seus responsables. Es tractaria d'"encapçalaments" que no ens remetrien a un registre bibliogràfic, sinó al mateix document, i que, per tant, no necessitarien d'indicar la localització ni la situació del recurs. Potser, més que de catàlegs en el sentit que els entenem avui, parlariem genèricament de mitjans de recuperació de la informació.

De fet, la situació ja es produeix. L'aplicació de les **metadades** als recursos web –en què es fa esment dels autors del document, de les matèries tractades, etc.– és l'evolució lògica de l'aplicació de metadades que ja es produïa en els catàlegs i les bibliografies des del seu inici: dades que representen el document per a facilitar la seva recuperació.

D'altra banda, la riquesa informativa de molts recursos web (revistes electròniques, bases de dades textuais i d'imatges, etc.) fa temps que ha plantejat la conveniència de fer-ne una catalogació, i d'oferir-los a l'usuari de la biblioteca com un recurs més d'informació. Integrats en el catàleg juntament amb la resta de documents, reben un mateix tractament pel que fa a l'anàlisi: es descriuen, s'analitza el seu contingut, s'hi assignen encapçalaments que permetin de recuperar-los. En la descripció es dona l'adreça web del recurs que, en catàlegs en entorn web, serveix com a enllaç directe amb el recurs descrit. El catàleg esdevé, així, el "portal" que dona accés a la informació des de la biblioteca, tant a la del mateix centre com als recursos d'accés remot.

És evident, però, que la quantitat de pàgines web que hi ha a la xarxa fa necessària una selecció dràstica dels recursos que s'han d'integrar al catàleg, seguint uns criteris adequats a les línies de desenvolupament de la col·lecció.

Lectura recomanada

A.G. Taylor (1999). *The organization of information*. Englewood, Col.: Libraries Unlimited.

L'autora dona una visió integradora dels recursos d'informació.

Les metadades...

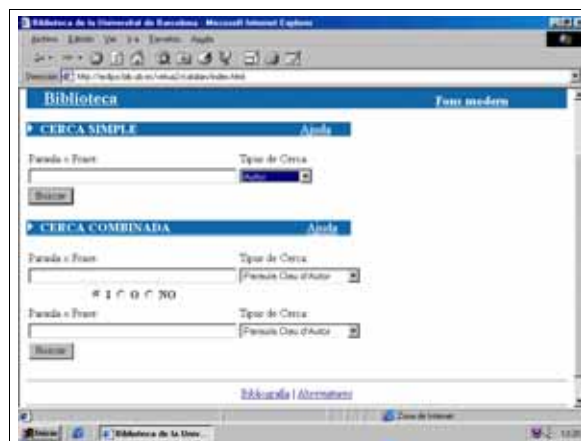
... són dades internes d'un recurs web, invisibles en visualitzar-lo, que estan estructurades i normalitzades per a millorar l'eficiència de la recuperació dels recursos.

La ISBD(ER)...

... és el text normatiu de catalogació més actualitzat per als recursos electrònics. Titulat abans *ISBD(CF)*, es va revisar precisament per a fer possible la creació de registres bibliogràfics de recursos d'Internet (web, FTP, Telnet, gopher, etc.).

El catàleg de fons antic...

... de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona <<http://eclipsi.bib.ub.es/virtua2/catalan/index.html>> és un exemple d'integració de mètodes d'anàlisi documental i explotació de les possibilitats del web. En catalogar els gravats, a més d'oferir el registre bibliogràfic corresponent, integrat al catàleg general dels fons de la biblioteca, també ofereix un enllaç web pel qual es pot accedir a la imatge digitalitzada del gravat. D'aquesta manera, la imatge es pot recuperar mitjançant un llenguatge controlat a partir dels autors (gravador, dibuixant, impressor, etc.), de la matèria tractada o el contingut iconogràfic de la imatge, títol, etc.

3.5. Tipus i formes del catàleg

3.5.1. Tipus de catàleg segons el suport

El suport del catàleg ha evolucionat al llarg del temps i ha condicionat la seva eficàcia com a eina de recuperació. La forma habitual d'un catàleg fins al segle XIX va ser la de **llibre**: des de les tauletes d'argila fins als impresos, passant pels còdexs manuscrits. Els catàlegs organitzats en **fitxes** –ja proposats per Gesner– s'utilitzen a la Biblioteca Vaticana al segle XVII i a França –ho proposa Legipoint l'any 1747, es fa servir a l'Académie des Sciences de París el 1775 i al catàleg col·lectiu del 1791–, tot i que fins ben entrat el segle següent no s'estén, ni s'imposa fins a la darrereria del segle XIX. L'evolució de les tecnologies aporta els catàlegs en **microforma** (preferentment microfita), i ja més modernament els catàlegs **automatitzats**, d'accés local o remot.

a) Catàlegs en forma de llibre

Els avantatges de cada sistema són els inconvenients de l'altre. El catàleg en forma de llibre permet, mitjançant l'edició, una certa difusió del fons d'una biblioteca, però de la biblioteca en un moment concret: des del mateix moment de la seva publicació el catàleg queda desfasat. No podem deixar de considerar que una biblioteca és un organisme viu, en la qual entren nous documents mentre d'altres es donen de baixa. El catàleg imprès no permet de modificar, si no és mitjançant noves edicions –amb el cost que representen–, el seu contingut. Actualment, els catàlegs en forma de llibre únicament es publiquen per a col·lec-

EL NUC

El National union catalog (NUC), catàleg col·lectiu de diverses biblioteques universitàries dels Estats Units i la Library of Congress, es va publicar en forma de llibre imprès, i va ocupar... 754 volums!, (d'un gruix considerable), únicament per als impresos anteriors al 1956. Es va continuar en microforma (7.694 microfites que cobrien el període de 1953-1985) fins que es va aturar la seva publicació.

cions tancades, fons històrics en què no hi ha noves adquisicions –llegats, donacions, seccions particulars d’una biblioteca, etc. D’altra banda, plantejar l’edició del catàleg d’una gran biblioteca comporta un esforç editorial que no compensen les seves prestacions. La recuperació es duu a terme, usualment, mitjançant índexs que remetent al cos del catàleg, ordenat segons algun criteri. El seu maneig, però, és molt còmode: segurament és el tipus de catàleg que permet de veure i comparar més entrades diferents d’un sol cop d’ull.

b) Catàleg en fitxes

El catàleg en fitxes implica un cost menor –si exceptuem l’espai que ocupa a la biblioteca (i permet la seva actualització mitjançant la intercalació de fitxes corresponents a les noves entrades introduïdes. Durant un segle, des de la darrerria del segle XIX fins a la del XX, ha estat el tipus més popular de catàleg, encara vigent en molts centres que no disposen d’un catàleg automatitzat.

Cada fitxa conté una entrada del registre bibliogràfic, ordenada a partir del punt d’accés que tingui; el registre bibliogràfic és, per tant, el conjunt de fitxes amb entrades referides a un únic document.

La fitxa normalitzada de cartolina té unes dimensions de 7,5 x12,5 cm, amb un forat a la part baixa per on passa la barra metàl·lica que les manté subjectes al calaix. També s’han fet servir cedularis: en aquests les fitxes, més allargades, s’intercalen en una mena de carpeta d’anelles.

Un dels problemes que té, a part de l’espai que pot arribar a ocupar i el temps que es pot tardar a fer la intercalació de les noves fitxes, és que únicament pot ser consultat a la biblioteca on és (i encara, solament en un lloc concret de la biblioteca), llevat que en una altra n’hi hagi un duplicat.

Els duplicats de catàlegs en fitxes...

...es feien per a facilitar la consulta d’un catàleg en un lloc diferent del de la biblioteca. En aquest sentit, permetia una difusió més efectiva del fons de la biblioteca, ja que els diferents duplicats del catàleg s’anaven actualitzant al mateix temps que l’original, mitjançant la tramesa de les fitxes corresponents a les noves adquisicions. No han estat molt habituals: un exemple a casa nostra ha estat el catàleg de la Biblioteca de l’Abadia de Montserrat, duplicat a la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona, al Seminari.

c) Catàleg en microforma

El catàleg en microforma té, essencialment, els avantatges i inconvenients del catàleg imprès, amb l’avantatge que ocupa un espai molt més petit, és fàcilment transportable i té uns costos d’edició molt menors. D’aquí la seva popularitat fins a l’època de l’automatització, ja que permet la difusió de grans catàlegs a un preu relativament baix. Per contra, la consulta és més incòmoda, ja que requereix el concurs d’un aparell lector.

Els catàlegs antics...

... de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona i de la Biblioteca de Catalunya feien servir cedularis. Les fitxes d’aquest últim catàleg estan digitalitzades en el catàleg en línia de la biblioteca, a l’adreça <<http://www.gencat.es/bc/colleccions/colleccions.html>>

d) Catàleg automatitzat

El catàleg **automatitzat** és, ara per ara, el que presenta més avantatges: si està en línia, permet de ser consultat des de qualsevol lloc i gairebé a qualsevol hora del dia, i es recupera la informació en el mateix moment de la consulta. La seva actualització no representa problemes: un cop introduïdes les dades del registre pel bibliotecari, l'usuari les pot consultar immediatament o d'un dia per a l'altre, depenent de l'aplicació informàtica que es faci servir.

En aquests, el registre bibliogràfic que representa el document s'introdueix – estructurat i codificat– una sola vegada en el catàleg. Totes les entrades que hi donen accés consten com a camps de dades del registre, a partir dels quals es generen índexs que permetran la cerca a partir de les dades d'aquests camps. El seu major avantatge és, sobretot, que permet de recuperar la informació des de **punts d'accés més variats** que els altres tipus de catàleg: a més de cerques per autor, títol o matèria, es poden cercar números ISBN i ISSN o altres dades (data, país o tipus de publicació, llengua, etc.) introduïdes en camps definits de manera que generen índexs. Igualment, s'indexen i, per tant, podem recuperar totes aquelles paraules significatives dels camps que prèviament hàgim definit –els de títol, resum, notes, els de les entrades d'autor o de matèria, etc.

Podem buscar llavors **paraules clau** –limitades o no a camps concrets, de manera que es pot recuperar pràcticament qualsevol de les paraules (completes o truncades) que hi ha en el registre bibliogràfic.

També hi ha la possibilitat de **combinar diferents termes de cerca**, segons l'àlgebra booleana, per tal de trobar registres que compleixin més d'una condició. També permet, moltes vegades, de **limitar la cerca** a partir d'algun paràmetre: dates de publicació, llengua, suport o tipus de document.

Així, en un catàleg automatitzat podem efectuar cerques complexes amb la combinació de diferents arguments, per exemple, buscar els registres del catàleg que fan referència a documents audiovisuals que parlin d'Islàndia, publicats en català o castellà entre 1979 i 1999. En un catàleg en fitxes o imprès seria impossible, encara que tinguéssim punts d'accés per a cada un d'aquests arguments (suport, llengua, any de publicació, etc.). Hauríem de fullejar un per un tots els registres referits a algun dels arguments i fixar-nos en si compleixen les altres condicions.

Les cerques es poden fer a partir de **menús** o mitjançant **instruccions**; algunes aplicacions permeten l'ús de les dues opcions. Normalment, l'ús dels menús és més clar per a l'usuari, i fa la consulta més senzilla i intuïtiva. Per contra, no solen tenir tantes possibilitats de cerca com els llenguatges de consulta basats en instruccions, que permeten de formular equacions de cerca més complexes i elaborades.

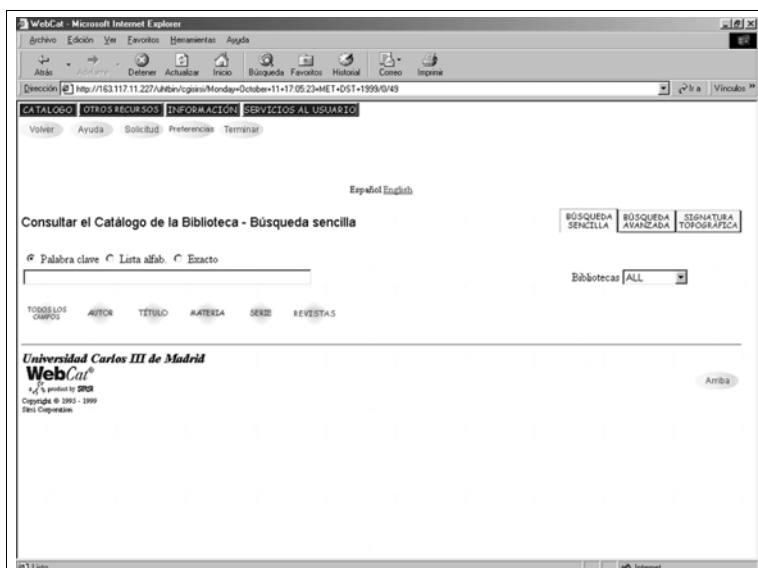

Hom ha destinat als catàlegs...

... alguns dels espais més solemnes i impressionants de l'arquitectura bibliotecària, com són les sales de catàlegs de la British Library o la Library of Congress. En la fotografia, l'antiga sala de catàlegs de la Library of Congress.

Paraules significatives...

... es consideren aquelles que representen un concepte i aporten un contingut semàntic. En queden excloses les paraules buides, que actuen com a lligams gramaticals o determinants lingüístics: articles, preposicions, conjuncions, etc. De la mateixa manera, no seran significatives paraules que es repeteixen molt a la base de dades i que, per tant, no resulten útils a l'hora de fer una cerca: per exemple, la paraula col·lecció és poc significativa en el camp de títol de col·lecció, ja que molts d'aquests títols la inclouran. El tema es treballa més a fons en l'assignatura *Fonaments de cerca i recuperació de la informació*.

Pantalla de cerca del catàleg de la Univ. Carlos III. <http://sauron.uc3m.es/cgi-bin/abweb/X8672>.

Codificació i índexs en un catàleg automatitzat

La visualització dels registres d'un catàleg automatitzat depèn de les possibilitats del programari i, sobretot, del disseny de pantalla fet pels creadors de l'aplicació informàtica amb què funciona la base de dades. En tot cas, al darrere sempre hi ha una estructura codificada per tal que l'ordinador pugui interpretar i gestionar les dades introduïdes.

Així, un registre visualitzat d'aquesta manera:

Velázquez, Diego

La obra pictórica de Velázquez / introducción de Miguel Ángel Asturias ; biografía y estudios críticos de P.M. Bardi ; traducción del italiano por Francisco J. Alcántara. - Barcelona : Planeta, 1988. - 119 p. : il. ; 31 cm. - (Clásicos del arte). -- Índex. -- Inclou: Velázquez más allá de la pintura / M.Á. Asturias - Catálogo de las obras : repertorio cronológico e iconográfico de todas las pinturas de Velázquez o atribuidas a él. - Títol a la coberta: Velázquez. - ISBN 84-320-2849-5.

MATÈRIES: Velázquez, Diego
Velázquez, Diego - Catàlegs raonats
AUTORS: Alcántara, Francisco J.
Asturias, Miguel Ángel
Bardi, P. M.
TÍTOL: Velázquez
CDU: 75¹⁶(460)Velázquez

podria estar codificat, en un format MARC (UKMARC), de la manera següent:

Índexs generats

índexs diversos: llengua, tipus de publicació, etc.

ISBN

CDU

títols

autors

matèries

Estad. reg.:	n	Tipus reg.:	a	Classe reg.:	m	Nivell cod.:
001		BDL99003451#				
008		991111\$as1988 \$bsp Soa \$c SpW\$db				
		\$e0\$10\$g0\$sh1\$10\$5j \$k \$l\$pa\$m #				
021.10		\$a84-320-2849-5\$b m#				
041.10		\$aspaita#				
080.00		\$a75 ¹⁶ (460)Velázquez#				
100.10		\$aVelázquez\$shDiego#				
245.13		\$aLa obra pictórica de Velázquez\$fintroucción de Miguel Ángel Asturias\$ebiografía y estudios críticos de P.M. Bardi\$etraducción del italiano por Francisco J. Alcántara#				
260.00		\$aBarcelona\$bPlaneta\$c1988#				
300.00		\$a119 p.\$bil.\$c31 cm#				
440.00		\$aClásicos del arte#				
504.00		\$aÍndex#				
505.00		\$aInclou: Velázquez más allá de la pintura / M.Á. Asturias - Catálogo de las obras : repertorio cronológico e iconográfico de todas las pinturas de Velázquez o atribuidas a él#				
514.00		\$aTítol a la coberta: Velázquez#				
600.10		\$aVelázquez\$shDiego#				
600.10		\$aVelázquez\$shDiego\$xCatàlegs raonats#				
700.11		\$aAlcántara\$shFrancisco J.#				
700.11		\$aAsturias\$shMiguel Ángel#				
700.11		\$aBardi\$shP. M.#				
745.10		\$aVelázquez#				

La recuperació podria tenir lloc tant per qualsevol dels índexs generats (buscant l'autor, el títol, l'ISBN, la CDU, etc.) com per les paraules significatives dels camps indexats: a més de tots els que generen índexs, el 260, el 505 o el 514. És poc probable, per exemple, que mai no ens interessi de recuperar el nombre de pàgines o les mides del llibre, per la qual cosa, un camp com el 300, en el qual es donen aquestes dades, no s'indexarà.

Té els seus inconvenients, és clar: la inversió inicial en equipament i programari pot ser important, com també ho pot ser el manteniment informàtic, i requereix un aprenentatge per part de l'usuari o, el que és el mateix, una formació d'usuaris per part de la biblioteca. Aquest aspecte és important: l'avanç molt ràpid d'usuaris per part de la informàtica ha deixat fora de joc un sector important de la població que, en pocs anys, ha esdevingut "analfabet informàtic". Això fa que un catàleg automatitzat, al qual s'accedeix mitjançant un ordinador, li resulti incòmode i difícil, i fins i tot arribi a ser un obstacle insalvable.

I, encara que pugui semblar irrellevant, és l'únic tipus de catàleg que hom pot trobar "desactivat" i, per tant, sense possibilitats de consulta: una fallida en les connexions, en el servidor, en el subministrament elèctric, etc., poden frustrar la cerca i deixar-nos perduts entre els fons de la biblioteca, sense saber on buscar.

Activitat

8. Dels diferents tipus de catàleg comentats, quin triaríeu per a organitzar la biblioteca del servei de documentació d'una empresa amb un fons mitjà de volums i unes quantes subscripcions a revistes i una sala de lectura i consulta. El personal que la farà servir treballa en diferents despatxos repartits per l'edifici. Per què? Considereu quines condicions hauria de reunir l'empresa per tal que la vostra proposta fos viable. Ordeneu els tipus de catàleg depenent de la seva adequació al cas proposat. Raoneu la vostra resposta.

3.5.2. Tipus de catàleg segons l'ordenació

a) Catàlegs alfabètics: catàleg diccionari i catàleg dividit

L'ordenació del catàleg en determina formes diferents. Quan totes les entrades amb encapçalaments formats per termes del llenguatge natural (és a dir, totes llevat de les sistemàtiques) s'ordenen en una única seqüència alfabètica –s'inclouen, per tant, les entrades d'autor, de títol i de matèria– es parla de **catàleg diccionari**. L'usuari pot trobar juntes en el catàleg les entrades corresponents a les obres d'un autor i a les obres sobre un autor. La consulta, que d'una banda se simplifica en haver de buscar en un sol catàleg, de l'altra, pot esdevenir menys entenedora, ja que encapçalaments similars es poden referir a matèries, autors o títols.

Per exemple...

...en un catàleg diccionari trobaríem una ordenació com la següent:

Le Corbusier

 Quand les cathédrales étaient blanches / Le Corbusier

Le Corbusier - Punts de vista polítics i socials

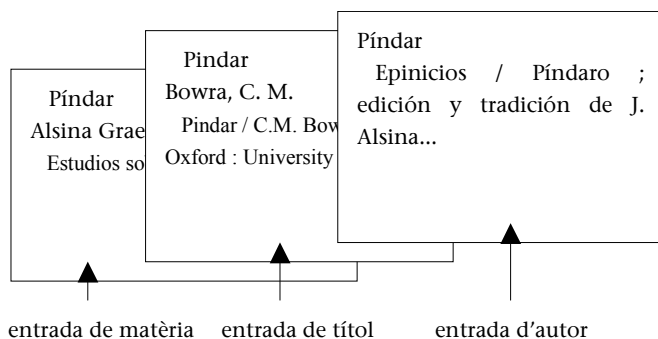
Lexicografía y semántica. Serie A, Diccionarios

Livi, Titus

Titi Livii Ab Urbe condita / editit...
 Livi, Titus - Crítica i interpretació
 Llum
 La Lola se va a los puertos
 Lulú
 ...

Hi trobem encapçalaments referits clarament a l'autor (Le Corbusier, Titus Livi), la matèria (Le Corbusier – Punts de vista polítics i socials, Livi, Titus – Crítica i interpretació), o el títol (un de col·lecció: Lexicografia y semántica. Serie A, Diccionarios, i dos de documents individuals: La Lola se va a los puertos, Lulú). L'encapçalament "Llum" tant podria ser un títol com una matèria: en veure la descripció bibliogràfica associada ho podríem saber amb seguretat.

En els catàlegs en fitxes, la mateixa ordenació de les fitxes –quan hi ha el mateix encapçalament, primer es col·loquen aquelles en què l'encapçalament designa un autor, després aquelles en què és un títol, i després aquelles en què és matèria– serveix com a element discriminador, i també al mateix temps ens permet la immediata visualització de la resta de la descripció, que és la següent:

En un catàleg en línia, un menú que ofereixi únicament els encapçalaments (com és habitual) pot ser confús si els encapçalaments no van acompanyats d'algun element que indiqui si són autors, títols o matèries.

Le Corbusier	[autor]
Le Corbusier– Puntos de vista políticos i socials	[matèria]
Lexicografía y semántica. Serie A, Diccionarios	[títol]
Livi, Titus	[autor]
Livi, Titus– Crítica i interpretació	[matèria]
Llum	[matèria]
La Lola se va a los puertos	[títol]
Lulú	[títol]

L'ordenació de les entrades del catàleg...

...es fa seguint normes. Les més esteses són les de l'American Library Association i les de la Library of Congress.

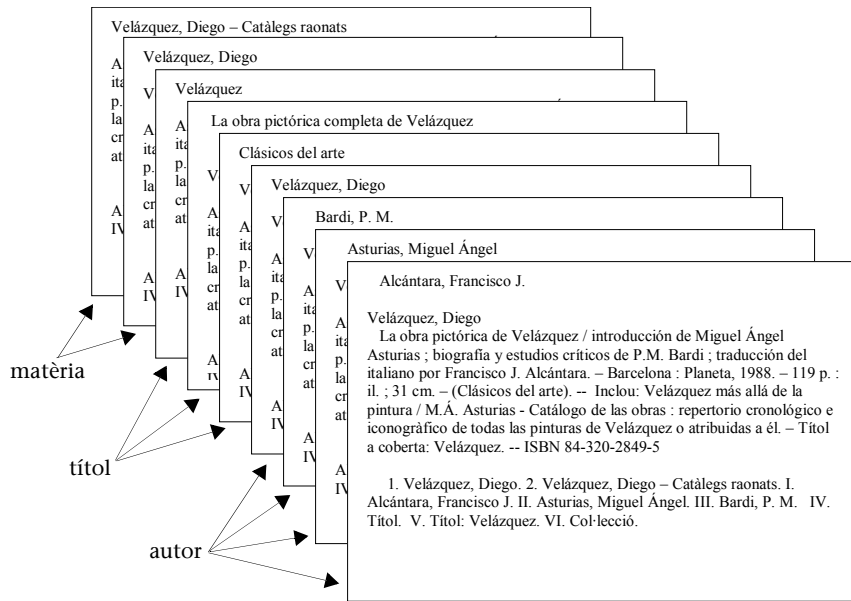
Quan aquestes entrades s'ordenen en seqüències alfabètiques separades –normalment una on s'ordenen els encapçalaments bibliogràfics (autors i títols) i una altra on s'ordenen els encapçalaments de matèries– parlem de **catàleg dividit**.

De fet, el catàleg dividit són diferents catàlegs: un per a cada argument de cerca (autor o títol, matèria, etc.). Tot i que els més habituals són els dos esmentats d'autors i de títols i de matèries, en algunes biblioteques n'hi ha més: un d'autors (sense incloure títols), un de títols de col·lecció, un de títols d'obres i un de matèries.

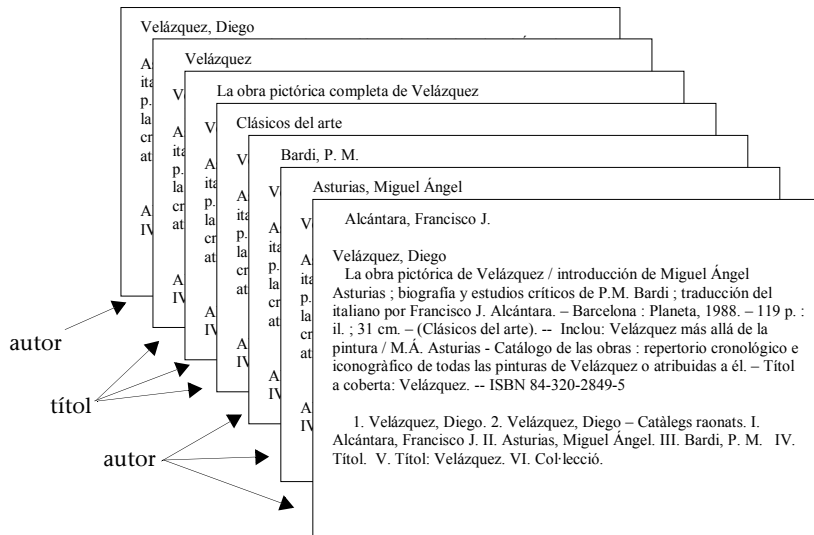
La mateixa separació en catàlegs diferents aclareix de quin tipus és cada encapçalament; l'usuari, però, ha de saber, d'entrada, a quin catàleg s'ha d'adreçar per a resoldre les seves necessitats. Aquest pot ser un element de confusió per al lector, sobretot si no coneix com funciona el catàleg.

Un mateix registre bibliogràfic...

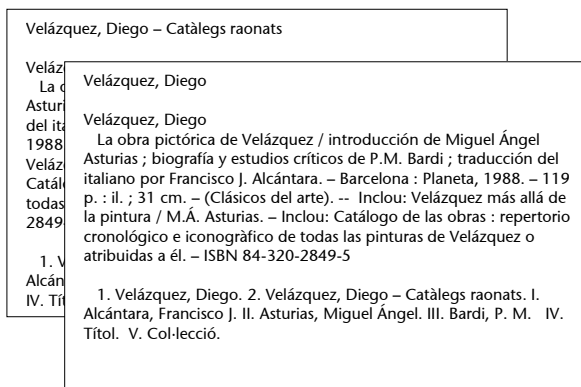
... intercalat en un catàleg diccionari o en un de dividit, donaria com a resultat seqüències diferents. En el catàleg diccionari donaria el resultat següent:

I en un catàleg dividit donaria el resultat següent:

i les corresponents al catàleg alfabètic de matèries.

El catàleg diccionari ha estat habitual als Estats Units: els principis i les regles de Cutter, per exemple, estaven concebuts per a la seva aplicació en un catàleg diccionari. A Europa ha predominat el catàleg dividit.

En els **catàlegs automatitzats**, la generació d'índexs diferents per als camps de la descripció fa que la majoria de sistemes obligui a la consulta mitjançant

instruccions també diferents per a buscar autors, títols i matèries, que donen lloc a la visualització d'índexs diferenciats. De fet, cada una de les possibilitats de visualització d'un índex és un catàleg dividit corresponent al tipus d'entrada buscat.

Troblem, per tant, major varietat de catàlegs dividits depenent de les possibilitats de cerca del sistema: catàlegs de títols –que es poden subdividir en catàlegs de títols, de títols uniformes i de títols de col·lecció–, d'autors –amb possibilitat de diferenciar els autors personals de les entitats i dels congressos–, de matèries –en alguns sistemes estan desglossades en: autors com a matèria, entitats com a matèria, conceptes i objectes, etc.

En una aplicació com VTLS...

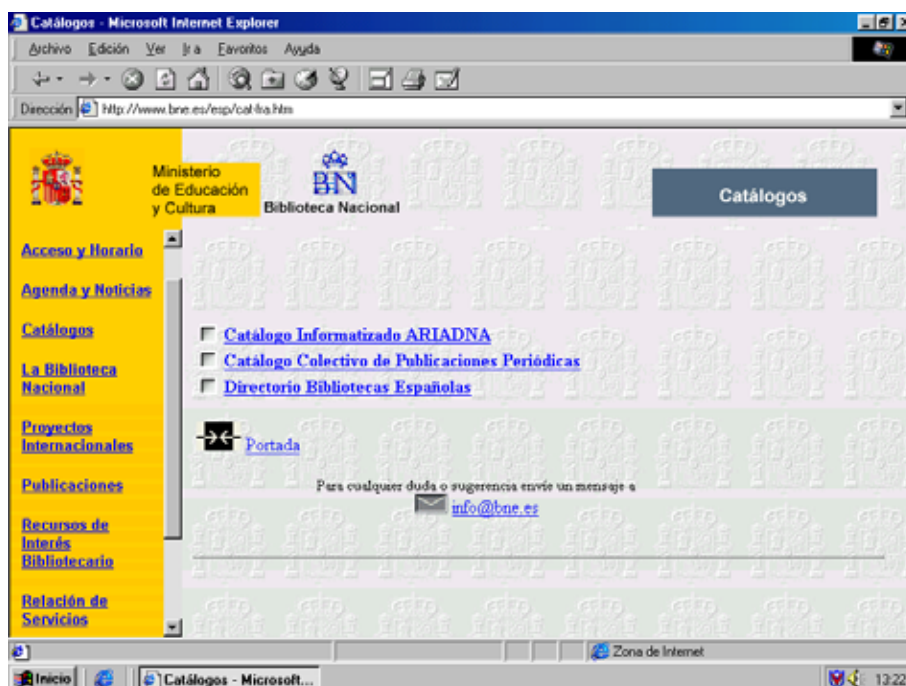
.. les instruccions són:

a/ per a buscar autors,
t/ per als títols,
s/ per a les matèries,
3/ per a l'ISBN,
c/u: per a la classificació sistemàtica,
w/ per a les paraules clau.

Per exemple:

a/mickiewicz
t/any que ve

etc.

Pantalla del catàleg de la BNE

També hi ha sistemes que permeten –paral·lelament a la visualització d'índexs separats– la visualització d'un únic índex en el qual s'alfabetitzen les entrades d'autor, títol i matèria: són catàlegs diccionari automatitzats.

b) Catàleg sistemàtic

Els catàlegs alfabètics poden estar acompanyats per un altre catàleg separat ordenat sistemàticament segons la classificació de matèries usada per la biblioteca: és el **catàleg sistemàtic** de matèries.

Són instruments de cerca de les matèries, però no sobre la base de termes del llenguatge, sinó de codis i símbols de classificació: s'eviten, així, problemes lingüístics (ambigüitat o desfasament dels termes, llengua en què es presenten, etc.). Per això poden resultar críptics per als usuaris que no coneixen l'esquema de classificació usat, llevat que hi hagi índexs que remetin des del terme expressat amb paraules al codi de classificació.

Les classificacions sistemàtiques s'estudien en l'assignatura *Fonaments de llenguatges documentals*.

4. El registre bibliogràfic

4.1. Definició i funcions del registre bibliogràfic

Al començament hem definit l'anàlisi documental com un procés de tractament dels documents per tal d'obtenir-ne una representació que ens en permeti la identificació i la recuperació. El resultat de l'aplicació de les tasques d'anàlisi documental, tant de forma com de contingut, a un document, és el **registre bibliogràfic**.

El registre bibliogràfic és, doncs, la representació d'un document (o d'una obra) mitjançant dades descriptives que permetin la seva identificació i punts d'accés que permetin la seva recuperació entre un conjunt de registres del mateix tipus.

Aquesta definició es pot aplicar a registres bibliogràfics integrats en qualsevol tipus d'eina bibliogràfica: catàlegs, bases de dades bibliogràfiques, etc. En els registres de catàleg hauríem de considerar altres elements característics, com ara la localització del document.

L'estudi *Functional requirements for bibliographic records (FRBR)*, impulsat per l'IFLA, dóna la següent definició de registre bibliogràfic:

Registre bibliogràfic es defineix com l'agregat d'elements de dades que estan representats, per exemple, en una bibliografia nacional o en un catàleg de biblioteca. El registre bibliogràfic inclou les dades següents:

- les dades descriptives que es defineixen en les International standard bibliographic descriptions (ISBD);
- els encapçalaments per a persones, entitats, títols i matèries que s'afegeixen a les dades descriptives per a fer-les servir com a elements d'ordenació o entrades d'índex;
- altres dades usades per a organitzar un fitxer de registres, com ara números de classificació;
- anotacions com per exemple resums o sumaris, i
- dades específiques dels exemplars de les col·leccions d'una biblioteca, com ara números d'accés i signatures topogràfiques.“

Potser no és un model de definició, però deixa clar quins són els elements que poden formar part d'un registre bibliogràfic: elements descriptius que re-

<http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>

Hi podeu trobar l'informe final de *Functional requirements for bibliographic records*.

presenten i identifiquen –funció identificativa i avaluativa– el document (el seu títol, l'edició, les dades de publicació, l'extensió, etc.) i elements que l'integren en el conjunt de registres –funció col·locativa– i en permeten la recuperació (els punts d'accés dels responsables de l'obra de la qual el document és una manifestació, dels títols, de les matèries). En els catàlegs de biblioteca, a més, donarà les dades de localització i situació del document en el conjunt de la col·lecció.

Tot plegat, es pot dir que el registre bibliogràfic d'acord amb les funcions genèriques del catàleg duu a terme les funcions següents:

- 1) descriu el document: en dona la informació que permet
 - a) d'identificar les seves característiques físiques i intel·lectuals i
 - b) de diferenciar entre si els documents que són manifestacions d'una mateixa obra.
- 2) integra la descripció en el conjunt del catàleg, la hi ordena mitjançant els punts d'accés i en fa possible la recuperació, i
- 3) dona la localització física del document dins la col·lecció.

El treball de l'IFLA *Functional requirements for bibliographic records* reformula aquestes funcions per mitjà de la incorporació de més elements, alguns d'aquests en la línia dels objectius d'una base de dades exposats per Green. Segons l'estudi, l'usuari fa servir els registres bibliogràfics per a quatre funcions bàsiques, i el registre bibliogràfic les ha de permetre i fer possibles; aquestes són les funcions següents:

- 1) **trobar** els materials que responguin a uns criteris determinats de cerca (documents d'un autor, que pertanyen a una col·lecció o emanats d'una entitat, per exemple);
- 2) **identificar** una entitat bibliogràfica (una obra, una expressió, una manifestació o un exemplar) i poder distingir-la d'una altra;
- 3) **seleccionar** l'entitat bibliogràfica adequada a les necessitats de l'usuari (una edició en una llengua coneguda per ell o un vídeo en un format compatible amb el seu equip, per exemple);
- 4) **obtenir** un exemplar de l'entitat bibliogràfica seleccionada (consultant-lo en una biblioteca, obtenint-lo en préstec, accedint-hi en línia, etc.).

Vegeu el paràgraf 3.2.4 d'aquest mòdul.

Per a les diferents entitats bibliogràfiques, vegeu el capítol 4.5 d'aquest mòdul.

4.2. Registre i entrada

El registre bibliogràfic d'un document inclou totes les entrades que hi donen accés.

Una **entrada** és el conjunt dels elements següents:

- les dades descriptives del document i
- el punt d'accés mitjançant el qual intercalem aquestes dades en el catàleg.

En un repertori bibliogràfic, també parlem d'entrades per a cada una de les referències que hi trobem.

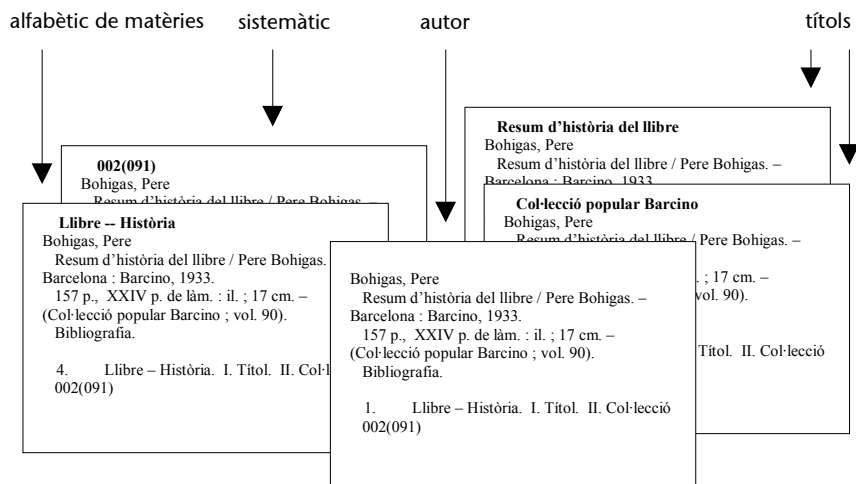
Hi ha, per tant, tantes entrades com punts d'accés s'hagin determinat per a la recuperació del document.

En entorns manuals, cada un d'aquests punts d'accés és en una fitxa que s'intercala en un punt determinat del catàleg: cada una de les fitxes és una entrada i el conjunt de les entrades, el registre bibliogràfic.

En el catàleg en fitxes...

... cada entrada és una fitxa independent que s'intercala en el lloc on li correspongui segons el punt d'accés: les unes en el catàleg alfabètic d'autors, les altres en el de matèries, etc. El conjunt de fitxes que fan referència al mateix document és el registre bibliogràfic.

Així, cada una de les cinc fitxes que fem en catalogar *Resum de la història del llibre* és una entrada (una amb encapçalament d'autor, dues de títol, una amb un encapçalament alfabètic de matèria i l'altra amb un codi sistemàtic de matèria) que s'intercalerà en el catàleg corresponent. El registre bibliogràfic és el conjunt de les cinc fitxes:

En un entorn informàtic el registre bibliogràfic és un únic registre emmagatzemat a la base de dades que, a més de les dades descriptives, incorpora tots els punts d'accés com a camps de dades. En buscar en els índexs de la base de dades, hi trobem aquests punts d'accés intercalats: uns en l'índex d'autors, d'altres en el de títols, etc. En triar com a argument de cerca qualsevol dels punts d'accés podem recuperar i visualitzar el registre bibliogràfic associat, amb les seves dades descriptives.

El registre bibliogràfic d'un document...

...en un catàleg automatitzat és sempre el mateix: un únic conjunt de dades. Al contrari que en els catàlegs manuals, en els quals les dades descriptives s'han de repetir en fitxes diferents, en els catàlegs automatitzats aquestes dades s'introdueixen una sola vegada: podríem dir que totes les entrades han esdevingut una de sola, que correspon al mateix registre bibliogràfic.

Wynar, en una definició d'entrada vàlida en tots dos entorns, diu:

“Cada entrada és la representació del registre en un punt concret del catàleg”

B.S. Wynar; A.G. Taylor (1992). *Introduction to cataloging and classification* (8a. ed., pàg. 4).

Michael Gorman mira de reduir la catalogació a uns principis simples i bàsics, i assimila tot el procés a la comprensió del concepte d'entrada de catàleg (podríem dir, també, de registre bibliogràfic), que és el següent:

“Una entrada de catàleg té tres parts: un punt d'accés (encapçalament) que et porta al registre que vols; una descripció que et diu si és el material que vols; una localització per a dir-te on és el document i si està disponible. La formulació dels punts d'accés es basa en dues idees: que hi ha una obra (una creació humana) de la qual l'objecte descrit (llibre, vídeo, document electrònic, etc.) és una manifestació; i que els noms de la creació d'aquesta obra han de ser els punts d'accés. La descripció es formula d'acord amb regles simples que estan estandarditzades per a qualsevol mitjà. La localització et diu com guarda la biblioteca els seus materials i els fa disponibles. El catàleg és la suma de totes les entrades fetes d'acord amb aquestes idees.”

M. Gorman *Our singular strengths*, pàg. 175.

Lectura recomanada

M. Gorman (1998). *Our singular strengths: meditations for librarians*, Chicago; Londres: American Library Association.

Les funcions bàsiques de l'entrada són, com podem veure, les que hem vist abans assignades al catàleg: col·locativa, identificativa i locativa.

4.3. Parts de l'entrada i del registre bibliogràfic

Tal com enumera Gorman, les parts de l'entrada i, per tant, del registre bibliogràfic són les tres següents:

1) els **encapçalaments**, formalització dels punts d'accés que serveixen per a integrar l'entrada (el registre) en el catàleg.

L'encapçalament formalitza, d'acord amb unes regles establertes, el concepte –autor, entitat, matèria, títol uniforme, etc.– que constitueix el punt d'accés. Mitjançant aquesta formalització s'aconsegueix estandarditzar els punts d'accés, fent-los uniformes. Aquesta uniformitat és el principi bàsic del funcionament d'un catàleg.

Sobre el principi d'uniformitat, vegeu el paràgraf 6.1 d'aquest mòdul.

Entre tots els encapçalaments bibliogràfics –els de nom, els de títol i les combinacions de noms i títols–, se'n tria un com a principal; la resta, tant bibliogràfics com de matèries, són els encapçalaments secundaris.

Pel que fa als encapçalaments principals i secundaris, vegeu el capítol 4.4 del mòdul.

La traça

En els catàlegs en fitxes o en llibre, l'entrada principal de cada registre dona en la seva part inferior tots els encapçalaments secundaris. Aquesta relació d'encapçalaments rep el nom de **traça**. Serveix per a controlar quines entrades hi ha d'un registre bibliogràfic concret i poder recuperar-les en un moment determinat –per a modificar alguna dada, per exemple, o per a donar-les de baixa.

Cada un dels encapçalaments de la traça va numerat. Per a indicar en quin catàleg s'han d'integrar les diferents entrades es fan servir numeracions diferents: els encapçalaments de matèria es numeren amb xifres aràbigues; els bibliogràfics, amb xifres romanes.

L'ordre dels encapçalaments també està establert: primer es donen els encapçalaments de matèria; després, en aquest ordre, els d'autors personals, els d'entitats, els de congressos, els de títols uniformes, els de títols i els de títols de col·lecció. Finalment, s'anoten els números de classificació sistemàtica, sense numeració prèvia.

En el cas dels títols –del document o de la col·lecció–, quan coincideixen amb els donats en la descripció com a títol propi o títol de col·lecció, en la traça únicament s'anota: "Títol" i "Col·lecció", respectivament. Si no és així, s'anota "Títol:" i, a continuació, el títol –passa el mateix amb la col·lecció: I. Títol: Le congé des ambassadeurs grecs. II. Col·lecció: Chefs-d'oeuvre des théâtres étrangers

1. Organització del coneixement – Congressos. 2. Representació del coneixement –Congressos. 3. Recuperació de la informació – Congressos. I. López-Huertas, María José. II. Fernández-Molina, Juan Carlos. III. Sociedad Internacional para la Organización del Conocimiento. Capítulo Español. IV. EOCONSID (1999: Granada, Espanya). V. Títol. 025.4(08)

La bibliografia en anglès...

... parla de *main entry* (entrada principal) i d'*added entries* (entrades afegides, les secundàries).

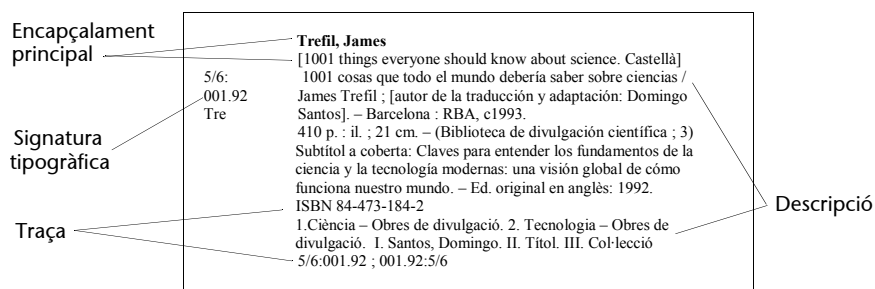
En els catàlegs en línia, les dades descriptives d'alguns elements ja serveixen, amb la codificació adequada, com a punts d'accés. Així, els camps de títol i de col·lecció es poden codificar de manera que siguin recuperables directament, sense haver de crear un encapçalament separat de la descripció.

2) la **descripció**, amb les dades necessàries per a la identificació de l'entitat bibliogràfica (l'obra, l'expressió, la manifestació o l'exemplar) i per a poder distingir-la d'altres; per exemple, d'altres manifestacions de la mateixa obra; a partir de la informació que proporciona, podem seleccionar el document que més ens interessa entre el conjunt de documents trobats.

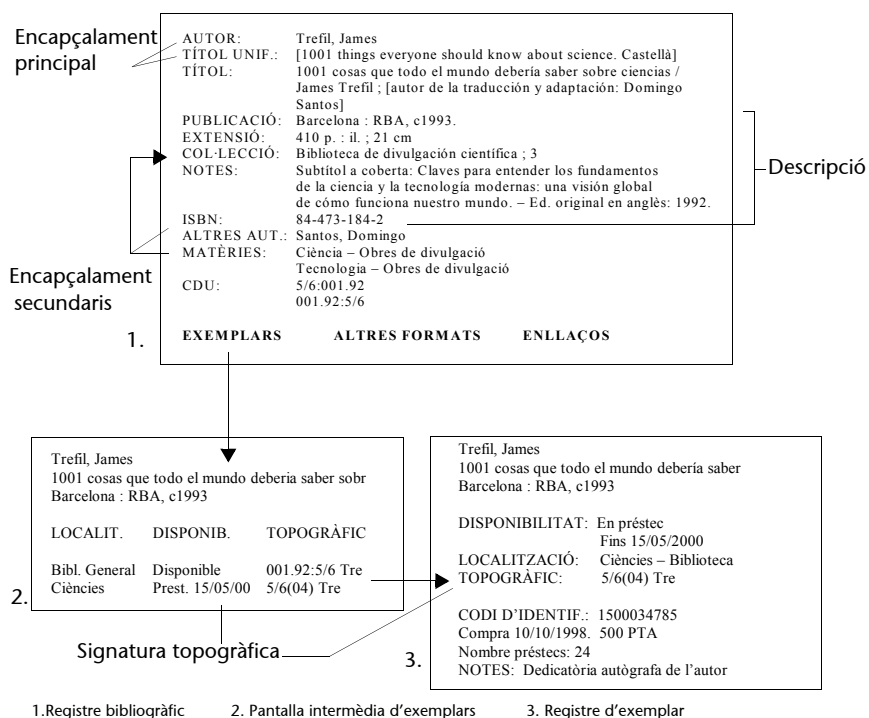
3) la **localització** o **signatura topogràfica**, que indica la situació en la biblioteca dels exemplars de la manifestació descrita en el registre, o la forma d'accedir al document descrit (l'adreça electrònica d'un recurs web, per exemple). En els catàlegs en línia, a més, podem trobar informació sobre la disponibilitat dels exemplars en el mateix moment de la consulta.

Exemple

En l'entrada d'un catàleg en fitxa podem distingir clarament les parts següents:

Les parts són igualment identificables en un registre d'un catàleg en línia, com es pot veure a continuació:

Activitat

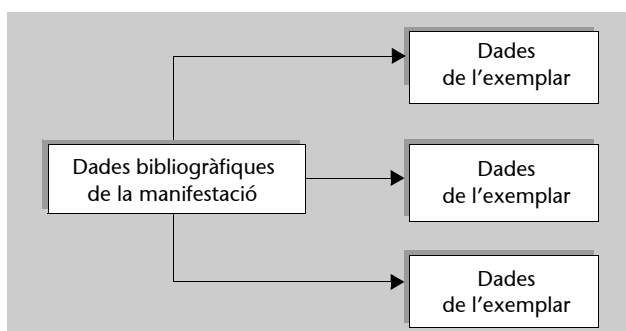
9. Connecteu-vos al catàleg de la Biblioteca Nacional Espanyola (<<http://www.bne.es/cat.htm>>) i busqueu algun document. Per defecte, el visualitzareu en un format amb cada camp en paràgrafs separats i literals que expliquen què són. Mireu de distingir les diferents parts de què consta el registre (encapçalaments, descripció, dades de localització, etc.). Feu-ne la traça corresponent, com si l'haguéssiu de formular per a un catàleg manual.

En la pantalla veureu un botó que diu "Formatos". Trieu el format ISBD i visualitzareu el mateix registre en forma de fitxa. Hi ha algun canvi pel que fa a les parts del registre?

4.3.1. Registres d'exemplar

En els catàlegs en línia, podem trobar que les informacions referides a la descripció bibliogràfica del document i les referides a cada un dels exemplars concrets que hi ha es visualitzin separatament, en pantalles diferents lligades entre si. També podríem veure les dades en la mateixa pantalla, però igualment, al darrere, les dades estarien emmagatzemades en fitxers diferents.

En el registre amb les dades bibliogràfiques es descriu la manifestació que tenim, no l'exemplar. Així, únicament trobarem en la descripció dades comunes a tots i cada un dels exemplars que componen la manifestació (tots els exemplars d'una edició, per exemple).

Les dades específiques de cada exemplar estan individualitzades en registres d'exemplar. Això ens permet de donar a l'usuari informacions que fan referència a diferents exemplars i donar altres dades a banda que la situació: característiques de l'exemplar, número de codi identificador, mètode d'adquisició i preu, disponibilitat per al préstec, etc.

Si l'aplicació informàtica que gestiona el catàleg incorpora sistemes per a gestionar les transaccions de préstec i les dades d'aquestes s'actualitzen en temps real, el registre d'exemplar permet a l'usuari de poder consultar-les i saber en quin estat estan els exemplars del document que necessita: si està disponible o no, fins a quina data estarà en préstec, si està reservat, etc. Es facilita, per tant, l'obtenció d'aquest document.

Aquest és un dels grans avantatges del catàleg en línia respecte al manual. En aquest cas, creuant les dades de les fitxes del catàleg i del fitxer de control de préstec, es podria arribar a saber la disponibilitat del document, però seria més costós i, d'altra banda, únicament ho podria fer el bibliotecari, no pas l'usuari del catàleg.

Activitat

10. Consulteu el Catàleg Col·lectiu de les Universitats Catalanes a l'adreça <<http://www.cbuc.es/ccuc>>. Quines dades de localització dels exemplars dóna? Per què creieu que ho fa així? Compareu-les amb les que donen les entitats que participen en el CCUC (sols heu d'activar l'enllaç de les sigles de l'entitat).

4.3.2. Registres de fons

De la mateixa manera que el registre d'exemplar dóna informació sobre un exemplar concret del document descrit en el registre bibliogràfic, el **registre de fons** o **de col·leccions** informa de l'estat del fons que un centre té d'un document publicat en més d'una part –i descrit en el registre bibliogràfic al qual s'associa el registre de fons: una revista, una col·lecció de monografies, etc. En un registre d'aquest tipus trobarem, per exemple, quins volums o números d'una revista té la biblioteca; a més, s'anirà actualitzant a mesura que en vagin arribant més.

Els registres de col·lecció s'acostumen a associar a documents dinàmics –és a dir, que estan en curs de publicació– dels quals ens interessa controlar la integració a la col·lecció de les noves parts que es van publicant. No serveix únicament per a saber si tenim una part determinada, sinó també per a saber quan ha d'arribar la següent o per a detectar la mancança d'alguna part endarrerida que s'ha de reclamar als editors. També informa de l'existència de volums amb índexs, suplementos, materials d'acompanyament, etc.

Aquest control d'arribada i de reclamació estalvia tasques de comprovació que consumeixen molt de temps del personal de la biblioteca. Penseu en una biblioteca que estigui subscripta a dues-centes revistes. Cada una d'aquestes té una periodicitat diferent –setmanal, quinzenal, mensual, etc.–, unes arriben un dia i d'altres, un altre: tot ple-

gat, cada dia hi arriben diferents números de diferents publicacions i, potser, alguna de les que ha d'arribar no ho fa. Si, en introduir les dades dels números arribats, el sistema genera un informe de control d'aquestes incidències, no haurem d'anar fent comprovacions amb cada un dels números: al final ja sabrem quins hem de reclamar i quins no.

L'ús més habitual dels registres de col·lecció és el que es fa amb les publicacions en sèrie: revistes, diaris, anuals, butlletins, etc. També, però, es pot fer servir amb altres tipus de material que es van publicant regularment i dels quals la biblioteca manté una subscripció –i, per tant, necessita controlar les incidències del fons–: les col·leccions de monografies, els mapes en fulls, suplementos periòdics de monografies (els volums biennals de l'enciclopèdia Espasa, per exemple), etc.

HO: Fons - Microsoft Internet Explorer

Archivo Edición Ver Ir a Favoritos Ayuda

Dirección <http://www.babel.uab.es/cgi-bin/gateway?holdings=0001-95730&lang=catalan>

Universitat Autònoma de Barcelona

Catàleg de les Biblioteques UAB

PANTALLA DE FONTS

[TOPOGR. RESERVA](#)
[TITOL Dinero](#)
BIBLIOT. Còpia 1 C. Socials- Dipòsit revistes
FREQUÈN Mensual
ESTAT No es rep actualment

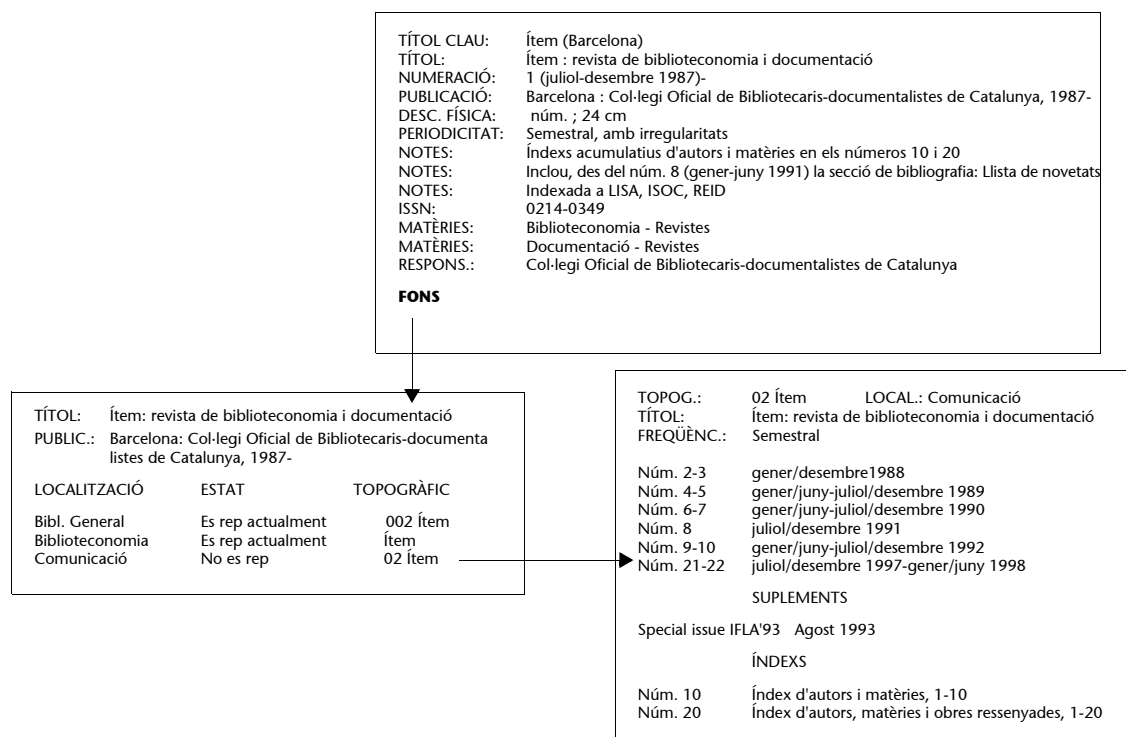
Nº 10 1980
Nº 19 1980
Nº 25-38 1981-1982
Nº 42-43 1982-1983

Còpies Holdings Fitxa Nova cerca Ajuda

Listo Zona de Internet

Inicio HO: Fons - Microsoft ... 13:05

Una pantalla de registre de fons.

Activitat

11. Consulteu el catàleg de les biblioteques de la UAB a l'adreça <<http://www.babel.uab.es>>. Trieu una revista o un diari (per exemple, *La Vanguardia*) i visualitzeu el seu registre de fons. Quines informacions us dona? Creieu que són útils o, per contra, supèrflues?

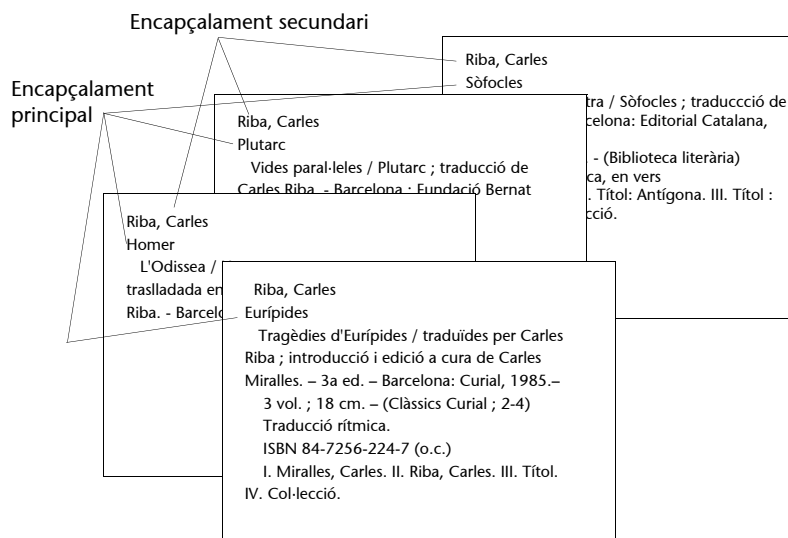
4.4. Entrades principals i secundàries

Com ja hem vist anteriorment, distingim entre encapçalaments de matèries i encapçalaments bibliogràfics –els que representen responsables i títols. En els codis catalogràfics tradicionals, pensats sobretot per a la redacció de catàlegs en fitxes o en llibre, un dels encapçalaments bibliogràfics es tria com a punt d'accés principal: és l'encapçalament de l'**entrada principal**. La resta de punts d'accés, tant bibliogràfics com de matèries reben el nom de **secundaris** i donen lloc als encapçalaments de les **entrades secundàries**.

Els termes “principal” i “secundari”...

...aplicats als encapçalaments no impliquen que els uns siguin més importants que els altres: tots ho són igualment. El que ha passat és que, a partir d'unes regles, un d'aquests s'ha considerat “principal” i servirà com a element d'ordenació –d'ordenació secundària, dins un conjunt ja ordenat sobre la base d'un altre element– de les entrades que s'hagin d'intercalar en el catàleg sota un encapçalament secundari determinat. En obres amb un sol autor, l'entrada principal és aquest autor, però en altres casos pot ser el títol o la primera persona que consta en el document –que no necessàriament ha de ser el principal responsable de l'obra.

Així, quan busquem, per exemple, l'encapçalament “Riba, Carles”, no trobem únicament les obres de les quals és autor, sinó també d'altres obres en les quals ha col·laborat com a traductor. Totes les entrades d'aquestes obres, sota l'encapçalament “Riba, Carles” estaran ordenades segons l'encapçalament principal corresponent, el de l'autor de l'obra.

En catàlegs en fitxes...

...o en forma de llibre, l'entrada principal, sovint, era l'única de les entrades en la qual es donaven totes les dades que representaven el document –per això rep aquest nom. En les secundàries n'hi havia prou de donar unes quantes dades bàsiques: si l'usuari necessitava més dades, havia d'acudir a l'entrada principal.

Entrada principal

Eurípides
872 Tragèdies d'Eurípides / traduïdes per Carles
Eur Riba ; introducció i edició a cura de Carles
Miralles. -3a ed. -Barcelona : Curial, 1985.-
3 vol. ; 18 cm. - (Clàssics Curial ; 2-4)
Traducció rítmica.
ISBN 84-7256-224-7 (o.c.)
I. Miralles, Carles. II. Riba, Carles. III. Títol. IV.
Col·lecció.

Entrada secundària abreujada

Riba, Carles
Eurípides
873 Tragèdies d'Eurípides / traduïdes per Carles
Eur Riba. -3a ed. - Curial, 1985.
3 vol.
ISBN 84-7256-224-7 (o.c.)

En donar les entrades secundàries abreujades s'estalviaven molts recursos: temps de còpia de les fitxes, espai, etc. De tota manera, l'avenç de la tecnologia va permetre de seguida de copiar fàcilment les fitxes, amb la qual cosa totes les entrades tenien les mateixes dades: tan sols canviava l'encapçalament secundari que servia per a intercalar l'entrada en el catàleg. La identificació que es feia entre entrada principal i entrada completa perdia el sentit.

La generalització dels catàlegs en línia i els canvis que han introduït en la catalogació han obert una polèmica pel que fa a la utilitat i el sentit del concepte d'entrada principal. En el catàleg automatitzat ja no hi ha l'organització del catàleg manual, amb una entrada completa i d'altres abreujades: hi ha un únic registre emmagatzemat al qual es pot accedir des de qualsevol punt d'accés, que al seu torn és un camp de dades del registre. Per tant, la distinció entre entrades o punts d'accés principals i secundaris no s'hi pot aplicar.

Els principis de París...

... consagren l'entrada principal: "4.1. Una entrada de cada llibre –l'entrada principal– ha de ser una entrada completa..."

International Conference on Cataloguing Principles
(1961: París, França) (1971).
Statement of principles, pàg.15.

L'aplicació en aquests catàlegs en línia de codis de catalogació basats en els principis de París fa, però, que la tria d'un punt d'accés principal continuï en ús, tot i l'aparent contradicció entre el concepte i l'entorn en el qual s'aplica. En previsió d'aquests conflictes, les AACR2 (en les edicions de 1978 i 1988), en el seu punt 0.5 estableixen com a optativa l'adopció de l'esquema d'entrada principal i entrades secundàries.

Tanmateix, independentment de l'opció triada, les AACR2r prescriuen que s'ha de distingir un punt d'accés principal en els casos següents:

- quan es faci una llista amb entrades úniques;
- quan es faci una citació separada d'una obra o una de les seves manifestacions.

Per exemple, si hi ha una obra relacionada amb la descrita, en el registre d'aquesta es fa un encapçalament combinat de nom i títol -o de títol sol, si és anònima o té més de tres autors- que identifiqui i doni accés a l'obra relacionada. El primer element d'aquest encapçalament serà el punt d'accés principal de l'obra relacionada, que es pot veure a continuació:

Encapçalament per a l'obra relacionada	TÍTOL:	Mefistofele [enregistrament de vídeo] / Arrigo Boito
	...	
	NOTA:	Llibret basat en el "Faust" de J.W. Goethe
	AUTOR SEC.:	Goethe, Johann Wolfgang von. Faust

La controvèrsia ha donat lloc a abundant bibliografia i, de moment, està lluny de resoldre's, llevat que es produís un canvi radical en els codis de catalogació o, més aviat, en els mateixos principis sobre els quals se sustenten. Com a alternatives s'ha proposat l'ús d'entrades amb encapçalaments alternatius, en les quals tots aquests tinguessin el mateix valor –les mateixes AACR2r ho comenten en el punt 0.5– o la substitució de l'entrada principal per l'entrada sota el títol del document (que no deixa de ser una tria del títol com a entrada principal). Així, si considerem sempre el títol com a punt d'accés principal, no caldrà plantejar-se cap tria entre altres encapçalaments.

En la polèmica no intervenen únicament...

... arguments conceptuals: també pesa el fet que triar el punt d'accés principal comporta la presa d'unes decisions sovint complexes i que, atès el temps que requereix, té un cost elevat. L'eliminació d'aquesta tria podria comportar als centres catalogadors uns estalvis econòmics que no es poden desestimar.

És significatiu en els codis de catalogació que el capítol dedicat a aquesta tria de l'entrada principal sigui usualment el més extens i, potser, el més complex quant a casuístiques. En les *Regles angloamericanes de catalogació*, 2a edició revisada ocupa el capítol 21, en les *Reglas de catalogación* es troba en el capítol 14.

D'altra banda, el concepte d'entrada principal (de punt d'accés principal) continua essent justificable sobre la base de la **funció col·locativa** del catàleg. Ens permet d'agrupar i mostrar juntes les manifestacions d'una obra, independentment del seu títol o dels responsables de l'edició (mitjançant l'ús d'un encapçalament principal de títol uniforme, per exemple), o agrupar les obres d'un autor (mitjançant l'encapçalament principal pel seu nom).

Hom podria dir que si l'obra és la mateixa, totes les seves manifestacions han de tenir com a mínim un encapçalament de nom (autor o entitat), principal o secundari, que servirà com a punt d'accés i agruparà, en el moment de fer la cerca, totes les manifestacions de l'obra. No sempre és així: pensem en les obres sense autor conegut o en les que tenen tants autors que únicament se'n fan constar uns quants. Si en el primer cas, el títol de les manifestacions no és el mateix (per exemple, quan l'obra es tradueix) o, en el segon cas, els autors que s'hi fan constar no són els mateixos perquè, per exemple, en edicions di-

En la Conferència de Toronto...

... de 1997, es va parlar de l'entrada principal en diferents treballs (Fattahi, Yee, Gorman, Hagler, etc.). La majoria dels autors es van pronunciar a favor de mantenir-ne el concepte. D'altres, com Gorman i Oddy, el van considerar una "complicació innecessària de poca rellevància".

ferents consten en un ordre diferent del document, no tindrem manera de recuperar totes les manifestacions de l'obra que hi ha en el catàleg, llevat que cada registre tingui un punt d'accés principal -en tots el mateix-que serveixi per a agrupar-los.

També ens permet, com hem comentat abans, l'ordenació dels registres associats a un encapçalament secundari, de nom o de matèria.

Finalment, Taylor esmenta que en registres abreujats (perquè el nivell de detall de la catalogació en el centre és reduït), cal assegurar que hi hagi els punts d'accés "més importants". La tria d'un punt d'accés principal, relacionada amb la "importància" en la responsabilitat de l'obra, garanteix, almenys, que hi hagi aquest punt d'accés.

En resum, la tria d'una entrada principal es pot justificar perquè permet de fer les funcions següents:

- citar obres relacionades;
- agrupar les obres d'un autor i les manifestacions d'una obra (funció col·locativa);
- ordenar els registres (o entrades) associats a un encapçalament;
- garantir que com a mínim hi ha el punt d'accés "més important".

A.G. Taylor (1999). *The organization of information*, pàg. 104-114.

4.5. Què representa el registre?

Un registre bibliogràfic elaborat segons els codis de catalogació actuals, basats en els principis de París, descriu i representa una **manifestació** concreta d'una obra: una edició d'un llibre o d'un vídeo, una versió d'un fitxer informàtic, etc. És a dir, descriu un conjunt d'exemplars que comparteixen unes característiques físiques, de contingut o de publicació (s'han fabricat alhora, en un mateix procés) que els fan diferents d'altres exemplars que contenen la mateixa obra.

Els exemplars que pertanyen a l'edició de les *Cròniques de la veritat oculta*, de Pere Calders, feta l'any 1955 per l'Editorial Selecta difereixen físicament (format, tipografia, enquadernació, etc.) i en contingut (pròlegs o introduccions) de les edicions fetes posteriorment per altres editorials, com ara Edicions 62, tot i ser la mateixa obra.

Les diverses edicions que va fer després la mateixa Editorial Selecta, idèntiques a la primera en format i contingut, variaven entre si pel sol fet de pertànyer a edicions diferents i haver-se publicat en processos editorials diferents. Cada una d'aquestes edicions, en qualsevol dels casos, és una **manifestació** diferent de l'obra.

Això pot complicar la cerca d'una determinada obra: si no anotem els elements necessaris –encapçalaments de nom o de títol uniforme– per a agrupar els registres de manifestacions de la mateixa obra, els trobarem dispersos en el catàleg.

Tot plegat, en un registre, tot i que descriu una manifestació, podem trobar elements comuns a totes les manifestacions de l'obra –per exemple, l'autor– o

comuns a una part de les manifestacions –un traductor, per exemple, constarà en els registres de les diferents edicions de la seva traducció, però no constarà en els registres d’altres traduccions de l’obra ni en els de l’obra en la llengua original.

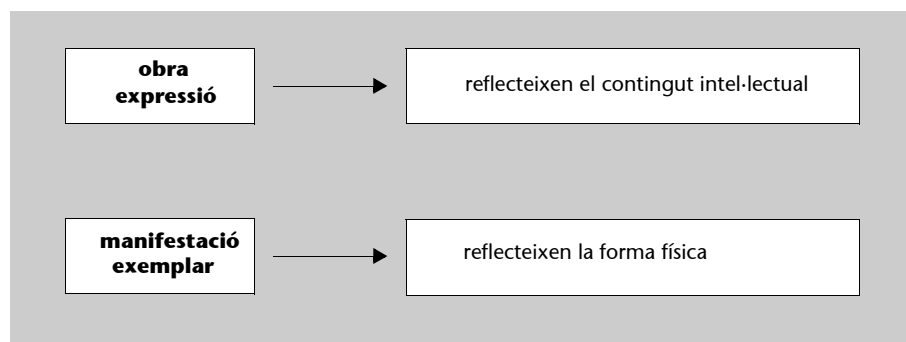
4.5.1. Requeriments funcionals del registre bibliogràfic

El ja esmentat estudi *Functional requirements for bibliographic records (FRBR)* de l’IFLA analitza els diferents nivells de representació que hi ha en els registres bibliogràfics (el de l’obra, el de la manifestació, etc.) per tal de desenvolupar un model conceptual de registre bibliogràfic vàlid independentment de qual-sevol codi de catalogació. Prova de donar uns fonaments lògics que relacionin els registres bibliogràfics amb les necessitats de l’usuari.

L’estudi defineix unes entitats que representen els objectes que més interessen els usuaris del registre, que són els següents:

- 1) els **productes** de la creació intel·lectual o artística descrits en el registre bibliogràfic: obres, expressions, manifestacions i exemplars;
- 2) els **responsables** d’aquesta creació, del seu contingut, de la seva producció i distribució o de la seva custòdia: persones i institucions;
- 3) els **assumptes** de la creació: concepte, objecte, esdeveniments i llocs.

Així, si ens centrem en el primer grup d’entitats, que són les que representa un registre bibliogràfic, els *FRBR* defineixen les quatre següents, corresponents a diferents nivells:

Si considerem les relacions que poden tenir aquestes entitats amb les del segon grup (els responsables), podríem definir-les com s’exposa a continuació:

- **obra**: entitat *creada* per una persona o una institució;
- **expressió**: entitat *realitzada* per una persona o una institució;
- **manifestació**: entitat *produïda* per una persona o entitat;
- **exemplar**: entitat *posseïda* per una persona o entitat.

IFLA. Section on Cataloguing. Standing...

... Committee (1998). *Functional requirements for bibliographic records: final report*. Munic: Saur. (UBCIM publications. New series; 19). També disponible en línia a l’adreça: <<http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>>

1) Obra

L'**obra** és una entitat abstracta que no correspon a cap objecte material. La reconeixem mitjançant les seves realitzacions individuals (les expressions. L'obra existeix sobre la base del que tenen en comú les seves diverses expressions.

En parlar del *Curs de física teòrica* de Lev Landau com a obra, no ens referim a una edició concreta, amb més o menys variacions sobre la primera, ni a una versió en una llengua determinada (ni l'original rus, ni les traduccions al castellà, l'anglès o l'alemany). Ens referim, més aviat, a allò que tenen en comú totes aquestes edicions i versions, a una creació intel·lectual que, expressada després en una llengua o en una altra o modificada en les seves successives edicions, constitueix una única concepció de l'autor.

L'obra agrupa i unifica, per tant, les expressions que en són realitzacions en una forma o amb un mitjà d'expressió determinat.

La definició de l'obra com a entitat permet de prendre-la com a punt de referència per a totes les altres entitats que se'n deriven. Li podem donar un nom independent dels que puguin tenir expressions determinades (els títols en diferents llengües en distintes expressions de l'obra, per exemple), com també establir relacions d'altres entitats amb aquesta, no amb una expressió determinada.

L'entitat "autor" es relacionaria així amb l'entitat "obra": l'autor ho és de l'obra, no tan sols d'una de les seves expressions (encara que la seva realització original sigui una expressió concreta). Landau, continuant amb l'exemple anterior, és l'autor del *Curs de física teòrica*, tant si l'edició està en rus com si està en castellà, independentment de l'editorial que la publiqui o del fet que sigui una versió en paper o en CD-ROM: les formes en què es presenta són diferents, però l'obra continua essent la mateixa i, per tant, la relació d'autoria la fem amb aquesta entitat abstracta.

Igualment, l'existència de l'entitat "obra" facilita la relació amb l'entitat "objecte". Un estudi sobre aquest *Curs de física teòrica* no es limitarà a estudiar-ne una expressió concreta (una edició, per exemple), sinó l'obra com a conjunt integrador de diferents expressions.

O bé, les relacions entre diferents entitats "obra" diferents: el *Curs abreviat de física teòrica* del mateix Landau està relacionat amb l'obra esmentada anteriorment, però no una expressió amb una altra, sinó el conjunt de totes les expressions amb el conjunt de totes les expressions, l'obra amb l'obra.

2) Expressió

L'expressió és la realització intel·lectual o artística d'una obra, en forma de notació alfanumèrica, musical, coreogràfica, d'imatge, so, moviment, etc., o en qualsevol combinació d'aquestes formes.

És la forma intel·lectual o artística específica que pren una obra cada vegada que es "realitza": les paraules, frases, notes, compassos... No inclou aspectes de la forma física que no siguin part inherent de la realització artística o intel·lectual de l'obra, com la tipografia.

Com que la forma d'expressió és una característica inherent de l'expressió, qualsevol canvi en aquella dona lloc a una nova expressió. Canvis de text es-

crit a text recitat, de notació musical a música interpretada, constitueixen noves expressions. De la mateixa manera, els canvis en els instruments o convencions intel·lectuals usades per a l'expressió, com el canvi d'una llengua a una altra o l'arranjament d'una peça musical per a un repartiment diferent del que hi ha, origina una nova expressió. Qualsevol canvi en el contingut, com ara la modificació o la revisió d'un text o una partitura, sempre que no constituís una nova obra, es consideraria també una nova expressió.

Exemples d'expressions diferents d'una mateixa obra són les traduccions d'una llengua a una altra, les versions subtítulades o doblades d'una pel·lícula o una transcripció o arranjament d'una peça musical.

Modificacions d'una obra: noves obres o noves expressions?

Podeu trobar situacions en què, davant de dos documents, dubteu sobre si són manifestacions d'expressions diferents d'una mateixa obra o si són obres diferents. Per exemple, els arranjaments d'una obra musical, les adaptacions d'obres literàries (per al teatre, el cinema o per a un determinat tipus d'audiència), les revisions i actualitzacions d'un text, etc.

Les AACR2r, en el capítol 21 estableixen regles per a determinar quan, en cada cas, hem de considerar que ens trobem amb obres diferents i quan no. En el primer cas –**obres diferents**, però relacionades, en les quals, per tant, canvia l'entrada principal del registre bibliogràfic corresponent– hi ha els casos següents:

- modificacions de l'obra que alteren substancialment la forma original (com la dramatització d'una novel·la, la seva adaptació per a nens), adaptacions cinematogràfiques d'obres literàries, adaptacions d'una obra d'art a un mitjà diferent de l'original (el gravat d'una pintura, per exemple), publicacions en sèrie que canvien el títol, revisions d'un text que impliquen un canvi en l'autoria principal (hom suposa que és així perquè acaba tenint més pes la mateixa revisió que no pas el text original), edicions d'obres acompanyades de material crític o biogràfic quan aquest material té més pes que l'obra editada (la mateixa presentació del document emfasitza un aspecte o l'altre), transcripcions lliures d'obres musicals, obres musicals basades en d'altres (variacions sobre un tema, etc.), adaptacions musicals de textos preexistents.

Per contra, no es considera que donen origen a una obra nova, sinó a **noves expressions**, les modificacions següents:

- traduccions a altres llengües, addicions o il·lustracions en un text, revisions d'un text fetes pel mateix autor, abreviacions del text, edicions crítiques, edicions d'obres acompanyades de material crític o biogràfic quan en l'obra editada aquest té més pes que el material que l'acompanya, reproduccions fotogràfiques d'una obra d'art, reedicions amb títols dife-

rents, amb diferent tipografia o com a part de col·leccions diferents; en obres musicals, també es consideren expressions: arranjaments o transcripcions, addicions d'acompanyaments instrumentals o parts addicionals, improvisacions d'un intèrpret sobre l'obra, coreografies per a una obra musical existent o la seva interpretació en un enregistrament. !

Algunes d'aquestes regles poden ser conceptualment discutibles: que les abreviacions de textos es considerin com la mateixa obra que el text original, que el canvi de títol d'una publicació en sèrie impliqui una obra nova...

Martha Yee, en l'article esmentat al marge, mira de generalitzar aquestes regles i trobar-ne els fonaments lògics aplicables a qualsevol cas que no quedi previst. Així, analitza els documents per a definir-ne tipus fonamentals de contingut, i n'estableix les dues categories següents: !

1) Tipus purs de contingut fonamental: text (amb subcategories també "pures" com la poesia, el drama o la narrativa), música (en notació musical o interpretada), imatge estàtica (amb subcategories "pures" com la pintura, el dibuix, el gravat o la litografia), imatge en moviment en obres de creació audiovisual (llevat, per tant, que es faci servir únicament com a mitjà d'enregistrament d'un altre tipus de contingut: l'enregistrament d'una interpretació musical, coreogràfica, d'una conferència, etc.), les dades espacials (mapes, fotografies aèries, atlas, globus terraqüis, etc.), objectes tridimensionals, dades numèriques a banda de les espacials, i programes informàtics.

2) Tipus mixtos de contingut fonamental, resultat de l'agregació de tipus purs, cada un dels quals es podria publicar separatament:

a) amb un tipus de contingut predominant: textos amb il·lustracions (incloses les musicals o audiovisuals, com un text electrònic amb fitxers de música), música amb paraules (cançó, òpera, etc.), dansa (coreografia i música);

b) sense un tipus de contingut predominant: recursos multimèdia o electrònics amb text, imatge i so en el qual cap d'aquests predomina sobre els altres; equips, en els quals l'ús d'un tipus de contingut té sentit sense el concurs de l'altre.

La hipòtesi que planteja Yee és que qualsevol transformació que canviï el tipus de contingut fonamental d'una obra inclosa en la categoria 1 en un altre tipus de contingut de la mateixa categoria (o en una altra de les subcategories de les obres textuales o visuals), dóna lloc a una nova obra. Les modificacions que transformen el contingut fonamental d'una obra de la categoria 1 en un contingut de la categoria 2, o un de la categoria 2 en un altre de la mateixa categoria, fan que es produeixi una nova expressió de la mateixa obra. !

Exemples

Així serien noves obres, diferents d'aquella en què es basen, la prosificació del *Poema del Cid* feta per Alfonso Reyes (canvi de subcategories textuales), la pel·lícula *El perro del hortelano* dirigida per Pilar Miró, adaptació de l'obra de Lope de Vega (pas de text a imatge en moviment) o els gravats d'obres de Velázquez fets per Francisco de Goya.

Lectura recomanada

M. Yee (1998). "What is a work". A: International Conference on the Principles and Future of AACR. (1997: Toronto, Ont.). *The principles and future of AACR*. Ottawa [etc.]: Canadian Library Association. L'autora parteix d'una sèrie de quatre articles que, amb el mateix títol, va publicar a *Cataloguing and classification quarterly* entre 1994 i 1995.

En canvi, serien expressions de la mateixa obra les diferents edicions d'*Alice in Wonderland* amb il·lustracions de Tenniel, Carroll o Lola Anglada; les traduccions de la mateixa obra de Josep Carner, Salvador Oliva o Víctor Compta; la versió doblada o subtitulada de *Singing in the rain* (no canvia la categoria de contingut fonamental); l'enregistrament en vídeo de la representació del *Faust 3.0* (obra de la Fura dels Baus basada en l'obra de Goethe, però prou diferents per a poder-les considerar obres distintes) feta pel mateix grup teatral i el text de l'obra, o els enregistraments de les *Cançons i danses* de Mompou interpretades per Alicia de Larrocha, Jordi Masó o el mateix Mompou.

Una modificació com l'adaptació per a nens del *Tirant lo Blanc* feta per Joan Sales seria considerada una nova obra, ja que encara que no canviï el tipus fonamental de contingut, ha canviat substancialment el mateix contingut de l'obra: no podem identificar l'obra resultant com si fos la de Joanot Martorell, sinó com una de nova, relacionada amb l'original, escrita per Joan Sales.

Per tal d'encabir els aspectes que no queden prou clars en la definició d'obra d'AACR2r, Martha Yee en proposa una de nova. L'obra tindria la definició següent:

“el producte de l'activitat intel·lectual o artística d'una persona o persones o d'un grup amb nom o sense, expressat [el producte] d'una manera determinada. Una obra té un nom (o pot ser anomenada) i es pot publicar separatament; el nom, però, pot canviar sense que necessàriament esdevingui una nova obra. Les persones o grups responsables poden canviar sense que l'obra esdevingui necessàriament una nova obra. L'obra pot ser traduïda a una altra llengua sense esdevenir necessàriament una nova obra. Si dos exemplars es presenten com a documents de la mateixa obra, considereu que és així, llevat que hi hagi alguna raó de pes perquè no ho sigui. Com a mètode pràctic, tingueu en compte que dos exemplars són de la mateixa obra si la majoria dels usuaris els consideren intercanviables, o si un usuari que busca un dels exemplars troba l'altre, i creu que és preferible a l'anterior (com en el cas d'una edició posterior revisada).

No considereu que dos exemplars són de la mateixa obra si la forma particular en què s'expressa l'activitat intel·lectual o artística ha canviat per tal d'adaptar-la a un nou mitjà d'expressió. En serien exemples el fet de novel·lar una pel·lícula, la dramatització d'una novel·la, un gravat basat en una pintura o una transcripció lliure d'una obra musical”.

M. Yee (1998). “What is a work?”. A: International Conference on the Principles and Future Development of AACR (1997: Toronto, Ontario). *The principles and future of AACR* (pàg. 83).

3) Manifestació

La manifestació és l'enregistrament de l'expressió d'una obra sobre un suport físic.

És el conjunt d'objectes físics (un o més documents) que comparteixen unes característiques de contingut i forma i que són resultat d'un mateix procés de producció: tots els exemplars de l'edició d'un llibre, d'un mapa, d'un diari, d'un vídeo, etc.

La manifestació pot constar d'un únic objecte: un manuscrit, el dibuix original d'un mapa o un plànol, un vídeo casolà, etc. Quan hi ha exemplars múltiples produïts per a facilitar-ne la difusió trobem un procés de producció a càrrec d'un editor, productor o distribuïdor. El conjunt de tots els exemplars resultants del procés de producció és la manifestació. El mateix passa quan d'un document únic se'n fa un nombre reduït de còpies per a facilitar-ne l'estudi o la conservació (una rèplica d'una cinta, una fotocòpia d'un manuscrit, la còpia de seguretat d'un fitxer informàtic, etc.).

En arribar a la manifestació ja tenim una entitat concreta referida a una concreció física de les entitats abstractes que ja hi havia prèviament.

4) Exemplar

És l'objecte físic, en una o més parts, on hi ha enregistrada una expressió de l'obra, que forma part, juntament amb altres exemplars idèntics, d'una mani-

En un recurs electrònic...

...d'accés remot, aquest suport és la memòria de l'ordinador o servidor des del qual es distribueix el recurs.

festació de la mateixa expressió de l'obra. De fet, el contingut intel·lectual o artístic o la forma física d'un exemplar d'una manifestació és el mateix que el de la mateixa manifestació.

Es poden, però, produir canvis entre exemplars diferents d'una mateixa manifestació, resultat d'accions alienes al productor de la manifestació, posteriors al procés de producció: canvis d'enquadernació, afegits o mancances, etc. Són canvis que no afecten el contingut ni la forma interna de la manifestació.

Amb aquesta entitat podem descriure les característiques pròpies d'un exemplar determinat, tant d'estat físic com de condicions de disponibilitat (exemplars exclosos de préstec, disponibles, en circulació, etc.).

Exemple

El *Llibre dels fets* o *Crònica de Jaume I* és una obra, creació d'un autor que tradicionalment s'ha identificat amb Jaume I, rei d'Aragó i comte de Barcelona. L'expressió original d'aquesta obra utilitza el llenguatge com a mitjà d'expressió, concretament el català. Aquesta forma lingüística de l'obra en català és una expressió, diferent (ja que canvia la forma lingüística) de l'expressió en què E.B. va traduir el text al català modern, l'any 1928. És igualment diferent de les formes lingüístiques de l'obra traduïda al castellà per Flotats i Bofarull (1848) i Enrique Palau (1958), que són dues expressions més (encara que totes dues traduccions facin servir el mateix codi lingüístic (el castellà), ho fan de forma diferent).

Fins aquí les entitats "abstractes": la concreció en objectes físics, com ara el manuscrit de Poblet conservat a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona o l'edició facsímil del mateix manuscrit són manifestacions. En aquest cas, són manifestacions de la mateixa expressió (el mateix text del manuscrit): una, de caràcter únic, en la qual la manifestació té un únic exemplar; l'altra, formada per tots els exemplars de l'edició. Qualsevol expressió es concreta en manifestacions: l'edició de la traducció de Bofarull, formada per tots els exemplars editats per Mayol l'any 1848, o l'edició de la traducció de Palau, formada pels exemplars editats per Iberia l'any 1958. També són manifestacions diferents les diverses edicions d'una mateixa expressió, ja que s'han produït en processos editorials diferents: l'expressió del text fixat per Ferran Soldevila va tenir una manifestació en l'edició d'Edicions 62 de 1982, una manifestació diferent en la segona edició de la mateixa editorial de 1988 i una altra en la tercera edició de 1994, també a càrrec de la mateixa editorial.

Podem trobar, fins i tot, manifestacions en què es produeixen expressions diferents: l'editor Vicent Garcia va publicar l'any 1989 una edició del *Llibre dels fets* en tres volums. En el primer es donava el facsímil del manuscrit de Poblet (manifestació d'una expressió); en el segon, la transcripció del text del còdex (una altra manifestació de la mateixa expressió); en el tercer, la traducció al castellà de Flotats i Bofarull (manifestació d'una altra expressió). El conjunt és una manifestació de diverses expressions de l'obra.

Finalment podem trobar manifestacions com l'edició del *Llibre dels fets* adaptada per a nens per Montserrat Planas. Tot i estar basada en l'obra comentada, resumeix en 90 pàgines el text original i ho explica d'una forma totalment distinta: és una obra nova, diferent, que no es pot identificar amb l'obra de l'autor de la crònica original, sinó amb una nova creació d'una altra persona (Montserrat Planas).

Un altre exemple

Una peça de música com l'*Orfeo* de Claudio Monteverdi és una obra. En la seva creació han col·laborat un músic, Monteverdi, i un escriptor, Alessandro Striggio. L'expressió és mixta, mitjançant el llenguatge i mitjançant la música. De fet, també per mitjà del llenguatge gestual dels actors i la coreografia, en una representació teatral. Si ens limitem a la música i al text, trobem una expressió original en llengua italiana i amb una orquestració determinada, publicada en una manifestació de 1607. Després hi ha hagut altres expressions, amb orquestracions diferents: les de Malipiero (1932), Respighi (1934), Wenzinger (1957) o Leppard (1967), entre d'altres. Carl Orff, l'any 1923, va representar a Manheim una versió musical amb instruments originals, cantada en alemany: és una nova expressió també pel que fa al llibret. L'any 1930 va adaptar

l'orquestració per a instruments moderns i, per tant, va fer una altra expressió de la mateixa obra; l'any 1940, una nova versió, amb una nova orquestració i el text en alemany: una tercera expressió d'un mateix autor.

Al seu torn, cada una d'aquestes (o d'altres expressions) són realitzades per intèrprets diferents: quan Wenzinger dirigeix la interpretació de la seva versió, origina una expressió basada en una altra expressió de l'obra, diferent de la interpretació de la mateixa versió que podria fer un altre director amb altres cantants. Cada una de les expressions que afecten el contingut formal de la partitura o el text (versions) es multipliquen per les expressions que modifiquen la interpretació (interpretacions).

Cada una d'aquestes s'enregistren en manifestacions diverses: la interpretació de Calusio de la versió de Malipiero s'edita en disc l'any 1939, en elapè (LP) l'any 1964 i una altra vegada l'any 1979, cada una per companyies discogràfiques diferents: totes tres són manifestacions diferents d'una expressió basada en una expressió d'una obra. Cada un dels discos és un exemplar de la manifestació.

L'edició en vídeo de la interpretació de Harmoncourt a Zuric, de 1981, és una manifestació d'una nova expressió, basada en la revisió de la partitura del mateix Harmoncourt (una altra expressió). En aquesta edició, a més, intervenen altres persones responsables: director d'escena, etc. L'edició en disc de la música d'aquesta interpretació és una expressió nova: de fet, podríem dir que és una expressió que és part d'una altra (la música surt també en el vídeo). La forma d'expressió, però, és diferent: la música i el text en una, i en l'altra a més hi ha el component visual, escenogràfic, fins i tot el cinematogràfic. I encara, podríem trobar edicions en vídeo amb els subtítols del text en una llengua diferent de l'italià original. Aquest afegit dóna lloc a una nova expressió i a la manifestació corresponent.

I encara un altre...

En el cas d'una publicació en sèrie, introduïm una "complicació" més, com és el fet que es tracti d'una publicació dinàmica, que es va publicant al llarg del temps. Considerarem com a obra el conjunt de la publicació, resultat de la col·laboració de moltes persones i entitats. Per exemple, en el cas d'*El Periódico de Catalunya* podem considerar com a obra el diari, ja que és una entitat abstracta que té uns continguts informatius, intel·lectuals, etc. Les edicions paral·leles en castellà i en català són expressions de la mateixa obra: el contingut no varia, únicament el llenguatge en què s'expressa. El conjunt de la tirada diària és una manifestació, formada per exemplars. Quan compreu el diari, compreu un exemplar d'una manifestació determinada, d'una de les expressions de l'obra. L'edició electrònica distribuïda en línia és...

Activitat

12. Què creieu què és l'edició electrònica d'*El Periódico de Catalunya* en relació amb les edicions en paper? Raoneu la vostra resposta. Connecteu-vos-hi <<http://www.elperiodico.es>> i fixeu-vos en les diferències que presenta.

13. Connecteu-vos al CCUC i busqueu un cas que il·lustri clarament les diferents entitats que trobem reflectides en un registre bibliogràfic: una obra amb diferents expressions (una obra escrita traduïda, una obra musical arranjada o transcrita, etc.). Podeu buscar, per exemple, *Hamlet*, de Shakespeare. Mireu de diferenciar les dades que fan referència a cada una d'aquestes entitats (obra, expressió, manifestació, exemplar) en els registres de cada una de les manifestacions de l'obra triada. Aneu amb compte a l'hora de destriar les obres de les seves adaptacions (*Hamlet* obra de teatre, *Hamlet* pel·lícula, *Hamlet* òpera, etc.).

5) Com es reflecteixen les entitats en el registre bibliogràfic

Cada una d'aquestes entitats bibliogràfiques queda reflectida en diferents elements del registre bibliogràfic. Hem comentat que el registre bibliogràfic, quan s'hi aplica una descripció ISBD com la d'*AACR2r*, es basa en la manifestació. Es descriu un exemplar d'una manifestació de manera que la descripció

donada sigui vàlida per a tots els exemplars de la mateixa manifestació. No obstant això, en el registre bibliogràfic podeu trobar elements que igualment es troben en d'altres manifestacions de la mateixa expressió de l'obra o, fins i tot, en tots els registres bibliogràfics de l'obra.

Atès que la descripció bibliogràfica transcriu les dades de la manifestació, podem considerar que les dades del títol, mencions de responsabilitat (tal com consten en aquella manifestació), dades d'edició i de publicació, de col·lecció o d'ISBN, es refereixen a la manifestació, tot i que esmenti entitats com l'autor o l'obra que són comunes a més manifestacions o expressions. Els camps de notes, en canvi, es poden referir a l'expressió o l'obra, és a dir, notes sobre la traducció o la versió de l'obra, com ara els exemples següents:

Traducció indirecta del francès

Enregistrament de la versió original estrenada l'any 1874

notes sobre els autors o responsables, com ara:

Atribuït a Sant Martí de Tours

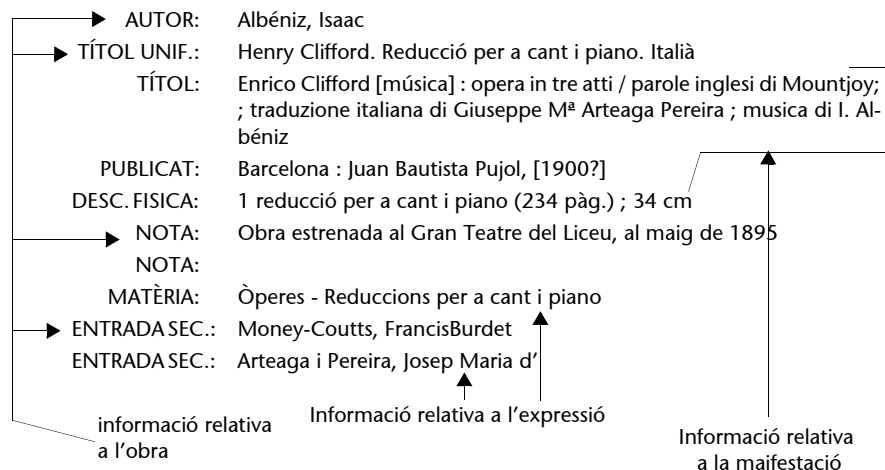
Treball elaborat amb la col·laboració de l'Associació Món Submergit d'Osona

notes sobre la història de l'edició, com per exemple:

Edició original publicada a: Londres: McGraw-Hill, 1976

Els encapçalaments, amb una formalització independent de la forma del nom o el títol que trobem en la manifestació i relacionats amb diferents registres bibliogràfics –amb una funció col·locativa– són els elements comuns que serveixen d'enllaç entre les diferents manifestacions d'una expressió o de totes les expressions d'una obra.

L'encapçalament d'un traductor, per exemple, consta en totes les manifestacions de l'expressió en què ha intervingut; els encapçalaments dels autors de l'obra figuren en tots els registres bibliogràfics de totes les manifestacions de qualsevol de les expressions de l'obra.

En els encapçalaments de títol uniforme hi ha les parts següents:

- l'element títol, pròpiament dit, que correspon a l'obra, ja que és el títol de l'obra, comú a totes les expressions –es fa, justament, per tal d'agrupar les expressions d'una mateixa obra que tenen títols diferents–;
- les addicions al títol referides a l'expressió o expressions de l'obra: addicions que indiquen la llengua de l'expressió, l'autor de la versió o que simplement ens informen que l'expressió que tenim varia respecte a una altra (menció d'arranjaments, etc.);
- les addicions al títol que fan referència a la manifestació: dates de publicació o designació general de material.

Les dades relatives a l'exemplar es donen en el registre d'exemplar o, en els catàlegs en fitxa, en la mateixa entrada principal.

Arran de l'estudi *Fundamental requirements for bibliographic records* s'ha plantejat l'estructuració dels registres de manera que les relacions entre les entitats bibliogràfiques s'hi manifestin més clarament. Cal, per això, incrementar l'ús dels instruments col·locatius del catàleg, com ara els títols uniformes, que permeten d'agrupar i relacionar les diferents expressions d'una mateixa obra i les diferents manifestacions d'una mateixa expressió. Només així es podria afrontar una anàlisi dels documents en diferents nivells, corresponents a les diferents entitats bibliogràfiques esmentades.

6) Les recomanacions per a un registre nacional bàsic

Un altre dels objectius de l'estudi era arribar a un consens sobre el contingut que havia de tenir un registre bibliogràfic estandarditzat, que servís per a l'intercanvi efectiu de registres produïts per centres catalogràfics d'arreu. Si d'una banda hi havia acord en l'ús d'uns estàndards de descripció –les ISBD–, no passava el mateix amb el grau de detall a l'hora d'aplicar-los: les dificultats presupostàries d'algunes grans biblioteques, com la British Library, havien donat lloc a l'elaboració de registres bibliogràfics amb tan pocs elements descriptius que no podien ser aprofitats per altres centres.

Es tractava, per tant, de definir quins eren els elements bàsics que es recomanava de donar sempre en qualsevol registre bibliogràfic produït per un centre

catalogràfic nacional (normalment, les biblioteques nacionals), i susceptible de fer-se servir per a l'intercanvi internacional. Aquests elements s'haurien de definir a partir de l'estudi de les funcions dels registres bibliogràfics. De l'estudi es va fer responsable la Secció de Catalogació de l'IFLA, que va donar origen als *Functional requirements for bibliographic records*.

L'esquema de **registre nacional** bàsic que s'hi proposa reflecteix les funcions i les entitats bibliogràfiques detectades. Distingeix entre dos tipus d'elements: els descriptius (les dades de la descripció bibliogràfica) i els organitzatius (els encapçalaments que integren les descripcions en el catàleg). Alhora, l'esquema dels elements descriptius segueix l'esquema ja consolidat de les ISBD.

Registre nacional bàsic

Elements descriptius

Zona del títol i la menció de responsabilitat

- títol propi (inclòs el número o nom de la part)
- títols paral·lels (1)
- mencions de responsabilitat que identifiquen les persones o grups amb responsabilitat principal sobre el contingut

Zona de l'edició

- menció d'edició
- menció addicional d'edició

Zona de dades específiques segons el tipus de document

- numeració (publicacions en sèrie)
- menció de dades matemàtiques -coordenades, etc. (imatges o objectes cartogràfics)
- menció de presentació musical -tipus de partitura (notació musical)

Zona de la publicació, distribució, etc.

- lloc de publicació, distribució, etc.
- nom de l'editor, distribuïdor, etc.
- data de publicació, distribució, etc.

Zona de la descripció física

- designació específica de material
- extensió (2)
- dimensions (3)

Zona de la col·lecció

- títol propi de la col·lecció
- títols paral·lels de la col·lecció (1)
- primera menció de responsabilitat de la col·lecció (4)

Zona de les notes

- notes sobre:
 - la forma de l'expressió (5)
 - la llengua (6)
 - les característiques distintives de l'expressió .
 - la instrumentació de l'expressió (en notació musical o enregistrament sonor)
 - l'edició i la història bibliogràfica: continuacions, suplementes, complementes, revisions, traduccions, font de l'obra, arranjaments (7)
 - la descripció física: matèria bàsica, foliació i col·lació (en monografies impreses), reducció (en microformes), format de presentació (projeccions visuals) (8)
 - requeriments del sistema (fitxers informàtics)
 - enquadernació i disponibilitat, font d'adquisició i accés (9)
 - restriccions d'ús
 - modalitat i adreça d'accés (recursos electrònics d'accés remot)

Zona del número normalitzat i de les condicions d'adquisició

- número normalitzat

Elements organitzatius

Encapçalaments de nom

Notes

- 1) Els títols paral·lels -en aquesta zona i en la de col·lecció- s'hi inclouen quan hom creu que són importants per als usuaris
- 2) L'extensió del suport és un requeriment bàsic quan serveix per a diferenciar dues manifestacions. L'extensió de l'expressió (durada) és un requeriment bàsic dels materials sonors i visuals.
- 3) Les dimensions únicament són requeriment bàsic quan poden ajudar a seleccionar l'equipament necessari per a la lectura del material.
- 4) La menció de responsabilitat de la col·lecció és requerida quan amb el títol no n'hi ha prou per a identificar-la.

Notes

- 5) Quan la forma no es pugui deduir d'altres dades del registre.
- 6) Quan el contingut lingüístic de l'expressió sigui significatiu.
- 7) Les notes sobre obres o expressions anteriors o successives es donen quan la relació entre les entitats bibliogràfiques és referencial. Les notes sobre relacions entre obres i les seves obres font es donen quan l'obra és un component dependent de la font.
- 8) La matèria bàsica es dóna quan pot ser important per als usuaris.
- 9) La font d'adquisició o accés es dóna quan es difícil d'obtenir la manifestació pels canals comercials habituals

- encapçalaments de nom de les persones i entitats amb responsabilitat principal sobre l'obra
- encapçalaments de nom de les persones i entitats amb responsabilitat principal sobre l'expressió

Encapçalaments de títol

- encapçalaments de títol per a les obres
- addicions al títol uniforme:
 - llengua (1)
 - altres característiques diferenciadores
 - instrumentació, designació numèrica, clau (música)
 - menció d'arranjament (música) (2)

Encapçalaments de col·lecció

- encapçalaments de col·lecció

Encapçalaments de matèria i números de classificació

- encapçalaments de matèria i números de classificació de les matèries principals de l'obra

Notes

1) Sols si s'han de diferenciar expressions múltiples d'una mateixa obra en llengües diferents.

2) Solament en les obres musicals amb títols genèrics que indiquen només la seva forma musical (simfonia, sonata, etc.)

Activitat

14. Repasseu els elements recomanats per al registre nacional bàsic i diferencieu quins fan referència a les diferents entitats bibliogràfiques del registre: obra, manifestació, expressió i exemplar. Hi ha algun cas en què hi hagi més d'una possibilitat?

El registre nacional bàsic, un cop estructurats els seus elements segons l'ISBD –i amb la puntuació corresponent–, es visualitzaria d'aquesta manera:

Encapçalament principal de nom o de títol depenent de les regles de catalogació aplicades

[Encapçalament de títol per a l'obra. Addicions al títol uniforme]

Títol propi = Títols paral·lels / mencions de responsabilitat de persones o grups amb responsabilitat sobre el contingut. -- Menció d'edició, menció addicional d'edició. -- Zona de dades específiques per a determinats tipus de document. -- Lloc de publicació : editor, data de publicació. -- Designació específica del material i extensió ; dimensions. -- (Títol propi de la col·lecció = Títols paral·lels de la col·lecció / primera menció de responsabilitat de la col·lecció). -- Notes (separades entre si per . --). -- ISBN

Encapçalaments secundaris de noms de persones i entitats amb responsabilitat sobre l'obra i l'expressió

Encapçalament de la col·lecció

Encapçalaments de matèria

Números de classificació

Vegeu el punt 5.2.1 per a l'esquema de la descripció ISBD completa i un model de registre amb tots els elements descriptius.

Per exemple:

Bartók, Béla

[Kékszakállú herceg vara]

Bluebeard's castle = Herzog Blaubarts Burg = Le château de Barbe-bleue / Béla Bartók ; [libretto: Béla Balazs] ; Dietrich Fischer-Dieskau, Julia Varady, Bayerisches Staatsorchester, Wolfgang Sawallisch. -- Digitally remastered. -- Hamburg : Polydor, p1979, [1988?]. -- 1 disc (59 min). -- (20th century classics). -- Inclou llibret en hongarès, alemany, anglès i francès. -- Interpretació enregistrada a la Herkulesaal de Munic el 3 d'abril de 1979.

Balazs, Béla
Fischer-Dieskau, Dietrich
Varady, Julia
Sawallisch, Wolfgang
Bayerisches Staatsorchester
20th century classics
Òperes hongareses

5. La descripció bibliogràfica

La descripció bibliogràfica és la part del registre bibliogràfic que proporciona les dades necessàries per a **descriure, identificar el document** i diferenciar-lo d'altres.

Les dades descriptives deriven de la informació que dóna l'exemplar del document que es vol descriure. Poden ser dades que consten com a tals en el mateix document, seleccionades i transcrites –el títol, la data de producció, els responsables, etc.– o dades que el caracteritzen però no hi consten explícitament –dimensions, extensió, etc.

Les dades seleccionades són aquelles que poden ser comunes a tots els exemplars de la manifestació. Les dades que es refereixen únicament a un exemplar concret (disponibilitat, estat, etc.) s'anoten en una altra part del registre -o en el registre d'exemplar, si és un registre separat del bibliogràfic.

La descripció bibliogràfica identifica, en primer terme, una **manifestació**. A banda, pot tenir dades descriptives referides a l'expressió i l'obra manifestada.

La tria i l'organització dels elements descriptius es fa a partir d'unes regles per a la descripció, redactades per persones o entitats amb la intenció de satisfer les necessitats d'informació d'una comunitat de persones determinada (els usuaris d'un centre documental, els destinataris d'una bibliografia nacional, etc.).

La descripció resultant de l'aplicació d'unes regles hauria de ser **uniforme i única**: cada manifestació hauria de tenir una única descripció i cada descripció hauria de correspondre a un únic document.

Això no obstant, la uniformitat de la descripció és difícil d'aconseguir en la pràctica, tot i seguir les mateixes regles. Les regles de catalogació es poden interpretar amb criteris diferents, donen opcions que poden ser seguides o no, etc. A més, els nivells de detall aplicats a la descripció poden variar d'un centre a un altre. Per això podem trobar, en consultar alguns catàlegs, diferents registres bibliogràfics que representen una mateixa manifestació d'una obra.

La unicitat de la descripció és més fàcil d'aconseguir. Si no és així, vol dir que en la descripció falten elements que permetin de diferenciar-la d'una altra manifestació similar –per exemple, quan en les descripcions de dues edicions d'un mateix llibre en què coincideixen tots els elements no es fa constar la menció d'edició o l'ISBN que les diferencia.

5.1. Organització de la descripció

Unes regles per a la descripció bibliogràfica han de donar una organització i una estructura a les dades descriptives, de manera que la descripció resultant

pugui ser fàcilment interpretada pels seus usuaris i associada al document que representa.

Al llarg de la història, els sistemes i esquemes de descripció han estat lligats a les institucions i persones que, en un moment determinat, van compilar un catàleg de les seves col·leccions documentals. La publicació d'alguns catàlegs en forma de llibre va fer que les regles aplicades a una entitat poguessin influir en altres. Igualment, alguns tractats teòrics sobre la catalogació, sobretot a partir del segle XIX, van anar consolidant alguns principis que es van estendre i aplicar a un nombre important de centres catalogràfics.

Des de les *Rules for the compilation of the catalog* del British Museum, per Anthony Panizzi, fins a les *Rules for descriptive cataloging in the Library of Congress* de 1949 es van succeir un seguit de codis que regularen, amb més o menys fortuna, la catalogació descriptiva i, en conseqüència, la descripció bibliogràfica.

El primer intent seriós per a arribar a un consens internacional va ser la Conferència de París de 1961, dedicada als fonaments de la catalogació i als punts d'accés del registre bibliogràfic. Durant el seu transcurs, l'IFLA i la Unesco van crear el programa **Control Bibliogràfic Universal**. Per a dur-lo a terme i fer viable l'intercanvi efectiu d'informació bibliogràfica calia l'establiment d'unes pautes de descripció que tots els centres bibliogràfics nacionals poguessin fer servir.

Uns quants anys després, l'any 1969, va tenir lloc, promogut per l'IFLA, l'**International Meeting of Cataloguing Experts** de Copenhaguen. En aquesta trobada es va constituir un grup de treball amb l'encàrrec de desenvolupar unes pautes que establissin la forma i el contingut de la descripció bibliogràfica del material monogràfic imprès. Fruit de la tasca d'aquest grup de treball va ser la publicació, l'any 1971, de l'edició preliminar de la *ISBD(M): international standard bibliographic description for monographic publications*. Posteriorment, a mesura que s'anaven redactant, la mateixa IFLA va anar publicant altres ISBD per a diferents tipus de material i unes directrius generals, ISBD(G), aplicables a qualsevol tipus de material.

L'objectiu de les ISBD, tal com indica el punt 0.1.2 del text de la primera edició d'ISBD(M) és el següent:

facilitar la comunicació internacional de la informació bibliogràfica. Això ho fan de la manera següent:

- fer intercanviables els registres provinents de diferents fonts, de manera que els registres produïts en un país puguin ser integrats fàcilment en catàlegs de biblioteques o en bibliografies de qualsevol altre país;
- facilitar la interpretació de registres per mitjà de barreres lingüístiques, per tal que així els registres produïts per als usuaris d'una llengua puguin ser interpretats pels usuaris d'altres llengües;
- facilitar la conversió de registres bibliogràfics a una forma llegible per ordinador.

Vegeu el capítol 7 per a la història de la catalogació.

Vegeu el punt 3.2 per als principis del catàleg, el punt 3.2.2 per al replantejament d'aquests principis i el 3.2.3 per a la Conferència de París.

ISBD és l'acrònim...

... d'*International standard bibliographic description*: descripció bibliogràfica estandaritzada (o normalitzada) internacional. Amb aquest nom -les ISBD- es coneix el conjunt de textos normatius que amb el títol *ISBD (...)* van ser editats per a la descripció de diferents tipus de material. Fins al moment (2000) s'han publicat ISBD per a:

- monografies impreses ISBD (M)
- publicacions en sèrie ISBD (S)
- monografies impreses abans de 1801 ISBD (A)
- documents en general ISBD (G)
- material cartogràfic ISBD (CM)
- música impresa ISBD (PM)
- materials no-llibre ISBD (NBM)
- recursos electrònics ISBD (ER) (substitueixen l'antiga ISBD (CF) per a fitxers informàtics)

i unes pautes per a la descripció de parts components d'altres documents.

En poc temps, les ISBD van esdevenir l'estàndard internacional per a la descripció bibliogràfica. La majoria de codis nacionals de catalogació que ja existien prèviament es van modificar per a adaptar-se a l'estructura d'ISBD. Així, la segona edició de les *Anglo-American cataloguing rules*, publicada l'any 1978 o l'edició de les *Reglas de catalogación* espanyoles de 1985.

L'estructura d'una descripció bibliogràfica estandarditzada inclosa en un registre integrat al catàleg d'una biblioteca segueix, encara que no faci servir aquestes pautes com a codi de catalogació, l'estructura de les ISBD.

5.2. L'estructura de les ISBD

La *International standard bibliographic description* (ISBD) va ser el primer intent, d'abast realment internacional, per a estandarditzar la descripció bibliogràfica. Per tal d'aconseguir-ho prescriu les condicions següents:

- a) Les zones i els elements descriptius que s'han d'anotar en la descripció.
- b) L'ordre en què s'han de donar.
- c) La puntuació que els ha de separar.
- d) La llengua en què s'han de donar.

La informació descriptiva (que ha d'identificar per si mateixa, independentment dels punts d'accés i sense ambigüitats, la manifestació descrita) s'estructura en les vuit zones següents:

1. Títol i menció de responsabilitat.
2. Edició.
3. Dades específiques per a determinats tipus de material o tipus de publicació.
4. Publicació, distribució, etc.
5. Descripció física.
6. Col·lecció.
7. Notes.
8. Números normalitzats i disponibilitat.

Les zones se separen entre si mitjançant un punt, un espai i un guió (. -) o, si no podem reproduir el guió, dos guionets seguits (. --). Si la zona següent comença un nou paràgraf, es pot substituir el punt, espai i guió per un punt. Els elements se separen entre si per una puntuació prescrita, formada per combinacions de símbols i espais en blanc, que serveix per a indicar quin és l'element que hi ha a continuació.

Models de presentació de les entrades en catàlegs manuals

Hi ha diferents models de presentació del registre bibliogràfic en catàlegs en fitxes o impresos. La diferència, fonamentalment, consisteix a donar les zones de la descripció una rere l'altra, separades per la puntuació prescrita (model "europeu") o, com és més habitual als EUA, diferenciades en blocs cada un dels quals és un paràgraf. Un dels models més habituals és el que diferencia tres blocs: el primer amb les zones 1, 2, 3 i 4; el segon amb la 5 i la 6; el tercer amb la zona 7 i el quart amb la 8. En el model de fitxa proposat per Wynar, a més dels paràgrafs diferents, es deixa una línia en blanc entre el segon i el tercer bloc.

<p>Solà, Joan</p> <p>Tractat de puntuació / Joan Solà, i Josep M. Pujol. – 2a ed., revisada. – Barcelona: Columna, 1990.</p> <p>x, 147 pàg.; cm.</p> <p>Inclou exercicis amb les solucions. – Índex de matèries</p> <p>ISBN 84-7809-109-2</p> <p>I. Pujol, Josep M. II. Títol.</p>
--

<p>Solà, Joan</p> <p>Tractat de puntuació / Joan Solà, i Josep M. Pujol. – 2a ed., revisada. – Barcelona: Columna, 1990. – x, 147 pàg.; cm. – Inclou exercicis amb les solucions. – Índex de matèries. – ISBN 84-7809-109-2</p> <p>I. Pujol, Josep M. II. Títol.</p>
--

Altres models separen en paràgrafs diferents cada una de les notes de la zona 7.

Presentació en catàlegs automatitzats

La presentació dels registres en catàlegs en línia és més variada. Hi ha sistemes que reproduïxen la presentació en forma "de fitxa". Molts, però, visualitzen el registre bibliogràfic amb la separació de cada una de les zones en paràgrafs diferents precedits d'un literal en el qual s'intenta explicar quines dades hi ha a continuació. Dins de cada paràgraf, es manté la puntuació ISBD.

AUTOR:	Solà, Joan
TÍTOL:	Tractat de puntuació / Joan Solà, i Josep M. Pujol
EDICIÓ:	2a ed., revisada
PUBLIC.:	Barcelona: Columna, 1990
EXTENSIÓ:	x, 147 pàg.; cm
NOTES:	Inclou exercicis amb les solucions Índex de matèries
ISBN:	84-7809-109-2
AUTOR:	Pujol, Josep M

En molts casos, un format no exclou l'altre: es pot triar la visualització que es vulgui. Un exemple d'aquest cas és el catàleg de la Biblioteca Nacional espanyola.

5.2.1. Esquema general de les ISBD

A continuació podeu veure l'esquema de la ISBD(G), aplicable a qualsevol altra ISBD específica. Es poden detectar les característiques que estructuraven la descripció: les zones i els elements que en formen part, l'ordre prescrit –és l'ordre genèric que trobem en la majoria de descripcions; en alguns casos de multiplicitat d'elements (quan trobem més d'un editor en més d'un lloc, o diferents mencions paral·leles diferents de les del títol, com una menció paral·lela de les informacions complementàries del títol) podem trobar aquest ordre una mica alterat per tal d'adequar-lo al cas –i la puntuació prescrita per a cada element.

Zones i elements**Puntuació prescrita que ha de precedir (o tancar) els elements**

Cada zona, llevat de la primera, va precedida d'un punt, espai, guió, espai: . –

Els elements opcionals estan en cursiva

1. Zona del títol i de la menció de responsabilitat

- 1.1. Títol propi
1.2. Designació general de material []
1.3. Títols paral·lels (repetible) =
1.4. Informacions complementàries del títol (repetible) :
1.5. Mencions de responsabilitat /
primera menció /
menció següent (repetible) ;

2. Zona de l'edició

- 2.1. Menció d'edició
2.2. *Menció paral·lela d'edició (repetible)* =
2.3. Mencions de responsabilitat relatives a l'edició /
primera menció /
menció següent (repetible) ;
2.4. Menció addicional d'edició (repetible) '
2.5. Mencions de responsabilitat relatives a una menció addicional d'edició /
primera menció /
menció següent (repetible) ;

3. Zona de les dades específiques del material (o del tipus de publicació)**4. Zona de la publicació, distribució, etc.**

- 4.1. Llocs de publicació, distribució, etc. /
primer lloc /
lloc següent (repetible) ;
4.2. Nom de l'editor, distribuïdor, etc. (repetible) :
4.3. *Menció de la funció d'editor, distribuïdor, etc.* []
4.4. Data de publicació, distribució, etc. ,
4.5. *Lloc de fabricació* (
4.6. *Nom del fabricant* :
4.7. *Data de fabricació* ,)

5. Zona de la descripció física

- 5.1. Designació específica de material o extensió
Si el primer element és la designació específica l'extensió es dona a continuació entre parèntesis
Extensió o durada ()
5.2. Altres dades físiques ;
5.3. Dimensions ;
5.4. *Menció de material d'acompanyament* +

6. Zona de la col·lecció ()

La menció de col·lecció va entre parèntesis. Si n'hi ha més d'una, cada una va entre parèntesis, separades entre si per un espai en blanc.

- 6.1. Títol propi de la col·lecció
6.2. Títols paral·lels de la col·lecció (repetible) =
6.3. *Informacions complementàries del títol de la col·lecció (repetible)* :
6.4. Mencions de responsabilitat relatives a la col·lecció /
primera menció /
menció següent (repetible) ;
6.5. ISSN de la col·lecció /
6.6. Numeració dins la col·lecció ;
6.7. Enumeració o títol de la subcol·lecció .
6.8. Títols paral·lels de la subcol·lecció (repetible) =
6.9. *Informacions complementàries del títol de la subcol·lecció (repetible)* :
6.10. Mencions de responsabilitat relatives a la subcol·lecció /
primera menció /
menció següent (repetible) ;
6.11. ISSN de la subcol·lecció ;
6.12. Numeració dins la subcol·lecció ;

7. Zona de les notes (repetible)

Cada una de les notes va precedida per . –

8. Zona del número normalitzat i dels termes de disponibilitat (repetible)

- 8.1. Número normalitzat
8.2. Títol clau =
8.3. *Termes de disponibilitat o preu* :
8.4. Qualificació ()

Títol propi [designació general de material] = Títol paral·lel : informacions complementàries del títol / primera menció de responsabilitat ; menció següent de responsabilitat. –Menció d'edició = *menció paral·lela d'edició* / primera menció de responsabilitat relativa a l'edició ; menció següent de responsabilitat, menció addicional d'edició / primera menció de responsabilitat relativa a la menció addicional d'edició ; menció següent. –Zona de les dades específiques del material. – Primer lloc de publicació : nom de l'editor [*menció de la funció d'editor, distribuïdor, etc.*] ; lloc següent de publicació : nom de l'editor, data de publicació (*Lloc de fabricació: nom del fabricant, data de fabricació*). –Designació específica de material o extensió (extensió o durada) : altres dades físiques ; dimensions + *menció de material d'acompanyament*. – (Títol propi de la col·lecció = Títol paral·lel : *informacions complementàries del títol* / primera menció de responsabilitat relativa a la col·lecció ; menció següent, ISSN de la col·lecció ; numeració dins la col·lecció. Enumeració o títol de la subcol·lecció = Títol paral·lel de la subcol·lecció: *informacions complementàries del títol* / primera menció de responsabilitat relativa a la subcol·lecció ; menció següent de responsabilitat, ISSN de la subcol·lecció ; numeració dins la subcol·lecció) (Col·lecció següent). – Nota. – Nota. –Número normalitzat = Títol clau: *termes de disponibilitat o preu* (qualificació)

5.2.2. Zones i elements de les ISBD

En la **zona 1** hi ha el **títol** del document, el que li han donat els seus autors o responsables, o en cas que no en tingui (una fotografia, per exemple) un títol descriptiu assignat pel catalogador. Hi pot haver més d'un títol, com en reculls de diferents obres o en manifestacions en les quals consten diverses formes d'un títol en llengües diferents, variants d'un títol, etc. També hi pot haver dades que expliquen l'abast o el significat del títol (subtítols, avanttítols, etc.). També hi consten les mencions de responsabilitat, és a dir, els noms de les persones o entitats **responsables del contingut de l'obra i l'expressió** (és a dir, del contingut intel·lectual).

Un sueño de la noche de San Juan; Las alegres casadas de Windsor / William Shakespeare ; introducción, traducción y notas de José María Valverde. –

BiD [recurs electrònic] : biblioteconomia i documentació : textos universitaris de biblioteconomia i documentació. –

La **zona 2** presenta les mencions que fan referència a la **manifestació** concreta de l'expressió representada en la zona 1 del registre: una nova edició o una edició diferenciada (com les edicions d'un diari per a diferents territoris), una versió d'un programa informàtic, versions restaurades de pel·lícules, etc. Com en la zona 1, també en la 2 podem trobar mencions de responsabilitat, referides aquí a persones o entitats que han treballat en la manifestació representada en el registre, no en el contingut de l'expressió o de l'obra.

2ª ed. en Clásicos Universales Planeta.

New revised ed. / with a biographical study of the author by Denys Sutton ; text revised and annotated by Theodore Grombie. –

La **zona 3** únicament es fa constar en la descripció d'alguns tipus de document: materials cartogràfics, música impresa, fitxers informàtics i recursos electrònics i publicacions en sèrie. Hi ha dades particularment rellevants en aquell material: l'escala dels materials cartogràfics, el tipus de partitura en la música impresa, el tipus de recurs electrònic o de dades presents en el fitxer informàtic, o la numeració i data del primer número d'una publicació seriada.

Revista electrònica. –Núm. 1 (juny 1988)- . –

La **zona 4** conté les dades referides a la **publicació, distribució i fabricació** de la manifestació representada en el registre: els responsables (persones o entitats), el lloc on tenen la seva seu i la data en què han publicat el document. Quan el document no s'ha publicat (un document inèdit i, per tant, únic), es dóna únicament la data de la manifestació.

Barcelona : Planeta, 1983. –

London : G. Bell and Sons, 1962. –

[Barcelona] : Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona, DL 1998- . –

En la **zona 5** es donen dades sobre quina **forma física** té el document i quines característiques presenta: tipus específic de document, extensió, dimensions i altres peculiaritats (il·lustracions, sistemes de lectura, etc.). En el cas dels recursos electrònics aquesta zona no hi és: són característiques que sols es poden aplicar a documents físicament tangibles.

XXXI, 155 p. ; 20 cm. –

p. : il. ; 23 cm. –

En la **zona 6** hi ha el títol de les **col·leccions** de les quals forma part el document. Igual que en la zona 1, s'hi poden trobar altres títols, informacions que complementen el títol i mencions de responsabilitat. Si la col·lecció està numerada, també hi haurà la numeració.

(Clásicos universales Planeta / dirección : Gabriel Oliver ; 17). –

La **zona 7** conté **notes** referides al document, tant a la forma com al contingut. La seva intenció és aclarir aspectes que no queden reflectits en la resta de la descripció: l'abast, la forma bibliogràfica, la relació amb altres documents, la llengua, etc.

Traducció en prosa. –Inclou cronologia i bibliografia sobre l'autor. –

Bibliografia. Inclou un capítol de revisió bibliogràfica dels estudis sobre Velázquez entre 1899 i 1960. –

Semestral. –Títol obtingut de la pantalla d'inici del número 1. –A partir del núm. 3 (desembre 1999), l'editor és: Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona. –World Wide Web. –URL www.ub.es/biblio/bid. –DL B-19675-1998.

En la **zona 8** s'anoten **números normalitzats** d'abast internacional: l'ISBN i l'ISSN. També s'hi poden trobar dades sobre la **disponibilitat** del document: si l'accés és restringit, si és venal o no, etc.

ISBN 84-320-3848-2.
ISSN 1575-5886.

Exemples complets

La descripció ISBD completa d'alguns dels documents esmentats en els exemples és:

Un sueño de la noche de San Juan ; Las alegres casadas de Windsor / William Shakespeare ; introducción, traducción y notas de José María Valverde. – 2ª ed. en Clásicos Universales Planeta. – Barcelona : Planeta, 1983. – XXXI, 155 pàg. ; 18 cm. – (Clásicos universales Planeta / dirección: Gabriel Oliver ; 17). – Traducción en prosa. – Inclou cronologia i bibliografia sobre l'autor. – ISBN 84-320-3848-2

BID [recurs electrònic] : biblioteconomia i documentació : textos universitaris de biblioteconomia i documentació. – Revista electrònica. – Núm. 1 (juny 1988)- . – [Barcelona] : Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona, DL 1998- . – Semestral. – Títol obtingut de la pantalla d'inici del número 1. – A partir del núm. 3 (desembre 1999), l'editor és: Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona. – Modalitat d'accés: World Wide Web. – URL. www.ub.es/biblio/bid. – DL B-19675-1998. – ISSN 1575-5886.

Activitat

18. Afegiu la puntuació en les descripcions següents:

Sobre las revoluciones de los orbes celestes Nicolás Copérnico edición preparada por Carlos Mínguez y Mercedes Testal Madrid Editora Nacional c1982 Madrid Hijos de E. Minuesa 551 p. il. 21 cm Clásicos para una biblioteca contemporánea 13 Historia de la filosofía y de la ciencia serie dirigida por Miguel Sánchez-Mazas Bibliografía, p. 71-82 Índice de noms ISBN 84-276-0597-8

Il gattopardo enregistrament sonor directed by Luchino Visconti music composed by Nino Rota conducted by Franco Ferrara Italy Licensed CAM Madrid Sony Music Entertainment (Spain) distribuïdor c1993 1 disc sonor 41 min digital, estèreo 12 cm 1 fullet (8 p.) CAM's soundtrack encyclopedia Interpretat per les orquestres de l'Accademia nazionale di Santa Cecilia, el Teatro dell'Opera de Roma i la RAI CAM EPC 42-474442-10

5.2.3. Fonts d'informació i llengua de la descripció

Per tal de facilitar la uniformitat en la descripció, les ISBD prescriuen que les dades descriptives s'han d'obtenir d'unes parts determinades del document descrit, segons un ordre de preferència, i s'ha de transcriure la informació que s'hi troba. Les parts de les quals s'obté la informació que s'anota en la descripció s'anomenen **fonts prescrites d'informació**. Qualsevol informació que s'obtingui d'una font diferent de les prescrites s'ha d'anotar entre claudàtors.

D'aquesta manera es garanteix que, encara que una informació referida a un element de la descripció (el títol, l'autor, l'editor, etc.) aparegui en diferents parts del document, tots els catalogadors triaran la mateixa font per a fer la descripció i, per tant, transcriuran de la mateixa forma la informació. Si no fos així, atès que sovint es troben formes variants que fan referència a un mateix element en les diferents parts del document (el títol que consta en la superfície d'un disc pot ser diferent del que consta en la capsa o en el fullet que l'acom-

panya, per exemple), les descripcions resultants serien diferents, tot i representar un mateix document.

La tria de les fonts prescrites depèn del tipus de document i de la zona de la descripció. Es pot dir que les fonts prescrites són aquelles en les quals habitualment hi ha la informació que volem transcriure en una zona.

Per exemple, en un llibre imprès el lloc on trobareu més sovint el títol és la portada: per això aquesta és la font prescrita per a la zona 1 de les monografies impreses, encara que també podem trobar el títol en altres fonts com la coberta, la portadella o el colofó.

Les fonts prescrites d'informació en les ISBD són les que podeu veure en la taula següent.

Tipus de material	Zona	Fonts prescrites d'informació (en ordre de preferència)
En tots els materials, la font prescrita per a la zona 5 és la mateixa publicació i per a les zones 7 i 8 qualsevol font, tant si és com si no és part de la publicació.		
Monografies impreses ISBD(M)	1	portada
	2, 4	portada, altres preliminars, colofó
	6	portada, altres preliminars, coberta, llom i colofó
Monografies impreses abans de 1801 ISBD(A)	1, 2	portada o substitut de la portada
	4	portada o substitut de la portada, colofó, parts preliminars
	6	qualsevol lloc de la publicació
Publicacions en sèrie ISBD(S)	1, 2	portada o substitut de la portada
	3, 4	portada o substitut de la portada, altres parts preliminars i colofó
	6	qualsevol lloc del número
Material cartogràfic ISBD(CM)	1	document cartogràfic, contenidor
	2, 3, 4, 6	document cartogràfic, contenidor, material imprès d'acompanyament
Música impresa ISBD(PM)	1, 3	portada, coberta, títol inicial (depèn dels casos, explicats en la ISBD(PM))
	2, 4	portada, títol inicial, coberta, colofó, altres preliminars
	6	portada de la col·lecció, títol inicial, coberta, portada, colofó, altres preliminars
Enregistraments sonors ISBD(NBM)	1	disc i etiquetes (discos) casset i etiquetes (cassets)
	2, 4, 6	disc (o casset) i etiquetes, material textual d'acompanyament, contenidor
Enregistraments de vídeo ISBD(NBM)	1	la pel·lícula mateixa (fotogrames del títol), etiqueta del contenidor (part integrant de la casset)
	2, 4, 6	les fonts esmentades, material d'acompanyament
Material gràfic ISBD(NBM)	1	el mateix document i etiquetes enganxades a aquest o a contenidors que en formin part integrant
	2, 4, 6	les fonts esmentades, contenidor, material d'acompanyament
Recursos electrònics ISBD(ER)	1, 2, 4, 6	pantalla de títol, fonts internes del recurs, suport físic o etiquetes, informació publicada per l'editor, etc., contenidor
Objectes ISBD(NBM)	3	qualsevol font
	1, 2, 4, 6	l'objecte mateix, material textual d'acompanyament, contenidor

La tria de les fonts també mira de donar preferència a aquelles que formen part integrant del document, ja que la informació que hi consta té un caràcter més permanent que les que hi ha en contenidors o materials d'acompanyament que poden desaparèixer o deslligar-se del document. Per exemple, es prefereixi-

xen les dades que hi ha en la superfície d'un disc abans que les que es poden trobar en la capsa o en el fullet d'acompanyament, o les que donen els fotogrames d'un vídeo abans que les que hi ha en la funda.

Llengua de la descripció

Des del moment que moltes de les dades de la descripció es transcriuen directament d'unes fonts prescrites que formen part del document, aquestes dades s'anoten en la mateixa llengua en què es troben. No obstant això, alguns elements i algunes zones s'escriuen segons la llengua que s'ha emprat en el catàleg, ja que les redacta el catalogador. Aquests elements són els següents:

- la designació general de material, en la zona 1
- la zona 3 dels materials cartogràfics i informàtics
- algunes interpolacions en la zona 4: menció de distribuïdor, etc., formes alternatives del lloc d'edició
- la zona 5
- la zona 7
- els elements textuais de la zona 8, llevat del títol clau

La resta d'elements es donen tal com consten en el document.

5.3. Què ens diu el document sobre ell mateix: “lectura” del material

Per tal de descriure correctament un document, cal saber trobar i interpretar les dades que els mateixos documents ens ofereixen. Sabem, per exemple, que en la zona 1 hem de posar el títol, però per a fer-ho hem de saber identificar-lo entre totes les altres informacions. El cas contrari, en el versó de la portada d'un llibre o en la superfície d'un disc trobem sovint informacions que no sabem a què fan referència i que potser ens podrien aportar alguna dada valuosa per a descriure el document. Com en moltes de les tasques del processament tècnic, és la pràctica la que acaba ensenyant al catalogador d'identificar d'un cop d'ull quins elements són importants i quins no ho són.

Gairebé per inèrcia, la primera part del document que el catalogador examina és la font principal d'informació, que coincideix amb la font prescrita d'informació per a la zona 1. Aquí és habitual trobar la informació més completa sobre el document: com es diu (el títol), qui és el responsable del seu contingut (l'autor), qui el de la seva producció (l'editor o fabricant), quan es va fer, etc. Per tal d'assegurar la permanència de les dades en el document, la font principal d'informació forma part integrant del suport documental: la portada és una pàgina interior del llibre, la superfície d'un CD, l'etiqueta enganxada a una casset, els fotogrames amb els crèdits d'un vídeo o la informació que ofereix un fitxer informàtic en iniciar-lo.

Fonts d'informació en un llibre

Fonts d'informació externes d'una cinta de vídeo

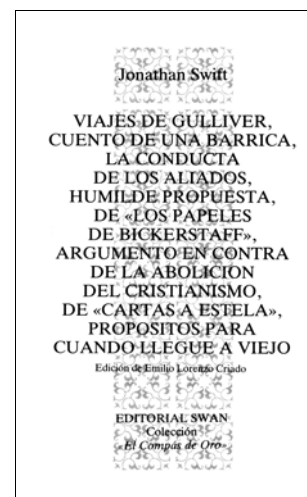
En la font principal d'informació trobem el títol (o els títols). Si n'hi ha en allò que podem denominar el conjunt del document, el considerarem com a **títol propi**. Pot ser, però, que un document no tingui títol propi: un recull de diferents obres, cada una amb el seu títol i sense cap títol comú, per exemple. En la font principal trobarem els diferents títols de les obres que formen part del document, però cap d'aquests pot denominar tot el document: no hi ha un títol propi.

El títol pot descriure el contingut de l'obra manifestada en el document, però pot no fer-ho: un títol com *Atlas de geografia humana* pot ser explicatiu en una obra de geografia, però totalment enganyós en la novel·la d'aquest títol d'Almudena Grandes. En tot cas, és el nom que l'autor o l'editor li ha volgut donar i hem de considerar-lo com a tal.

També pot ser que hi hagi altres títols o elements lligats al títol. Per exemple, el mateix títol en altres llengües (quan l'obra està expressada en més d'una llengua o quan és una traducció), s'anomena **títol paral·lel**. O **títols alternatius**, precedits de la conjunció "o" o del seu equivalent en una altra llengua: *La verbena de la Paloma o El boticario y las chulapas y celos mal reprimidos*. D'altres elements expliquen o completen la informació que dona el títol propi: són les **informacions complementàries del títol**. Els subtítols o avanttítols en són exemples: *La Yliada en romance: según la impresión de Arnao Guillén de Brocar*, *Sunrise: a tale of two humans*, etc.

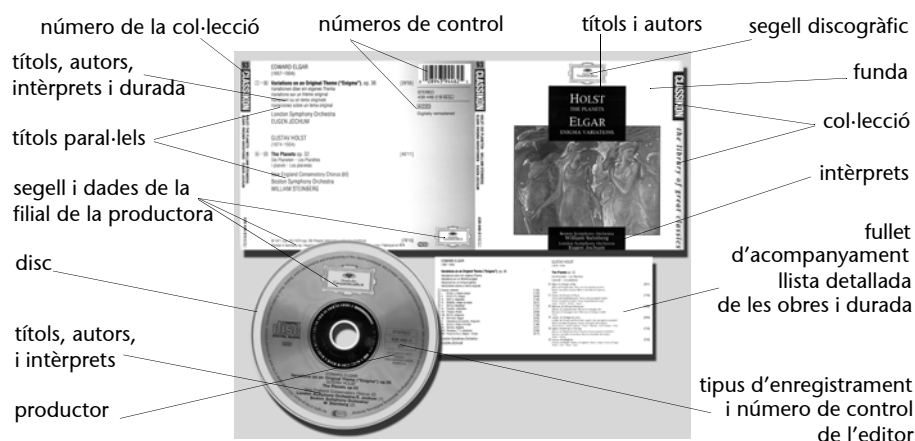
Abans hem dit que la font principal d'informació era una font interna. Això implica que abans d'arribar a la font principal d'informació trobarem altres parts: la coberta del llibre, la funda del vídeo, la capsa i el CD-ROM en un recurs informàtic, etc. Pot ser que aquestes parts també tinguin informació i, atès que són les parts externes i les primeres que es veuen, les dades solen estar disposades d'una manera més atractiva i informal que en la font principal: no podem oblidar que la majoria dels documents són productes de consum que s'han de vendre i, per tant, han de "captar" compradors. Aquestes parts exteriors han esdevingut "patrimoni" dels dissenyadors gràfics i poden provocar més d'un maldecap a qui vulgui descriure el document: canvis en el títol per tal de fer-lo més atractiu, tipografies inintel·ligibles o noms de persones o entitats disposats de manera que no queda clara quina és la seva funció.

Hem d'examinar, per tant, un cop hàgim destriat el títol propi i les altres informacions que donem en la zona 1, aquestes fonts externes, no fos cas que trobéssim **títols variants**, diferents dels de la font principal. És freqüent que un disc tingui un títol propi i en la capsa, amb un fullet editat expressament per a la seva venda en un altre lloc, consti el títol traduït (un títol paral·lel que no trobem en la font principal, de fet). O que el títol de la portada estigui abreujat en la coberta: *La maravillosa historia de Peter Schlemihl* o *El hombre que perdió su sombra* esdevé en la coberta *Peter Schlemihl* o *El hombre que perdió su sombra* i en el lloc *Peter Schlemihl*. Hem de tenir-ho en compte, perquè ens pot interessar, a partir de la descripció, establir punts d'accés que permetin de recuperar els títols variants –els quals probablement seran, ja que es mostren en les parts més visibles dels documents, els primers que buscarà l'usuari.

Portada

Fons d'informació en un disc (CD)

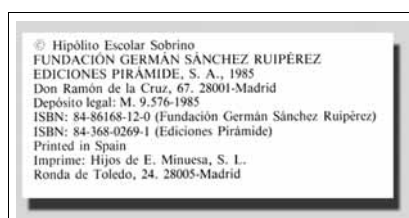

Igualment podem trobar títols variants en les parts preliminars dels llibres (portadella, colofó, etc.), en les pàgines de crèdits d'una revista o un diari, en el material d'acompanyament d'un document audiovisual, etc.

Un altre títol que podem trobar és el de la col·lecció a la qual pertany el document. És possible que estigui en la font principal o, més comunament, en les parts preliminars o accessòries: en els llibres es pot trobar en la portada o en qualsevol preliminar, fins i tot en la coberta; de vegades consta en una pàgina juntament amb informació sobre la col·lecció: els responsables, el títol i subtítol complets, les subcol·leccions que té o els volums publicats. Una pàgina en què hi hagi la informació més completa sobre la col·lecció rep el nom de **portada de la col·lecció**. Si la col·lecció està numerada, podem trobar el número juntament amb el títol, però moltes vegades està sol, sense estar lligat al títol.

Els autors i responsables del contingut de l'expressió i l'obra estan, normalment, en la font principal d'informació. Pel que fa a localització i variants, es pot dir d'aquest element el que ja s'ha dit sobre els títols. Sovint apareixen en la mateixa font que el títol, però sense cap lligam lingüístic: precedeix o segueix el títol i, si no hi ha cap menció que indiqui que ha fet alguna altra funció (compilador, editor científic, etc.), s'ha de considerar com a responsable. N'hi pot haver un o més, o no haver-n'hi cap de conegut, com en les obres anònimes. La introducció a l'obra i les parts preliminars d'un llibre en general, o el material textual d'acompanyament de discos, vídeos, etc., ens poden proporcionar dades sobre els autors o responsables: resums biogràfics, el nom complet, d'altres obres seves, etc. Un lloc on s'acostumen a donar dades d'aquest tipus són les solapes de les sobrecobertes d'un llibre.

En un llibre, en el **verso de la portada**, la pàgina del dors de la portada, també hi ha noms de persona: solen ser responsables "menors" que han col·laborat a donar forma al document: il·lustradors, dissenyadors gràfics, responsables del procés de producció, de la col·lecció, etc. També poden sortir els autors del contingut, en la menció de copyright.

Porten més problemes les entitats i institucions que hi ha en els documents. De vegades són clarament entitats editores, però d'altres no podem saber quin paper han tingut en la producció del document. Normalment consten en un lloc destacat, però no s'indica la seva funció. En molts casos podem inferir-la pel caràcter de l'organisme: entitats bancàries, d'administració pública, fundacions i similars. Segurament han subvencionat o finançat en tot o en part el treball publicat o la mateixa publicació. D'altres vegades, quan són entitats acadèmi-

ques o de recerca, podem suposar que han donat suport a la recerca. Els preliminars o el material d'acompanyament ens poden ajudar a esbrinar-ho.

Moltes vegades, però, no ho podem esbrinar si no tenim un coneixement del sector de producció del material. Un exemple clar en són els discos, en els quals trobem dades que fan referència a productors, branques d'aquests productors, segells discogràfics que pertanyen a empreses que hi consten separatament, a més dels noms dels fabricants del suport i dels distribuïdors, que poden ser la mateixa empresa productora, o filials d'aquesta amb altres noms o empreses totalment diferents. Totes aquestes consten amb el nom i rarament s'hi indica la funció o la vinculació que hi ha entre elles. Sols ho podem saber a partir del coneixement del sector discogràfic o de la pràctica, després d'haver trobat molts casos semblants.

Les entitats editores, distribuïdores o fabricants, acostumen a ocupar un lloc destacat en la font principal d'informació. Poden constar amb el seu nom o amb el logotip, amb el nom del lloc on té seu o sense aquest, o amb la data de producció o sense aquesta. En un llibre, el conjunt d'aquestes dades sol estar en la portada, en la part inferior, per la qual cosa rep el nom de **peu d'impremta**. També acostuma a estar en el verso de la portada, en la menció de copyright. Si estan en la portada de manera abreujada, en la menció de copyright trobem la forma completa del nom de l'editorial, juntament amb l'adreça postal de la seva seu i la data d'obtenció del copyright.

També en el verso de la portada, o de vegades en el **colofó** –normalment en l'última pàgina impresa del llibre, amb informació sobre les dates i circumstàncies d'impressió–, podem trobar dades sobre l'entitat impressora: el nom, l'adreça, la data i el número de **dipòsit legal**.

El dipòsit legal

És una disposició legal que obliga l'impressor d'un document imprès i el productor de documents audiovisuals (vídeos, discos, etc.) a lliurar gratuïtament a algunes biblioteques dependents de l'administració pública un nombre determinat d'exemplars de la manifestació en què ha intervingut. Aquestes biblioteques, les nacionals i els seus equivalents en altres àmbits territorials (a Espanya les de comunitats autònomes i les provincials), esdevenen així dipositàries de tota la producció documental impresa o fabricada en el territori sobre el qual tenen jurisdicció. D'aquesta manera es dona un primer pas per al control bibliogràfic local i, amb aquest, per al control bibliogràfic universal. Un impressor que treballi a Tarragona, per exemple, ha de lliurar cinc exemplars d'un imprès destinat a la venda: se'n dipositen dos a la Biblioteca Nacional, a Madrid; dos a la Biblioteca de Catalunya i un a la Biblioteca Provincial. Prèviament, l'impressor o productor ha de sol·licitar un **número de dipòsit legal** a l'oficina provincial corresponent i el farà constar en el document de manera destacada.

Encara que és una disposició d'origen antic a Espanya (es remunta al segle XVIII), no se sistematitza fins al 1958, i es generalitza al començament dels setanta. En documents espanyols anteriors no trobareu aquest número. De tota manera, no és una disposició universal: estats com Espanya, França o Itàlia la tenen, mentre que els Estats Units o el Regne Unit, no.

Aquest número consta de tres grups de caràcters, precedits per la menció "Dipòsit legal", "D.L." o alguna d'equivalent. El primer grup és una sigla corresponent a la província on es demana el número: B, GI, L, T, etc. El segon és un

El colofó...

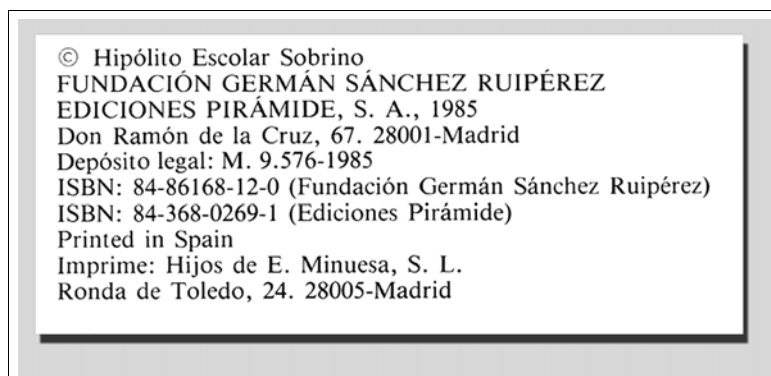
...té l'origen en el llibre manuscrit i els primers llibres impresos. No tenien portada i el text començava directament en la primera pàgina. Per això, al final, l'autor, el copista o, després, l'impressor afegien sovint una menció de la tasca que havien fet, i indicaven el seu nom, el títol de l'obra i la data d'acabament del manuscrit o la impressió. Quan en el llibre imprès es va generalitzar l'ús de la portada, al segle XVI, les dades del colofó van passar a formar-ne part. No obstant això, el colofó no va desaparèixer: va passar a informar més detalladament de la data exacta en què acabava la impressió o, si en la portada únicament constava l'editor, també informava de qui havia estat l'impressor.

número d'inscripció corresponent al dipòsit. El tercer, l'any de constitució del dipòsit. Per exemple:

D.L. B-4504-1996 o Depósito legal: M. 9648-97

A partir del número de dipòsit legal podem saber on es va imprimir o fabricar la manifestació: no on es va editar. Moltes vegades, les entitats editores amb seu a ciutats grans treballen amb fabricants que no són a la mateixa província, normalment perquè ofereixen preus més competitius. També podem saber la data en què la manifestació va ser produïda: cal dir que moltes vegades no comptem amb cap altra data.

Si no és així, podem trobar la data en la font principal d'informació o, molt sovint, en els preliminars o materials d'acompanyament. En impresos, és freqüent de trobar-la en el verso de la portada, en una menció d'edició o lligada en les **dades del copyright**. Les dades del copyright, ja esmentades, ens informen de qui (persona o entitat) té la propietat intel·lectual –i, per tant, té els drets de reproducció durant un període de temps- d'aquella manifestació concreta o, en alguns casos, de l'expressió o de l'obra. Depenent del contracte que s'hagi fet, pot ser l'autor o l'editor, o tots dos. Les trobem precedides del símbol ©, com es pot veure a continuació:

Cal tenir en compte que les dades del copyright, un cop negociades, no canvien en successives reproduccions de la manifestació o en altres manifestacions de l'obra. Per tant, la data que hi trobem pot diferir d'altres dates com la de l'edició o la del dipòsit legal. Ens pot orientar com a data a partir de la qual, però no abans, s'ha produït la manifestació. Això no obstant, pot ser l'única data que trobem.

En els discos veureu habitualment una data precedida del símbol (P) o "p". Indica la data en què la productora discogràfica adquireix els drets sobre aquell enregistrament. Moltes vegades coincideix amb la data d'enregistrament de la peça, per la qual cosa ens pot orientar sobre l'antiguitat real de la interpretació. Si no és així, també podem trobar mencions explícites que ens assenyalen on i quan s'ha efectuat l'enregistrament.

Un altre número que podeu trobar, sobretot en documents monogràfics impresos destinats a la seva venda, és l'**ISBN**. El trobareu juntament amb el dipòsit legal, en el verso de la portada o, darrerament, en les parts més exteriors del document, juntament amb els codis de barres i sempre precedit de la menció ISBN. És un número normalitzat d'abast internacional que identifica, sense donar lloc a ambigüitats, una manifestació. Es va començar a usar al començament dels setanta.

L'ISBN

Un número ISBN és assignat per l'agència territorial (estatal) delegada de l'entitat internacional que els gestiona -per exemple, l'Agencia Española del ISBN. Consta de deu xifres repartides en quatre grups: el primer (d'una a tres xifres) indica l'estat o àmbit territorial de l'editor de la manifestació: per exemple, 84 designa Espanya, 88 Itàlia, 0 els països anglosfons, 907 els organismes internacionals, etc.

El segon grup de xifres indica l'editor i sempre es repetirà en els documents que produeixi. El número 8222, a Itàlia, informa que l'editor és Fatatrac; 7738, a Espanya, l'editorial Síntesis; 393, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, etc. Aquests dos grups, en absència de dades textuals, ens poden informar de quin és l'editor del document. En els repertoris editats per les agències d'ISBN podem trobar tots i cada un dels codis d'estats i d'editors amb l'editorial que representen.

El tercer grup és un número que identifica la manifestació dintre la producció total de l'editor. L'últim grup, format per una sola xifra, és un dígit de comprovació, obtingut a partir d'un seguit de càlculs aritmètics amb els altres dígits. Pot anar del 0 al 9, o ser una X.

El resultat és un número irrepetible, que sols es pot trobar en una manifestació:

ISBN 84-393-0812-4

ISBN 88-8222-0281

ISBN 0-07-010506-5

ISBN 2-7654-0458-5

Podem trobar casos, però, en què una manifestació tingui més d'un ISBN. Els documents en més d'una part poden tenir un ISBN per al conjunt de les parts i un altre per a cada una de les parts; les manifestacions editades amb diferents tipus d'enquadracions tenen ISBN diferents per a cada una d'aquestes, les manifestacions editades per editorials amb seus en diferents estats tenen un ISBN per a cada una de les seus, o les obres coeditades per productors diferents, amb un ISBN per a cada un dels productors.

Les publicacions en sèrie tenen un número identificador, també internacional, anomenat **ISSN**. És un número assignat per una agència internacional, l'ISDS, i consta de dos grups de quatre xifres, que són aleatòries però que, un cop assignades a una publicació, són irrepetibles.

ISSN 5124-6723

Quan en una monografia trobem un ISSN aquest correspon, normalment, a la col·lecció de la qual forma part.

Les mencions d'edició, versió i similars (reimpresions, etc.) acostumen a constar en la font principal d'informació o, si no, en les parts preliminars o en el material d'acompanyament. En un llibre imprès es troba en la portada o, cada cop més, en el verso de la portada. Normalment assenyala el número de l'edició i, moltes vegades, la data en què s'ha produït. Quan no hi ha cap men-

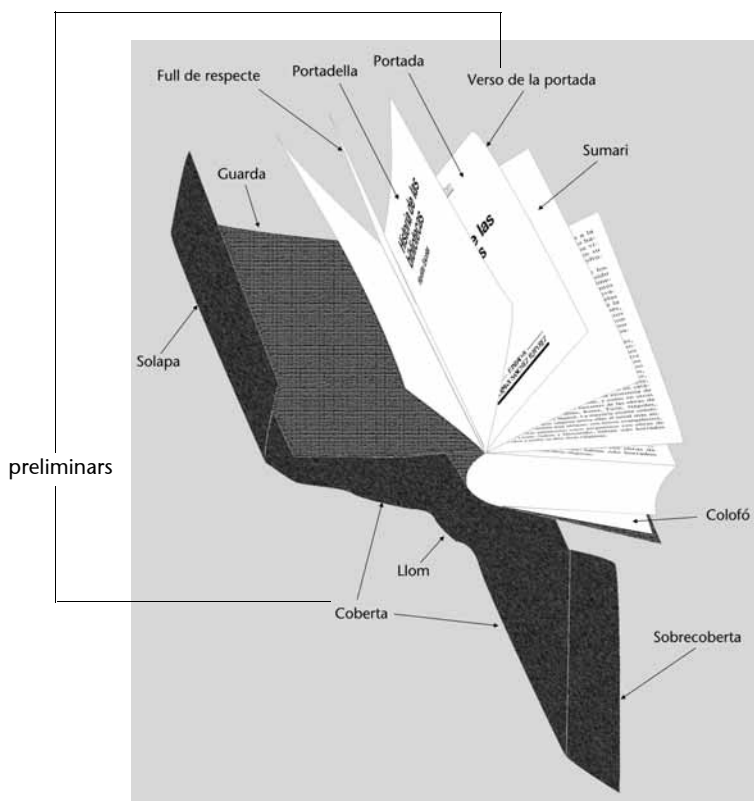
ció d'aquest tipus podem suposar que es tracta de la primera manifestació que el productor fa d'aquella expressió de l'obra.

Finalment, hem d'esmentar dos elements que podem trobar, sobretot, en llibres impresos en països anglòfons. Un és un seguit de números, que sovint apareix en ordre invers, sense cap menció textual. Es tracta d'un **registre de reimpressions**. La xifra més baixa indica quina impressió de l'edició tenim a les mans. Si, a més, hi ha xifres corresponents als anys, la més baixa correspon a l'any de la mateixa impressió.

L'altre element, més habitual, són les **dades catalogràfiques** del document ofertes pel mateix editor. Originades als Estats Units per un programa de la Library of Congress, aquestes dades, també conegudes com a CIP (*cataloging in publication*) volen facilitar la feina del catalogador donant, ja elaborat, un registre bibliogràfic mínim del document. És sobretot útil per a determinar l'entrada principal i les entrades secundàries de matèria, encara que no sempre són del tot fiables: hem de tenir en compte que són registres bibliogràfics fets a partir de proves de les parts preliminars de l'edició i de resums enviats per l'editor a la biblioteca catalogadora; si hi ha canvis posteriors que afecten el registre bibliogràfic, no poden quedar recollits.

5.3.1. Parts d'un llibre

En la figura següent podeu veure els termes amb què es designen les parts d'un llibre. Algunes d'aquestes parts ja s'han esmentat en el punt anterior.

Parts d'un llibre

Activitat

18. Fixeu-vos en les reproduccions dels documents que teniu a la web del mòdul 2 o dels que il·lustren aquest mòdul. Quins elements hi trobeu? Penseu en la utilitat que poden tenir a l'hora de fer una descripció i intenteu, basant-vos en l'esquema que hi ha en el punt 5.2.1, indicar en quina zona i en quina part d'aquesta transcriuríeu cada un dels elements que heu trobat. Feu el mateix amb documents de qualsevol tipus que tingueu a casa.

6. Relacions entre registres: control autoritatiu

Les relacions entre els diferents registres bibliogràfics s'estableixen a partir de les relacions que hi ha entre les diferents entitats bibliogràfiques, ja siguin productes, responsables o assumptes. !

Vegeu el paràgraf 4.5.1 d'aquest mòdul per als diferents grups d'entitats.

Es poden establir, per tant, relacions entre obres, entre expressions de les obres, entre manifestacions o entre les unes i les altres i, al seu torn, relacions entre aquestes entitats bibliogràfiques i persones o entitats o amb les matèries tractades, llocs, temps, etc.

Aquestes relacions poden quedar explicitades en el mateix registre bibliogràfic, en les zones de la descripció com ara la del títol, la d'edició o la de les notes. Per exemple:

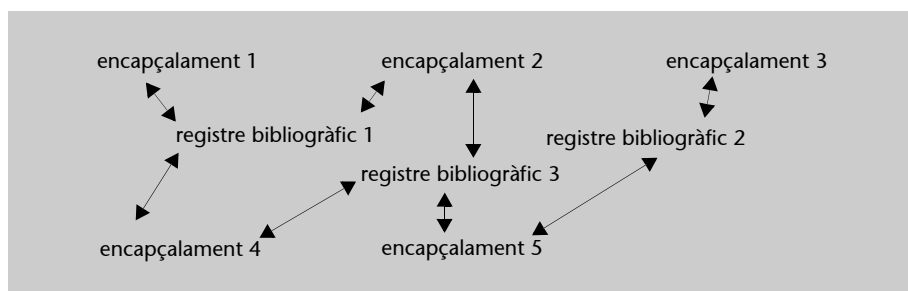
La gesta de Roldán : versión castellana de la Chanson de Roland...

La Yliada en romance : según la impresión de Arnao Guillén de Brocar (Valladolid, 1519)

...Edición española de Scientific American...

...Guió basat en la novel·la de Joseph Conrad "Hearth of darkness"...

Els elements que serveixen com a enllaç entre els diferents registres són, però, els **encapçalaments**. L'encapçalament agrupa –i relaciona indirectament, de fet– tots els registres que té associats. !

Podeu veure un exemple de relacions entre registres bibliogràfics i encapçalaments en el punt 5.1 d'aquest mòdul.

6.1. Principis d'uniformitat i encapçalament únic

Per tal que aquestes relacions es puguin dur a terme, cada element d'enllaç, cada encapçalament, ha de mantenir sempre la mateixa forma: ha de ser **uniforme**. Només d'aquesta manera pot acomplir la funció col·locativa que té en el catàleg. !

Independentment de les diferents formes en què un nom, un títol o una matèria apareix en diferents documents, la forma usada per a la representació del punt d'accés corresponent al nom, el títol o la matèria ha de ser sempre la mateixa. Aquesta **forma única** constitueix l'**encapçalament autoritatiu**.

Vegeu els exemples que hi ha en el punt 1.2 d'aquest mòdul.

Exemple

En els registres següents, podeu veure que alguns dels encapçalaments corresponents als noms no són els mateixos que els que hi ha en la descripció: se n'ha triat una forma per tal de donar un encapçalament uniforme que serveixi per a accedir a tots els registres. La forma "Èsquil" és l'encapçalament uniforme per a l'autor que en les manifestacions catalogades consta com a "Aeschyl", "Èsquil" i "Esquilo"; "Balasch i Recort, Manuel", l'encapçalament triat per a l'autor de l'expressió que en la manifestació consta com a "Manuel Balasch".

Els títols uniformes, lligats a l'autor de l'obra, tenen un títol distintiu ("Perses") o genèric ("Obres") que designa l'obra o recull d'obres, i d'addicions al títol que especifiquen l'expressió de l'obra (la llengua en què està escrita, en aquest cas).

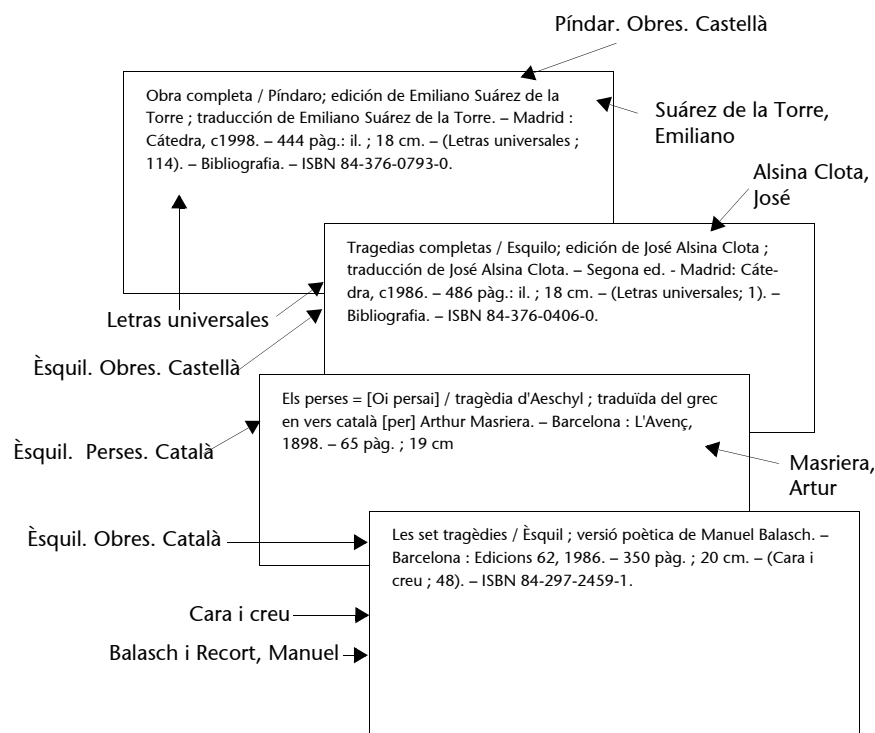
El **principi d'uniformitat** estableix que en una entitat bibliogràfica representada per un encapçalament, aquest encapçalament és **únic i uniforme**, i és el mateix en tots i cada un dels registres bibliogràfics relacionats.

Les entitats que normalment es representen mitjançant encapçalaments són les següents:

- una obra o una expressió diferenciades (encapçalaments de títol uniforme);
- un conjunt de manifestacions de diferents obres amb un títol propi (encapçalament de títol de col·lecció);
- els responsables –persones o entitats– de la creació, realització, producció o possessió dels documents (encapçalaments de nom);
- les matèries, conceptes, etc. de què tracta l'obra (encapçalaments de matèria).

Control d'accés

Arlene G. Taylor, a *The organization of information* (pàg. 117), qüestiona la tria d'una forma entre les diferents variants que designen una entitat. Planteja que, en un entorn d'informació global, qualsevol forma hauria de donar accés al registre bibliogràfic. Es tractaria de substituir el control d'autoritat pel d'accés, en el qual es controlarien totes les formes variants que designen una entitat, però sense triar-ne una com a autoritat, sinó que les relacionaríem com a formes alternatives amb el mateix nivell d'autoritat. La cerca per a qualsevol d'aquestes formes ens portaria directament al registre bibliogràfic.

El principi d'uniformitat comporta el **principi d'encapçalament únic**:

En el cas de les persones...

...per exemple, es donen les dates del naixement i de la mort, o una forma més completa del nom, a una addició que indiqui la professió de la persona:

Benguerel, Xavier, 1905-1990 Heredia, José María de, 1803-1839
 Benguerel, Xavier, 1931- Heredia, José María de, 1842-1905

En les entitats se sol afegir alguna indicació sobre l'àmbit geogràfic en què actua:

Biblioteca Nacional (Espanya) Biblioteca Nacional (Xile)

En els títols uniformes, com ara els d'una publicació en sèrie, es poden donar dates, llocs de publicació, etc.:

Ciutat (Manresa) Ciutat (Terrassa)

En els de col·lecció, s'acostuma a afegir la institució o editorial que la publica:

Libro de bolsillo (Alianza) Libro de bolsillo (Akal)

Cada encapçalament representa una **única entitat bibliogràfica diferenciada** (un responsable, una obra, una matèria, etc.).

És a dir: si dues d'aquestes entitats tenen la mateixa designació (dos autors amb el mateix nom, dues obres amb el mateix títol, etc.), hem d'afegir a aquestes designacions algun element que serveixi per a diferenciar-les.

Si els encapçalaments no es distingissin, quan féssim una cerca mitjançant un d'aquests encapçalaments trobaríem barrejats registres bibliogràfics corresponents a obres que no tenen res a veure entre si, llevat de la coincidència de la forma.

Activitat

15. Busqueu en el CCUC un registre bibliogràfic qualsevol (millor si té diferents tipus d'encapçalament: títols de col·lecció, autors, matèria, etc.). Destrieu-ne els encapçalaments i comproveu que compleixen el principi d'uniformitat. Compleixen també el d'encapçalament únic? Busqueu, per a constatar-ho, un autor com per exemple Alexandre Dumas, Ramon Pascual, José Manuel Blecua o els que hem esmentat en l'exemple anterior. O una col·lecció amb un títol genèric com ara Libro de bolsillo, Textos, Informes, etc. Quins problemes hi trobeu?

6.2. Control autoritatiu

L'aplicació d'aquests principis requereix, per tant, l'establiment dels encapçalaments, triant –a partir de les regles de catalogació– quina és la forma autoritativa entre totes les que hi ha i, si cal, afegint els elements que els distingeixin d'altres encapçalaments similars. Aquest és el primer pas per al **control autoritatiu** dels encapçalaments d'un catàleg.

El control autoritatiu té com a objectiu aconseguir la funció col·locativa del catàleg i incrementar les possibilitats de recuperació de la informació: a més de donar i mantenir la consistència en les formes dels encapçalaments, també

"Authority work" ...

... és el terme que designa en anglès les tasques i els processos que tenen com a objectiu el control autoritatiu en el catàleg, l'*authority control*. Com a termes manlevats d'aquesta forma, també podeu trobar en la bibliografia els termes "control d'autoritat" i "control d'autoritats".

s'estableixen relacions entre formes variants dels encapçalaments i entre encapçalaments autoritatius. La xarxa de relacions que es crea, reflectida en **entrades de referència** en el catàleg bibliogràfic, facilita a l'usuari el fet de trobar la forma del punt d'accés que es fa servir en el catàleg i també trobar altres punts d'accés relacionats.

Aquesta és la funció última del control autoritatiu: ajudar l'usuari del catàleg en la seva cerca. No tan sols li agrupa els registres associats a una entitat bibliogràfica (mitjançant la uniformitat i la unicitat dels encapçalaments), sinó que també li agrupa aquestes entitats quan estan relacionades (mitjançant les referències entre encapçalaments). A més, l'ajuda a trobar l'encapçalament emprat en el catàleg a partir del seu argument de cerca (mitjançant de les referències que remet en de les formes desestimades a la forma autoritativa).

El **control autoritatiu** és el procés –i, alhora, el resultat de la seva aplicació– que es duu a terme sobre els encapçalaments d'un catàleg per tal de garantir-ne la seva **uniformitat** i la seva **unicitat** (i, amb aquestes, la seva consistència) i per a **relacionar** els encapçalaments autoritatius (uniformes i únics) amb les seves formes desestimades i amb altres encapçalaments autoritatius.

Amb el control autoritatiu convertim el conjunt d'encapçalaments del catàleg en un **llenguatge documental controlat**, amb tot el que això implica. Taylor, en la seva edició del manual de Wynar, diu que el control autoritatiu:

Sobre llenguatges controlats, vegeu les assignatures *Fonaments de cerca i recuperació de la informació* i *Fonaments de llenguatges documentals*.

és el que fa que la catalogació sigui alguna cosa més que un procés de creació d'una sèrie de registres bibliogràfics que representen obres diferents sense que hi hagi relació aparent entre elles... El control autoritatiu permet al catalogador de crear encapçalaments per a noms, títols i matèries que mostren les relacions entre les obres associades.

A.G. Taylor (1992). *Introduction to cataloging and classification*. Englewood, Col.: Libraries Unlimited.

Activitat

16. Connecteu-vos a un cercador d'Internet (Yahoo, Altavista, Alltheweb, Olé...) i busqueu al web un autor introduint els termes de cerca en el quadre de diàleg. Podeu comentar alguna cosa respecte als resultats trobats comparant-los amb els que heu trobat abans en el catàleg? Comenteu el soroll documental, la precisió. Heu de tenir en compte que el web és una font d'informació sense instruments de control autoritatiu. Com afecta això la cerca?

6.2.1. Panoràmica històrica del control autoritatiu

El concepte de control autoritatiu ja s'apunta en les característiques bàsiques del catàleg de Panizzi, el qual en diu el següent:

ha de fer servir una forma estandarditzada per als noms dels autors;
ha d'agrupar totes les edicions i traduccions d'una mateixa obra;
ha d'establir referències que condueixin l'usuari a les formes apropiades dels noms i els títols.

Vegeu el paràgraf 3.2 d'aquest mòdul per a l'evolució dels objectius generals del catàleg, des de Panizzi i Cutter fins avui dia.

Podeu veure que queden explícits el principi d'uniformitat, la funció col·locativa dels encapçalaments i la necessitat de relacionar les diferents formes variants mitjançant referències.

Els objectius de Cutter també recullen la funció col·locativa del catàleg, i indica que s'ha d'aconseguir mitjançant encapçalaments i referències. En la bibliografia posterior en anglès hi ha sobretot comentaris sobre aquesta funció, més que no pas sobre la forma d'aconseguir-la: tot plegat, sembla que es doni poca importància al tema. Ni tan sols els codis de catalogació prescriuen l'estructura de les entrades d'autoritat de noms i títols, sinó que es limiten, com les diverses edicions de les AACR, a recomanar l'ús de referències, a explicar quina forma han d'adoptar els encapçalaments i quines –i de quin tipus- han de ser les referències que remetin a la forma autoritativa. No obstant això, molts centres catalogràfics fan entrades de referència en els catàlegs, sobretot en l'alfabètic de matèries atesa la publicació de diferents llistes d'encapçalaments de matèria.

És amb el desenvolupament dels **formats MARC per a registres d'autoritat**, vinculat a l'automatització dels catàlegs –que facilita en gran manera les tasques de control dels encapçalaments-, que el control autoritatiu pren la importància que té avui.

El primer format per a registres d'autoritat va ser el desenvolupat per la Library of Congress, publicat l'any 1976 i amb successives edicions. L'any 1991 l'IFLA, dins el programa de Control Bibliogràfic Universal MARC Internacional (UBCIM), va publicar el format UNIMARC d'autoritat.

Aquest programa de l'IFLA va ser fonamental en el canvi d'actitud envers el control autoritatiu. Establia que fossin els centres catalogràfics nacionals els responsables de fixar els encapçalaments autoritatius dels autors, personals o corporatius, de l'àmbit territorial en què tenien jurisdicció, i també de mantenir els catàlegs autoritatius d'aquests encapçalaments.

Per tal de portar-ho a terme es va desenvolupar, de la mateixa manera que havia passat amb les ISBD per als registres bibliogràfics, un programa per a la redacció d'unes pautes per a la creació i intercanvi de registres d'autoritat. El resultat, publicat per l'IFLA l'any 1984, van ser les *Guidelines for authority and reference entries* (GARE). Atès que es referien únicament a encapçalaments de nom i de títol, l'any 1993 es van publicar les *Guidelines for subject authority and reference entries* (GSARE), per als registres d'autoritat de matèria. Actualment (1999) es treballa en unes directrius per a la creació de registres d'autoritat de nivell mínim (*Minimal level authority record, MLAR*), per tal de facilitar la implantació de sistemes de control autoritatiu en centres amb pocs recursos, que no es poden permetre l'elaboració de registres molt detallats.

L'objectiu, complementari al de les ISBD, és facilitar l'intercanvi internacional de registres d'autoritat i la creació d'un sistema internacional d'encapçala-

Per al programa UBCIM, vegeu el paràgraf 1.1 d'aquest mòdul.

Les GARE en català

En català disposem d'una traducció de les GARE: *Pautes d'entrades d'autoritats i de referència* (1990).
Barcelona: Escola Universitària Jordi Rubió i Balaguer de Biblioteconomia i Documentació.
En castellà estan publicades per ANABAD, tant les GARE com les GSARE.

ments autoritatius, d'acord amb els sistemes nacionals desenvolupats pels centres bibliogràfics.

6.3. Registres d'encapçalament autoritatiu

El control autoritatiu s'aplica al catàleg bibliogràfic –queda reflectit en els encapçalaments uniformes i les entrades de referència–, però es fa des d'un catàleg diferenciat, lligat al bibliogràfic, anomenat **catàleg d'encapçalaments autoritatius** o **catàleg d'autoritat**.

Vegeu el paràgraf 5.5 d'aquest mòdul per a les relacions entre els catàlegs d'autoritat i bibliogràfic.

El catàleg d'encapçalaments autoritatius està format per registres **d'encapçalament autoritatiu** o **registres d'autoritat**. Cada un d'aquests registres correspon a un encapçalament assignat a alguna de les entitats bibliogràfiques representades en els registres bibliogràfics.

Un registre bibliogràfic està relacionat amb tants registres d'autoritat com encapçalaments té. D'altra banda, cada registre d'encapçalament autoritatiu està relacionat amb tots els registres bibliogràfics que el continguin com a camp de dades.

6.3.1. Estructura del registre d'autoritat

1) Estructura GARE

Les GARE defineixen tres tipus d'entrada per al catàleg d'autoritat. Per a cada un d'aquests catàlegs defineixen unes zones, els elements que es poden anotar en cada zona, l'ordre en què s'anoten i la puntuació que els precedeix. Donen, per tant, una estructura general per als registres d'autoritat i de referència. No es prescriuen l'estructura ni la forma dels encapçalaments, ja que depenen del codi de catalogació utilitzat.

Les GARE estan concebudes, com les ISBD, per a la seva aplicació a catàlegs en fitxa o impresos. Per això parla d'"entrades", una d'autoritativa i tantes de referència com relacions s'hagin establert: el conjunt de totes aquestes formarà el registre d'autoritat.

Les GSARE...

... presenten una estructura similar i defineixen els mateixos tipus d'entrada.

Queden fora de l'àmbit d'aquesta assignatura perquè tracten dels encapçalaments de matèria.

Quan s'apliquen les GARE en un entorn informàtic, la diferenciació entre entrades autoritativa i de referència desapareix. Hi ha un únic conjunt de dades emmagatzemades, les corresponents a l'entrada autoritativa, a les quals es pot accedir directament a partir de la cerca de qualsevol dels encapçalaments de referència que hi consten, codificats com a cites de referència. Aquest conjunt únic de dades és el registre d'autoritat.

a) Entrada autoritativa

En aquesta es dona l'encapçalament autoritatiu elaborat d'acord amb el codi de catalogació utilitzat. A més, es donen dades sobre l'encapçalament: formes

variants desestimades des de les quals es remet a l'encapçalament autoritatiu, d'altres encapçalaments autoritatius relacionats, fonts emprades per a establir l'encapçalament i les seves referències, etc.

Esquema de l'entrada autoritativa

Zones i elements	Notació GARE
1. <i>Zona de l'encapçalament autoritatiu</i>	
1.1. Encapçalament autoritatiu	
1.2. Encapçalament paral·lel (repetible)	=
2. <i>Zona de les notes d'informació</i>	
2.1. Notes	
3. <i>Zona de la citació de referència de "vegeu"</i>	
3.1. Citació (repetible)	<
4. <i>Zona de la citació de referència de "vegeu també"</i>	
4.1. Citació (repetible)	<<
5. <i>Zona de la nota del catalogador</i>	
5.1. Nota	
6. <i>Zona de font</i>	
6.1. Nom del centre catalogàfic	
6.2. Regles de catalogació utilitzades (repetible)	;
6.3. Data del registre	,
7. <i>Zona del número normalitzat internacional de dades d'autoritat</i>	
7.1. ISADN (International standard authority data number) (repetible)	

Les entrades autoritatives únicament s'integren al catàleg d'autoritat, i constitueixen el principal element de treball del bibliotecari dedicat al control autoritatiu. A partir d'aquestes es generen les **entrades de referència**.

b) Entrades de referència

En aquesta es dona la remissió des d'un encapçalament (una forma desestimada o un encapçalament relacionat) cap a un o més encapçalaments autoritatius. És l'entrada que orienta l'usuari del catàleg, remetent-lo a un encapçalament que pot ajudar-lo en la seva cerca. La remissió pot reflectir una relació d'equivalència (en el cas de les referències de formes variants desestimades a l'encapçalament autoritatiu) o associativa (entre encapçalaments autoritatius).

Esquema de l'entrada de referència

Zones i elements	Notació GARE
1. <i>Zona de l'encapçalament de referència</i>	
1.1. Encapçalament de referència	
2. <i>Zona de la nota d'informació</i>	
2.1. Nota	
3. <i>Zona de l'encapçalament uniforme</i>	
3.1. Frase explicativa	
3.2. Encapçalament uniforme (repetible)	> (referències d'equivalència) >> (referències associatives)

Les entrades de referència del catàleg d'autoritat tenen el seu equivalent en el catàleg bibliogràfic: són les fitxes o pantalles de referència que trobem en consultar qualsevol catàleg, en què es dona la mateixa informació amb una notació comprensible per als usuaris. Són, de fet, la part "més visible" del control autoritatiu.

c) Entrades de referència explicativa general

En aquesta es dona la remissió cap a una classe general o una categoria d'encapçalaments autoritatius. Mitjançant una nota –que pot incloure algun exemple– s'explica com s'han de buscar els encapçalaments que tenen un mateix esquema. L'encapçalament de referència també és un encapçalament genèric (truncat o esquemàtic), aplicable a una classe d'encapçalaments: “Van...”, “Ministerio de...”, “Direcció General...”, etc. Com les de referència, té la funció d'orientar l'usuari remetent-lo a encapçalaments que li poden ser útils.

Esquema de l'entrada de referència explicativa general

Zones i elements	Notació GARE
1. Zona de l'encapçalament explicatiu	
1.1. Encapçalament explicatiu	
2. Zona de la nota d'informació	
2.1. Nota	
3. Zona de la font	
3.1. Nom del centre catalogràfic	
3.2. Regles de catalogació utilitzades (repetible)	;
3.3. Data	,
4. Zona del número normalitzat internacional de dades d'autoritat	
4.1. ISADN (International standard authority data number)	

2) Estructura MARC

La Library of Congress va ser el primer centre que va desenvolupar un format informàtic que permetés la introducció de les dades dels registres autoritatius en un ordinador per tal facilitar-ne l'intercanvi, la gestió i el control autoritatiu. El format, l'*USMARC format for authority data*, va ser la base d'altres formats d'autoritat que no són res més que adaptacions amb petites variants sobre el format original: IBERMARC a Espanya o CATMARC a Catalunya en són exemples. L'USMARC, juntament amb l'UNIMARC, són els formats d'autoritat més estesos arreu.

L'estructura d'alguns camps de dades del format USMARC d'autoritat és similar a les GARE. No es diferencien entrades autoritatives i de referència, com ja s'ha comentat abans. Sí que es diferencia, però, entre registres autoritatius i registres de referència explicativa general (posició 09 del camp 008). Els camps de dades textuais referits a encapçalaments de nom i títol s'estructuren de la manera següent:

Encapçalaments i referències

- 1XX Encapçalament autoritatiu
- 4XX Forma desestimada (relació d'equivalència) des de la qual es fa referència a l'encapçalament
- 5XX Altre encapçalament autoritatiu (relació associativa) des del qual es fa referència a l'encapçalament autoritari

Referències complexes (equivalents a les entrades explicatives generals de les GARE)

- 663 Referència complexa de “vegeu també” (noms)
- 664 Referència complexa de “vegeu” (noms)
- 665 Referència històrica

W99/09048/00163

Vegeu el mòdul 3 d'aquesta assignatura.

666 Referència explicativa general (noms)

Notes

- 667 Notes sobre l'ús del nom
- 670 Fonts que han proporcionat informació
- 675 Fonts que no han proporcionat informació
- 678 Epítom (resum)
- 681 Nota sobre l'ús de l'encapçalament com a exemple
- 682 Informació sobre un encapçalament eliminat

Es poden donar, com podem veure, totes les dades prescrites a les GARE (el centre catalogràfic, les regles, la data i l'ISADN es donen en els camps OXX) en un sol registre i, a més, accedir-hi des de qualsevol referència.

El següent exemple...

... reproduïu el registre d'autoritat corresponent a l'Orquestra Ciutat de Barcelona, codificat en format MARC

Exemple de registre autoritatiu

```
Biblioteques UAB --- (ALL) - - (VTLS) ----- CONTROL D'AUTORITATS
ESCOLLIT : OCB
```

```
Nivell Loc: 4 SubGeogr: TipSub: n Niv Bibl: x Operador: 0000
ARN: EstatReg: n Entrt: 940916 Usat: 970808
Tipus: z SubGeog: AgGovern: Llen: Font: d
Trans: n CMat: n TipCol: n NúmCol: n UsEnt: aab
ValidacRef: n ValidacEnc: a NivellEncap: a NomD: a
NivelEnc: o TipusReg: a ModiReg: Codi: c
1. 035 0993-75880
2. 110 2 Orquestra Ciutat de Barcelona
3. 410 20 OCB $w d
4. 510 20 Orquestra Municipal de Barcelona $w a
5. 510 20 Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya $w
   b
```

```
Entreu .....
PS.....Pantalla anterior
/HELP.....Ajuda general HELP....Ajuda específica .....Qualsevol comanda
•
```

A continuació, podeu veure la pantalla de referència que veu l'usuari quan fa una consulta a partir d'una forma desestimada del nom (4XX):

Pantalla de referència

```
Biblioteques UAB --- (ALL) - - (VTLS) ----- REFERENCIES
ESCOLLIT :
```

OCB

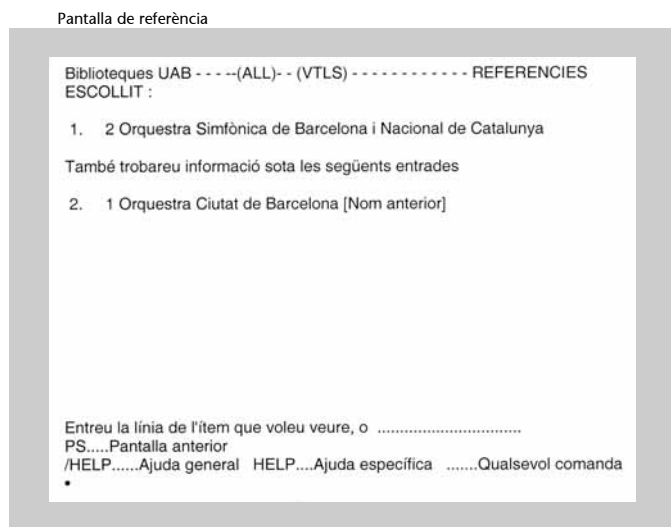
Aquesta entrada no s'utilitza

Trobareu informació sota les entrades següents

1. 1 Orquestra Ciutat de Barcelona [FULL HEADING]

```
Entreu la línia de l'ítem que voleu veure, o .....
PS.....Pantalla anterior
/HELP.....Ajuda general HELP....Ajuda específica .....Qualsevol comanda
•
```

Finalment, una pantalla de referència generada a partir del camp 5XX del registre quan l'usuari fa una consulta a partir d'un altre encapçalament autoritatiu relacionat:

Des del contingut dels camps 4XX i 5XX es generen referències que adrecen l'usuari cap a l'encapçalament autoritatiu (1XX) del qual es fa el control. Per contra, quan hi ha referències complexes, la referència va des de l'encapçalament autoritatiu (1XX) fins als camps de referència (66X).

Activitat

Connecteu-vos, via Telnet (si ho feu pel web no veureu totes les referències), al catàleg de les biblioteques de la UAB <telnet://babel.uab.es> i busqueu el registre d'autoritat corresponent a la Université catholique de Louvain com a "autor". Visualitzeu-lo codificat en format MARC (heu d'escriure el número de línia de l'encapçalament, un espai en blanc i la lletra a; després feu un salt de línia). Sabríeu fer, a partir de les dades que us dóna, una entrada autoritativa seguint el format de les GARE? Quines referències creieu que es generen en el catàleg a partir del registre? Comproveu-ho. Segurament, quan hàgiu buscat l'encapçalament, haureu trobat una pantalla de referència que us deia que també podíeu consultar altres encapçalaments. Com creieu que s'ha generat aquesta pantalla?

6.4. Tasques de control autoritatiu

El conjunt de tasques que implica el control autoritatiu i el manteniment de la consistència dels encapçalaments són les anomenades **tasques de control autoritatiu** o, calcant el terme anglès *authority work*, **treball d'autoritat**. Burger, en un manual ja clàssic sobre el tema, n'esmenta aquestes:

- 1) Creació de registres d'encapçalaments autoritatius.
- 2) Creació del catàleg d'encapçalaments autoritatius resultant.
- 3) Establiment d'algun lligam entre el catàleg bibliogràfic i el d'autoritat.

Lectura complementària

R.H. Burger (1985). *Authority work: the creation, use, maintenance and evaluation of authority records and files*. Littleton, Col.: Libraries Unlimited.

4) Manteniment del catàleg autoritatiu: actualització, introducció de noves relacions, correccions, etc.

5) Avaluació del sistema resultant.

La segona i la tercera tasca, en un entorn automatitzat, poden ser realitzades per la mateixa aplicació informàtica. La primera tasca també, si l'encapçalament introduït en el registre bibliogràfic ja és autoritatiu.

Vegeu el paràgraf 5.4 d'aquest mòdul per a l'explicació del funcionament del control autoritatiu en un entorn automatitzat.

Les operacions que es duen a terme en fer aquestes tasques són les següents:

- establiment dels encapçalaments autoritatius, ja sigui en el registre bibliogràfic, ja sigui en el d'autoritat generat pel mateix encapçalament;
- establiment de relacions entre les formes desestimades i l'autoritativa de l'encapçalament:
 - tria i establiment de les formes desestimades que constitueixen punts d'accés,
 - establiment de les relacions d'equivalència;
- establiment de relacions entre els encapçalaments autoritatius;
- redacció de notes explicatives o que justifiquin les decisions preses en l'establiment de l'encapçalament i les seves referències:
 - notes d'abast, explicatives, etc., destinades als usuaris externs del catàleg;
 - notes explicatives o justificatives d'ús intern, destinades als catalogadors;
 - notes de fonts utilitzades per a l'establiment dels punts d'accés.

L'anotació dels criteris i de les decisions...

...adoptades en el procés de control, com la de les fonts utilitzades, pot arribar a ser molt útil. Val la pena de fer-la sobretot en registres en què, per la raó que sigui, s'ha invertit molt de temps per tal d'establir l'encapçalament o les referències. Mitjançant aquestes notes, qualsevol altre catalogador que consulti el registre d'autoritat podrà reconstruir el procés d'establiment de l'encapçalament i serà capaç d'entendre el motiu de les decisions preses. Si no fos així, en un cas de dubte o de conflicte, el catalogador que consulta un registre ja fet podria haver de tornar a fer algunes de les operacions que en el seu moment va fer una altra persona, amb la despesa de temps i esforç que representa.

Podeu veure que, lògicament, les operacions que s'han de fer corresponen a l'establiment dels elements i les relacions que estructuraran el registre d'autoritat.

La formalització de l'encapçalament i de les referències es fa sobre la base de les regles dels codis de catalogació. A més, el catalogador disposa d'eines auxiliars on pot trobar registres d'autoritat o encapçalaments ja establerts: catàlegs d'encapçalaments autoritatius d'altres biblioteques –el de la Library of Congress, disponible en línia i en CD-ROM, o el de la Biblioteca Nacional espanyola-

En les AACR2r...

... les regles per a establir les formes dels encapçalaments es troben en els capítols:

- 22 noms de persona
- 23 noms de lloc
- 24 noms d'entitat
- 25 títols uniformes
- 26 referències

la, en CD-ROM, en són exemples- o llistes nacionals o internacionals d'encapçalaments –com la llista de títols uniformes per a obres medievals anònimes, publicada per l'IFLA.

La majoria de vegades, però, el catalogador ha d'establir l'encapçalament a partir de les dades que li ofereix el mateix document que cataloga o de les que pot trobar en obres de consulta (enciclopèdies, obres especialitzades, etc.). Algunes vegades ha de fer servir com a font d'informació persones relacionades amb l'entitat bibliogràfica de la qual estableix l'encapçalament: l'autor de l'obra, algú que treballi en la institució, etc.

Registre d'autoritat de la UAB, del catàleg de la UAB

Biblioteques UAB ----(ALL)- - (VTLS) - - - - - CONTROL D'AUTORITATS
ESCOLLIT : Universitat Autònoma de Barcelona

Nivell Loc: 4 SubGeogr: TipSub: n Niv Bibl: x Operador: 0000
ARN: EstatReg: n Entrt: 910402 Usat: 980303
Tipus: z SubGeogr: AgGovern: Llen: Font: d
Trans: CMat: n TipCol: n NúmCol: n UsEnt: aab
ValidacRef: n ValidacEnc: a NivellEncap: a NomD: a
NivellEnc: o TipusReg: a ModiReg: Codi: c

1. 035 0000-00180
2. 110 20 Universitat Autònoma de Barcelona
3. 410 2 Autonomia Universitas Barcinonensis
4. 410 20 U.A.B. \$w d
5. 410 20 UAB \$w d
6. 410 2 Universitat Autònoma de Barcelona \$e 1968-
7. 410 20 Universitat Autònoma de Barcelona \$c Plaça Cívica
8. 510 2 Universidad Autònoma de Barcelona \$w a

1. 663 9 Per a les publicacions emanades de la UAB abans del 1977 vegeu sota l'encapçalament: \$b Universidad Autònoma de Barcelona
2. 665 9 La UAB va ser fundada el 1968 com a Universidad Autònoma de Barcelona, tal com consta als seus estatuts. Fins als nous estatuts del 1985 (decret 37/1985 de 18 de gener) no s'adopta oficialment el nom d'Universitat Autònoma de Barcelona. Aquest nom, no obstant, s'havia emprat amb regularitat a partir de 1976/1977. Així, el logotip de la UAB incorpora el nom en català el 1977, i les publicacions de l'entitat, a partir del mateix any l'utilitzen majoritàriament. Actualment, tot i que el castellà és una de les llengües oficials de l'entitat i com a tal s'utilitza en algunes publicacions, la llengua "principal i oficial" és el

català.

1. 667 Com a referència per a l'establiment del 1977 com a data del canvi de nom s'ha pres el logotip, ja que és una font oficial on es dona la imatge corporativa de l'entitat. Fins al 1976 el nom que hi figurava era "Autonomia Universitas Barcinonensis", a partir del 1977, "Universitat Autònoma de Barcelona".
2. 670 Íd. Estatuts ... 1985 [decret 37/1985 de 18 de gener; DOGC 22-2-1985; BOE 7-5-1985] \$b p. 1 (La Universitat Autònoma de Barcelona ... Article 4. La llengua principal i oficial de la Universitat ... és la catalana. La castellana serà també llengua oficial)
3. 670 Íd. [Logotip]. 1977 \$b (Universitat Autònoma de Barcelona)

Entreu
PS.....Pantalla anterior
/HELP.....Ajuda general HELP.....Ajuda específicaQualsevol comanda
•

Tot i resultar especialment útil la consulta d'altres catàlegs d'autoritat, sempre cal tenir en compte que cada catàleg s'ha d'adir a les necessitats dels seus usuaris que, per tant, les referències o notes que es donin en el registre d'autoritat d'una biblioteca no han de ser necessàriament les mateixes que es donin en el d'una altra. Cal avaluar-les i fer-ne la selecció o adaptació que més convingui al catàleg on s'han d'introduir.

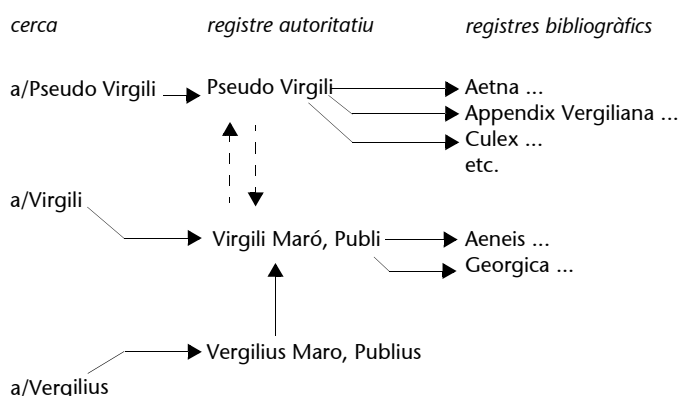
6.5. Relacions entre registres en entorns automatitzats

L'assoliment del control autoritatiu depèn, en gran part, de l'organització de la base de dades amb què es treballa. Hi ha aplicacions informàtiques que integren els dos catàlegs, bibliogràfic i d'autoritat, generant automàticament els registres d'autoritat a partir dels encapçalaments introduïts en els registres bibliogràfics. El lligam entre els dos catàlegs –dos fitxers separats de la base de dades– està garantit i permet de fer fàcilment el seu manteniment.

Cada encapçalament diferent introduït en el registre bibliogràfic genera un registre d'autoritat separat, però associat a tots els registres bibliogràfics on aparegui aquell encapçalament. Si per alguna raó s'ha de modificar l'encapçalament o s'han d'introduir referències, no caldrà fer-ho en tots i cada un dels registres bibliogràfics. Les modificacions es fan únicament –i una sola vegada– en el registre d'autoritat: els encapçalaments que es visualitzen en el registre bibliogràfic (que són, de fet, el mateix encapçalament del registre d'autoritat), queden modificats automàticament. El mateix passa si volem introduir una referència: ho farem en el registre d'autoritat.

Hem de pensar que quan consultem un catàleg automatitzat d'aquest tipus, la consulta no es fa directament sobre les dades del registre bibliogràfic: la cerca de l'encapçalament es fa en el fitxer de registres d'autoritat i des d'aquí, un cop trobat el registre volgut, el sistema ens mostra els registres bibliogràfics que hi estan associats. Per això, si el que busquem és un encapçalament relacionat, la relació també ens remet al registre autoritatiu i, des d'allí, als bibliogràfics.

Exemple

Vegeu aquesta estructura en el paràgraf 5.3.1 d'aquest mòdul.

Així, quan busquem Virgili o Pseudo Virgili, la cerca es fa sobre l'índex del fitxer de registres d'autoritat. Un cop localitzat el registre que concorda amb la nostra demanda, es visualitza l'índex o menú d'autors. En un altre cas, quan busquem com a autor Quintilià, trobem:

Pantalla del catàleg amb el menú d'autors de la cerca feta

```

Biblioteques UAB ----(ALL)- (VTLS) ----- AUTORS
HEU CERCAT: a/quinti

1>  Quinti Septimi Florentis
2.  1 Quintian, Andrés R.
3.  Quintilià, Aristides
4.  22 Quintilià, Marc Fabi
5.  Quintilià, Marc Fabi 30?-95?
6.+ 4 Quintilià, Marc Fabi. Institutio oratoria
7.+ 4 Quintilià, Marc Fabi. Institutio oratoria Anglès i llatí
8.+ 1 Quintilià, Marc Fabi. Institutio oratoria Castellà i llatí
9.+ 2 Quintilià, Marc Fabi. Institutio oratoria Català i llatí
10. 1 Quintilià, Marc Fabi. Institutio oratoria. Francès
11.+ 1 Quintilià, Marc Fabi. Institutio oratoria Francès i llatí

Entreu la línia de l'ítem que voleu veure, o .....
PS.....Pantalla anterior  NS.....Pantalla següent
/HELP.....Ajuda general  HELP....Ajuda específica  .....Qualsevol comanda
•
  
```

D'allí, seleccionant la línia que ens interessa, passem als registres bibliogràfics associats al registre d'autoritat de l'encapçalament:

Pantalla intermèdia amb la visualització abreviada dels registres

```

Biblioteques UAB ----(ALL)- (VTLS) ---- OBRES DE L'AUTOR SELECCIONAT
ESCOLLIT : Quintilià Marc Fabi (22)

11. The Institutio oratoria of Quintilian... Quintilià, Marc Fabi
    Heineman

12. Institutionis oratoriae libri XII..... Quintilià, Marc Fabi
    Publicaciones DL 1997

13. Institució oratòria..... Quintilià, Marc Fabi
    Fundació 1961-1964

14. Institució oratòria..... Quintilià, Marc Fabi
    Fundació 1961-

15. Institution oratoire..... Quintilià, Marc Fabi
    Les Belles 1975-

Entreu la línia de l'ítem que voleu veure, o .....
PS.....Pantalla anterior  NS.....Pantalla següent
/HELP.....Ajuda general  HELP....Ajuda específica  .....Qualsevol comanda
•
  
```

Entre aquest encapçalament i el del Pseudo Quintilià hi ha una relació que s'estableix en els registres autoritatius corresponents: quan en seleccionem un, abans de passar als registres bibliogràfics associats, ens mostra la relació remetent a l'altre encapçalament:

```

Biblioteques UAB ----(ALL)- (VTLS) ----- REFERENCIES
ESCOLLIT :

1.  22 Quintilià, Marc Fabi

També trobareu informació sota les següents entrades

2.  2 Pseudo-Quintilià

Entreu la línia de l'ítem que voleu veure, o .....
PS.....Pantalla anterior
/HELP.....Ajuda general  HELP....Ajuda específica  .....Qualsevol comanda
•
  
```

Finalment, si busquem per una forma desestimada de l'encapçalament, com Quintilianus, anem a parar al registre de l'encapçalament autoritatiu corresponent –sempre, és clar, que hàgim establert la relació d'equivalència necessària.

Pantalla de referència des d'un encapçalament desestimat

```

Biblioteques UAB ----(ALL)- (VTLS) ----- REFERENCIES
ESCOLLIT :

    Quintilianus, Marcus Fabius

Aquesta entrada no s'utilitza
Trobareu informació sota les entrades següents

1. 22 Quintilià, Marc Fabi

Entreu la línia de l'ítem que voleu veure, o .....
PS.....Pantalla anterior
/HELP.....Ajuda general  HELP....Ajuda específica .....Qualsevol comanda
•

```

La relació, però, està feta en el registre d'autoritat de Quintilià. La pantalla següent mostra aquest registre codificat: el codi 400 indica una forma desestimada que manté una relació d'equivalència amb l'encapçalament autoritatiu, codificat amb 100.

Registre d'autoritat

```

Biblioteques UAB ----(ALL)- (VTLS) ----- CONTROL D'AUTORITATS
ESCOLLIT : Quintilianus, Marcus Fabius

Nivell Loc: 4  SubGeogr:  TipSub: n  Niv Bibl: x  Operador: 0000
ARN:          EstatReg: n  Entrt: 910211  Usat: 980908
Tipus: z      SubGeog:   AgGovern:  Llen:   Font: d
Trans:       CMat: n     TipCol: n  NúmCol: n  UsEnt: aab

ValidacRef: n  ValidacEnc: a  NivellEncap: a  NomD: a
NivelEnc: o   TipusReg: a   ModiReg:   Codi: c
1. 035 0011-67180
2. 100 1 Quintilià $h Marc Fabi
3. 400 10 Quintilianus $h Marcus Fabius
4. 400 10 Quintilià $h Marc Fabi $c 30?-95?
5. 500 1 Pseudo-Quintilià
6. 670 00 GEC2 $b (Quintilià, Marc Fabi)

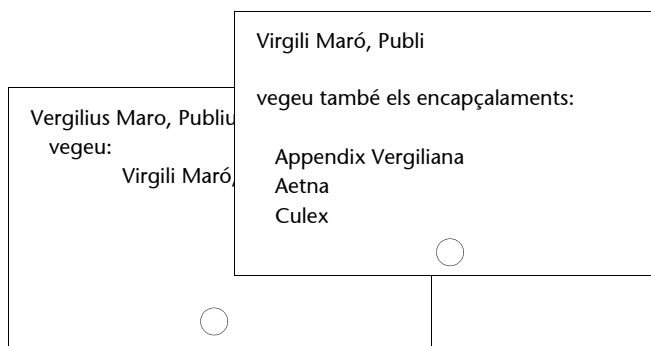
Entreu .....
PS.....Pantalla anterior
/HELP.....Ajuda general  HELP....Ajuda específica .....Qualsevol comanda
•

```

A més, pensant en el manteniment del catàleg, aquest tipus d'aplicacions per al control autoritatiu tenen dispositius d'alerta en casos de contradicció o conflicte. Quan s'introdueix com a encapçalament autoritatiu alguna forma de l'encapçalament que ja estava donada com a desestimada en algun registre d'autoritat existent, genera un missatge d'error per tal que l'encarregat del control ho esmeni. També poden alertar de coincidències entre diferents encapçalaments que s'han duplicat o tenen un nombre determinat de caràcters idèntics i podrien ser nous duplicats o formes errònies d'un altre encapçalament ja introduït.

Quan no disposem d'aplicacions que gestionin els registres d'autoritat de forma automatitzada, les tasques de control són molt més feixugues. Hi ha sistemes en què la manca de registres d'autoritat independents obliga a la introducció de les modificacions i referències en tots i cada un dels registres bibliogràfics en què hi ha l'encapçalament, i s'ha de fer tantes vegades com registres bibliogràfics associats hi hagi en el catàleg. El resultat és que les tasques de control, atès el temps que comporten, s'acaben reduint al mínim necessari per a donar uniformitat als encapçalaments.

El mateix passa amb els catàlegs en fitxa: qualsevol modificació en els encapçalaments implica modificar una per una les entrades en què hi ha l'encapçalament. Les referències es donen en **entrades de referència**, com es pot veure a continuació:

7. Història dels catàlegs i de la catalogació

7.1. El catàleg inventari

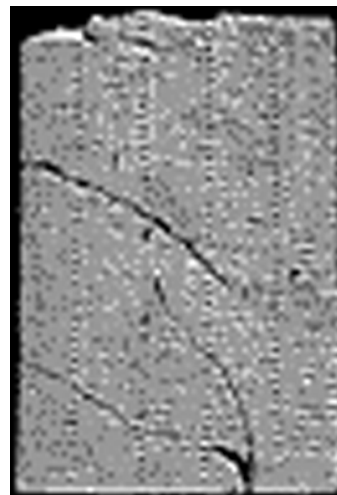
Es pot dir que les eines de control bibliogràfic, més o menys desenvolupades, han existit des del mateix moment en què hi va haver biblioteques o arxius. Ara bé, les seves funcions no han estat sempre les mateixes. De fet, aquestes funcions reflecteixen les de la mateixa biblioteca. Durant molt de temps, els catàlegs van servir essencialment com a inventari del fons conservat. Eren llistes que permetien de saber quins documents tenia la biblioteca, i normalment estaven ordenades segons l'ordre de col·locació a la sala. Aquests catàlegs responien a la funció de dipòsit de la biblioteca, lloc on es conservaven documents.

Els catàlegs mesopotàmics que ens han arribat (el de la biblioteca d'Assurbanipal, per exemple) donen un títol, de vegades amb les paraules inicials de l'obra, el nombre de tauletes, el de línies, de vegades les parts de l'obra, i una signatura topogràfica. Al temple d'Edfú (s. III aC) es repeteix un esquema similar en una llista de llibres gravada als murs.

Els coneguts *Pinakes* ('taules') de Cal·límac de Cirene, no eren tant un catàleg de la Biblioteca d'Alexandria, com sovint se cita: no llistaven tots els papirs i exemplars de la biblioteca ni en donaven la localització. Eren més aviat –o se suposa que eren, tenint en compte els esparsos fragments que en resten–, una llista dels títols de les obres dels autors seleccionats com a millors i més representatius de la cultura hel·lènica. Podria ser que no totes les obres citades fossin a la biblioteca, sinó que Cal·límac donava notícia de la seva existència.

La descripció era molt rudimentària: autor, títol, primeres paraules del text, nombre de línies o rotlles, dades biogràfiques de l'autor. L'ordre sembla haver estat per gèneres i tipus d'autors. Es tractaria, per tant, d'un repertori biobibliogràfic, però en cap cas d'un catàleg de biblioteca. Potser la contribució de la cultura grega a la catalogació va ser la introducció del concepte d'autor com a element d'identificació de l'obra.

Les biblioteques de l'alta edat mitjana se situen als monestirs i les catedrals. Són col·leccions petites –el llibre és un bé escàs i valuós– amb una utilitat molt definida: la litúrgia i la formació dels eclesiàstics. Aquest ús es reflecteix en l'ordenament dels catàlegs: encara que es dona el de l'ordre d'arribada, la majoria es presenten ordenats segons el que podríem anomenar una classificació, basada en el caràcter de l'obra: litúrgia, exegesi, comentaris patristics, literatura sacra, etc. Grans disciplines que segurament responien a l'ordenament de la mateixa biblioteca i que van ser l'origen dels esquemes de classificacions siste-

Tauleta d'argila. És part del catàleg de la biblioteca de Nínive.

De l'alta edat mitjana ens han arribat bastants catàlegs de biblioteca. Segons Gottlieb, dels països germànics n'hi ha 24 del s. IX, 17 del X i 13 de l'XI.

màtiques. Sense índexs d'autors ni de matèries, el caràcter d'aquestes llistes continua essent el d'un inventari ordenat de la col·lecció que mostra quines obres hi ha i on es localitzen.

La resta de l'edat mitjana no aporta grans canvis. La pauta predominant era l'ordenament per grans matèries i, dins d'aquestes, les obres en ordre d'arribada. Els noms dels autors servien per a identificar l'obra, sense donar importància a la consistència de la forma. La descripció era molt breu: el nom de l'autor, un títol breu, les paraules inicials de l'obra i, de vegades, algunes característiques físiques del còdex: nombre de volums, color, etc.

Entre el 1250 i el 1296 es compila el primer catàleg col·lectiu conegut: el *Registrum librorum Angliae*, inventari inacabat de 183 biblioteques monàstiques angleses. De la darrereria del mateix segle és el primer catàleg de biblioteca universitària que conservem: el de la Sorbona de París, amb 1.021 títols inventariats, ordenat també segons deu grans disciplines: les set arts liberals (trivium i quadrivium), la teologia, la medicina i el dret. Dins de cada matèria, els autors s'ordenen alfabèticament, seguits pel títol de l'obra i les primeres paraules del text.

Durant molts segles, els catàlegs de les biblioteques van ser simples inventaris del seu fons, ordenats per matèries o cronològicament, amb una única entrada per a cada obra, sense índexs de cap tipus, i amb unes dades molt escadusseres: autor, títol breu, incipit, i signatura topogràfica.

No és fins al segle XIV que trobem un autèntic catàleg, en el sentit que facilita la recuperació del fons. El del priorat de Saint Martin, a Dover, datat el 1389, inclou, a més de l'inventari ordenat per la classificació topogràfica, un índex analític d'autors que remet al volum on hi ha l'obra. El de l'abadia de Leicester, del 1394, té, a més, un índex alfabètic de matèries.

Durant el segle XV continua la tendència del catàleg inventari, amb índexs d'autors i matèries o sense aquests. La introducció de la impremta produeix els primers catàlegs impresos, que reproduïxen el model manuscrit. Les innovacions més fonamentals vénen d'obres bibliogràfiques: Johann Tritheim, bibliotecari a l'abadia alemanya de Sponheim, en el seu *Liber de scriptoribus ecclesiasticis* (1498), introdueix l'**accés múltiple** a cada document, en donar un índex alfabètic d'autors on les entrades per a cada obra no són úniques. L'ordenament dels autors es fa pel seu nom de pila.

Konrad Gesner ordena la seva *Bibliotheca universalis* (1545) pel nom dels autors, i també fa entrades múltiples per a cada llibre. A més, inclou un índex dels autors ordenats pel cognom. El manual sobre biblioteques de Florian Tre-

fler (1560) propugna que hi hagi catàlegs alfabètics d'autors i de matèries, i un de topogràfic o sistemàtic.

Andrew Maunsell, llibreter anglès, en una bibliografia publicada el 1595, introdueix una única seqüència alfabètica d'ordenació per als autors i les matèries: és l'antecedent del catàleg diccionari. A més, els autors estan ordenats pel seu cognom i s'inclouen entrades múltiples per als documents referenciats (traductors, etc.). Les obres anònimes s'entren sota el títol. Les entrades són molt detallades: nom d'autor, traductor, impressor o llibreter, data d'impressió, tipus i format. Les innovacions d'aquests repertoris van influir en l'organització dels catàlegs. Es passa, doncs, del catàleg inventari al catàleg concebut com una eina de recuperació. A Espanya, Fernando Colón va escriure, però no va arribar a publicar-lo, el catàleg de la seva biblioteca -de més de 15.000 volums-, ordenant-lo per autor i amb una breu descripció on incloïa comentaris sobre l'adquisició de l'exemplar, la seva lectura o la localització.

7.2. El catàleg com a eina de recuperació

Tot i que els mètodes de catalogació de la majoria de biblioteques no varien gaire respecte als usats fins al moment, durant el segle XVII es redacten les primeres instruccions: Naudé, Dury, Baillet... Baillet publica el 1672 el catàleg de la biblioteca de C.F. de Lamoignon, amb les regles de catalogació seguides per a la seva elaboració.

El catàleg de la Bodleian Library d'Oxford, el 1674, esdevé un model de catàleg diccionari, amb entrades múltiples, encapçalaments pel cognom de l'autor i el títol en les obres anònimes. Aquests encapçalaments són uniformes, per tal d'agrupar les diferents obres d'un autor i les edicions d'una obra. Molts catàlegs s'imprimeixen i tenen una difusió inaudita fins al moment.

L'increment de la producció bibliogràfica i de les dimensions de les col·leccions de les biblioteques fa que el mitjà més eficaç per a recuperar la informació sigui el catàleg, que ara incorpora **entrades múltiples** per als documents i les ordena **alfabèticament** per autors, títols i matèries. Es comencen a aplicar **encapçalaments uniformes** per tal d'agrupar les obres. Les descripcions són més detallades i rigoroses, i comencen a publicar-se els primers manuals amb pautes per a la catalogació. Manquen, però, principis acceptats universalment.

Durant el segle següent es duu a terme un projecte nacional de catalogació, a la França postrevolucionària (1791). Es redacta el primer codi oficial de catalogació, d'aplicació a tot l'estat. També és un dels primers catàlegs que utilitzen fitxes de cartró. La descripció és molt més completa, però únicament es fa

Thomas Bodley...

... i Thomas James van fer un dels primers catàlegs concebuts com a instrument d'accés a la informació.

La Instruction francesa de 1791...

... era un breu opuscle de 16 pàgines, que va esdevenir el primer codi oficial nacional de catalogació d'un estat.

una entrada per a cada document –l'accés es fa per l'autor o, quan no sigui fàcil determinar-lo, una paraula representativa de títol.

El primer codi nacional

La "*Instruction pour procéder à la confection du catalogue de chacune des bibliothèques sur lesquelles les Directoires ont dû ou doivent incessamment apposer les scellés*" (París: Imprimerie Nationale, 1791), redactat per Jean Baptiste Massieu, va ser el primer codi catalogràfic que pretenia unificar els criteris i procediments de catalogació de les diferents biblioteques d'un territori. La intenció era crear un catàleg col·lectiu del patrimoni bibliogràfic conservat a les biblioteques públiques de França, provinent en gran part de les confiscacions de biblioteques eclesiàstiques i privades que es van dur a terme durant la Revolució -no va arribar a acabar-se, tot i el milió de fitxes redactades, corresponents a uns tres milions de volums. Tanmateix, la repercussió del codi va ser poca: la seva importància rau en el fet que per primera vegada van voler uniformitzar els criteris de tot un estat, no d'una sola biblioteca.

Lectura recomanada

J.A. Frías (1995). "El código catalográfico francés de 1791: una traducción y un comentario". *Revista general de información y documentación* (vol. 5, núm. 1, 1995, pàg. 20-31).

7.3. Dels catàlegs a la catalogació com a disciplina

En començar el segle XIX, els catàlegs ja es pensen com a instrument de recuperació de la informació. L'establiment de principis generals per a la seva elaboració es reflecteix en la publicació de codis i regles que contribueixen a fer que la catalogació es consideri com una disciplina científica. El principi de l'entrada múltiple es generalitza, assignant la principal a l'entrada d'autor o, quan no n'hi ha, al títol. Igualment, encara que es continuen publicant catàlegs en forma de llibre, durant la segona meitat del segle s'imposa el catàleg en fitxes o en cèdules.

En la polèmica entorn de l'ordenament del catàleg (alfabèticament per autor, per matèria o en forma de catàleg diccionari, o classificat en grans matèries, tot i que no sistemàticament encara), s'acaben imposant els catàlegs diccionari als Estats Units i els alfabètics d'autor i de matèria, separats, a Europa. Es comencen a desenvolupar, tot i així, els primers esquemes realment sistemàtics de classificació de matèries (el de Brunet, el 1810, per exemple).

El primer gran catàleg modern va ser el de la biblioteca del British Museum, l'actual British Library. Per a la seva elaboració es van redactar unes normes, a càrrec d'un comitè de cinc bibliotecaris dirigit per Antonio Panizzi: les *Rules for the compilation of the catalogue*, conegudes com les "Noranta-una regles". Aprovades pel British Museum Board of Trustees el 1839, es van publicar el 1841 i constitueixen el primer codi catalogràfic modern, amb una influència decisiva sobre tots els posteriors. 📌

El "cas Panizzi"

El Board of Trustees va encarregar a Panizzi la compilació d'un nou catàleg el 1838. A mesura que s'anés compilant, s'havia d'anar publicant en volums individuals per a cada lletra. La publicació del primer volum el 1841 va fer paleses les objeccions que ja havia posat Panizzi: no es podien preveure quines obres tindrien entrades d'autor en una lletra determinada fins que no s'haguessin catalogat totes.

Panizzi no va considerar satisfactori el resultat i va suspendre la impressió de més volums. Durament criticat, el cas va arribar al Parlament: s'hi va formar una comissió (Commis-

Antonio Panizzi (Mòdena, 1797-Londres, 1879)

Refugiat polític italià, va començar a treballar com a catalogador al British Museum el 1831. El 1837 va ser nomenat conservador del Department of Printed Books i l'any següent va rebre l'encàrrec de redactar unes normes per a compilar un nou catàleg imprès. Aquestes regles, redactades en comitè i publicades el 1841, són la base de tots els codis moderns de catalogació. El 1856 va ser Principal Librarian de la biblioteca. Encara que molt discutit, va esdevenir el pare de la catalogació moderna i va convertir el catàleg del British Museum en un model per a seguir. En reconeixement a la seva tasca, un cop jubilat va ser nomenat cavaller: Sir Anthony Panizzi.

sioners Appointed to Inquire into the Constitution and Government of the British Museum) per tal d'investigar-lo i amb la intenció de destituir Panizzi per insubordinació.

Les sessions van començar el 1847 i van acabar dos anys després: Panizzi va defensar vivament les regles elaborades, les va argumentar amb els principis de la catalogació, i va qüestionar la utilitat i viabilitat d'un catàleg imprès, enfront d'un catàleg en paperetes separades. La comissió li va donar la raó. Les sessions van quedar recollides als diaris de sessions de la comissió i en l'informe final editat el 1850, i constitueixen un document inestimable que reflecteix les diferents teories catalogràfiques del moment.

Les noranta-una regles estableixen un catàleg ordenat per autors, amb entrada única per a cada document, on hi ha l'encapçalament principal, i remissions des dels altres possibles encapçalaments a l'entrada –penseu que estaven concebudes per a un catàleg imprès en forma de llibre: calia estalviar el màxim d'espai. Les regles, de fet, estableixen els diferents tipus de referències que es poden fer. En les obres anònimes utilitza encapçalaments d'entitats –ordenats sota el país o lloc (“París. Bibliothèque nationale”) o sota l'epígraf “Academies”– i encapçalaments de forma en alguns tipus de publicació: “Periodical publications”, “Ephemerides”, “Catalogues”, “Liturgies” i “Bible”.

En altres casos, l'encapçalament de les obres miscel·lànies sense autor eren paraules del títol: un nom de persona o de lloc, el primer substantiu o, si no n'hi havia, la primera paraula que no fos article. Trets com la puntuació i l'ús de qualificadors en els encapçalaments o l'alt grau de detall en la descripció (s'estandarditza, per exemple, la transcripció del títol del llibre en els seus mateixos termes a partir de la portada, o l'esment de l'edició i les dimensions) s'han mantingut fins ara en els codis de tradició anglosaxona. !

Una de les grans contribucions del període va ser el catàleg de matèries amb encapçalaments que representaven el contingut del document, no simplement basats en les paraules del seu títol. !

Jewett l'introdueix al catàleg de la Boston Public Library el 1857, basant-se encara en les paraules del títol però afegint-hi termes sinònims i referències entre els termes. Ezra Abbot, en el catàleg de la Harvard University Library, inclou per primera vegada (1861) autèntics encapçalaments uniformes de matèria derivats del contingut del llibre. Va ser partidari de separar els catàlegs alfabètics d'autors i de matèries. Jewett va proposar la creació d'un catàleg col·lectiu d'abast nacional en què es compartissin les tasques de catalogació, i així va donar entrades uniformes per a totes les biblioteques que hi participessin.

La publicació el 1876 de les *Rules for a printed dictionary catalogue* de Cutter va representar la culminació de la teoria catalogràfica del segle XIX. El codi tracta de la tria d'encapçalaments (d'autors, títols, matèries i formes) i de la forma que han d'adoptar, com també de la descripció del document. Des d'un punt de vista pragmàtic, Cutter basa les seves regles en principis com els hàbits de l'usuari i l'ús que aquest fa del catàleg, l'especificitat dels encapçalaments de matèries, enllaçats entre si per referències o la idea que el catàleg no és únicament un inventari de la col·lecció, sinó un instrument col·locatiu de documents amb arguments de cerca comuns. !

Lectura recomanada

A. Panizzi (1848). “Mr Panizzi to the Right Hon. The Earl of Ellesmere”. A: **M. Carpenter; E. Svenonius** (1985). *Foundations of cataloging: a sourcebook* (pàg. 15-47). Littleton. Durant les sessions de la investigació, Panizzi va escriure una carta al president de la comissió amb la intenció d'aclarir-li quina era la naturalesa del catàleg. El seu to didàctic la converteix en una introducció excel·lent als fonaments de la catalogació.

Durant el segle XIX es pot veure com la catalogació va prenent cos, és dotada d'uns principis que es van consolidant i codificant. És la primera de les tasques bibliotecàries que requereix un personal format i especialitzat i la que origina la creació dels primers centres d'ensenyament de la biblioteconomia, com la Columbia School of Library Economy el 1887. La catalogació ha esdevingut durant aquest segle una disciplina científica.

! Els principis i objectius del catàleg segons Cutter, encara vàlids avui, ja s'han comentat en el punt 3.2.1 d'aquest mòdul.

7.4. La catalogació moderna

La catalogació durant el segle XX té dues etapes molt marcades: una de continuïtat respecte al segle anterior, en la qual es continuen produint codis basats en els principis ja consolidats i una segona, que comença als Estats Units als anys quaranta i pren cos en l'obra de Lubetzky, que replanteja els codis existents i propugna un retorn als principis lògics que han d'orientar la disciplina. A punt d'acabar el segle, encara és aviat per a avaluar si el moment en què ens trobem continua essent aquesta etapa o, per contra, forma part d'una tercera nova etapa de replantejament de l'aplicació dels principis de la catalogació originada pels canvis tecnològics en el camp de la informàtica i les xarxes de comunicació.

En tot cas, podem afirmar que els avenços en la catalogació i en els seus mateixos objectius (el control bibliogràfic universal) han estat possibles gràcies a l'estandardització internacional de procediments i regles de catalogació que s'ha donat durant la segona meitat del segle, que ha donat lloc a programes de cooperació i intercanvi entre centres catalogràfics.

! Podeu trobar resumides aquestes etapes i les conseqüències que van tenir sobre el plantejament teòric i pràctic de la catalogació en els punts 3.2.2 i 3.3.3 del mòdul.

7.4.1. Primera meitat del segle XX

Entre els codis publicats durant la primera etapa destaquen les conegudes com a *Instruccions prussianes* (les *Instruktionen für die alphabetischen Kataloge der preussischen Bibliotheken*), editades el 1899 i adoptades en moltes biblioteques germàniques i escandinaves. Aquest codi va consagrar dues diferències amb la tradició angloamericana que van subsistir fins a la Conferència de París: considerar que en les entrades de títol l'element d'entrada és la primera paraula significativa (no la primera paraula que no fos l'article), amb valor gramatical independent, i no considerar la possibilitat d'autoria per part d'una entitat. El conjunt de regles era molt clar i precís, per la qual cosa va influir en altres codis europeus, entre aquests el primer codi espanyol de catalogació, les *Instrucciones para la redacción de los catálogos en las bibliotecas del Estado*, de 1902.

L'altre gran codi editat a Europa en aquesta etapa van ser les *Norme per il catalogo degli stampati* de la Biblioteca Vaticana o "Codi vaticà". Elaborat per un equip de bibliotecaris nord-americans i europeus amb formació americana, el resultat, publicat el 1931, és una síntesi de les tendències de la catalogació europees i americanes. Té en compte la catalogació descriptiva (descripció i

punts d'accés) i la catalogació de matèries, aspecte en què va destacar sobre els altres codis, ja que fa un estudi sistemàtic i complet dels principis rectoris i de la pràctica de la indexació de matèries.

Mentrestant, els Estats Units veuen la publicació de diferents codis. Les *Catalog rules* de 1908 o "Anglo-American code" van representar el primer intent de fer un codi conjunt per a les biblioteques nord-americanes i britàniques (encara que es publicués en dues edicions separades, una en cada lloc, per falta d'acord en alguns punts). Reflecteix en gran mesura la pràctica de la Library of Congress i recull la influència de Cutter i els teòrics del segle anterior. Es limita, no obstant, a les regles per a la catalogació descriptiva. La seva aplicació dóna millors resultats en grans biblioteques o biblioteques de recerca que no pas en les petites.

El 1941, l'ALA publica les *ALA catalog rules*, recull de regles en què s'arribava a l'extrem del formalisme en la catalogació, en un intent de preveure i reglamentar qualsevol cas o excepció possible. El resultat va ser un codi complex i feixuc, que va donar origen a l'article d'Osborn "The crisis in cataloging" i, amb aquest, al replantejament de la teoria i la pràctica catalogràfiques.

Vegeu el comentari a Osborn en el punt 3.2.2 d'aquest mòdul.

No obstant les crítiques, les edicions de 1949 dels nous codis de la Library of Congress -destinats únicament a la descripció bibliogràfica- i de l'ALA únicament sobre la tria i la forma dels punts d'accés bibliogràfics- van seguir els mateixos criteris, tot i que el codi de la Library of Congress ja intenta no perdre's en detalls i donar uns principis generals clars i lògics.

A Espanya, també el 1941, es publica la segona edició de les *Instrucciones*, seguint el mateix esquema general que en la primera i incorporant els avenços reflectits en altres codis, com el codi vaticà o els de l'ALA.

7.4.2. Segona meitat del segle xx

La segona meitat del segle veu un canvi radical en la tradició catalogràfica. Lubetzky, d'una banda, i la Conferència de París de l'altra van marcar les noves línies directrius de la catalogació. Va començar, també, la cooperació efectiva a nivell internacional, arran de la Conferència de París i el programa Control Bibliogràfic Universal de l'IFLA. Els principis de París i la seva influència estan comentats en el punt 3.2.3 del mòdul.

En els anys posteriors a la Conferència de París (1961), molts dels codis nacionals es van modificar per tal d'adaptar-los als principis aprovats. La tercera edició de les *Instrucciones* espanyoles, publicada el 1964, n'és un exemple, com també la primera edició de les *Anglo-American cataloging rules*, el 1967.

Aquest codi va ser un nou intent de col·laboració entre biblioteques americanes i britàniques. Com el 1908, se'n van publicar dues edicions separades. El

codi conté regles per a la descripció i per a la tria i la forma dels punts d'accés bibliogràfics. Atès que els principis de París sols tractaven d'aquest últim aspecte, la part que reglamentava la descripció es va basar en el codi de la Library of Congress de 1949. El resultat va ser molt diferent dels codis anteriors: molt més lògic, i que donava més aviat principis generals que no pas casos concrets. Això no obstant, es van plànyer algunes concessions que continuaven la tradició i contradeien els Principis de París, les divergències entre les edicions americana i britànica o la poca adequació a la realitat d'algunes regles –com les de descripció de materials no impresos.

El 1969 va tenir lloc la Reunió de Copenhaguen, equivalent, pel que fa a la descripció bibliogràfica, a la de París, tant pel que va representar com pel consens internacional que va suscitar. Llegiu el comentari sobre els objectius de la reunió i la seva influència en el punt 5.1 del mòdul.

El resultat va ser la publicació de la primera ISBD, la *ISBD(M)*, el 1971 i, en els anys posteriors, d'altres per a diferents tipus de material: publicacions en sèrie, material cartogràfic, material no-llibre, música impresa, impresos anteriors al 1801, part components i fitxers informàtics. El 1977 es va publicar la *ISBD(G): international standard bibliographic description (general)*, destinada a ser el marc general de referència per a la descripció de qualsevol tipus de material. En aquest sentit, l'equip encarregat per l'IFLA per a la redacció de les ISBD va considerar més viable començar per elaborar les descripcions de tipus concrets de material, com les monografies impreses o les publicacions en sèrie, per passar després a fer una abstracció que es pogués aplicar a qualsevol suport.

Com va passar deu anys abans, l'aparició de la ISBD va donar lloc a l'adaptació dels codis existents per tal d'adequar-s'hi. El primer va ser, el 1978, l'anomenada "segona edició" de les Anglo-American cataloguing rules que, tot i aquesta menció d'edició, canvia radicalment respecte a la primera. Conegudes com *AACR2*, aquest codi, i les seves edicions posteriors (1988, 1998), ha esdevingut el més influent arreu. Està dividit en dues parts, la primera regula la descripció bibliogràfica de diferents tipus de materials; la segona, la tria i la forma dels punts d'accés bibliogràfics. L'explicació de l'estructura i el funcionament d'aquest codi és l'objecte del segon mòdul d'aquesta assignatura.

A Espanya, el codi adaptat a les ISBD no es va publicar fins al 1985, amb el títol *Reglas de catalogación*. S'hi pot detectar una gran influència de les *AACR2*. Estructurat en dos volums, el primer s'ocupa de les monografies i publicacions en sèrie; el segon, publicat el 1988, de la resta de materials. Cada un dels volums té dues parts: una dedicada a la descripció i una altra a la tria i forma dels punts d'accés bibliogràfics. El 1995 es va publicar una edició revisada en un sol volum, que recollia les novetats introduïdes per les edicions revisades de les ISBD i les *AACR2r* publicades durant aquell temps.

L'evolució de les regles i els principis de la catalogació ha anat acompanyada del desenvolupament, des dels anys seixanta de sistemes informàtics per a la

Sobre el format MARC i altres formats similars, vegeu el mòdul 3 de l'assignatura.

gestió dels catàlegs. Això ha provocat l'aparició de formats per a la introducció, emmagatzematge i lectura de les dades en fitxers informàtics, com el format MARC i tots els que se'n deriven.

Atès que la majoria, per no dir totes, les regles de catalogació existents han basat els seus principis en el funcionament dels catàlegs manuals (impresos, en fitxes o en microforma), l'adaptació de les regles a l'entorn informàtic ha donat lloc al qüestionament d'algunes d'aquestes. Les ISBD ja tenien en compte la seva adaptació a sistemes automatitzats, però els canvis experimentats per la tecnologia han anat molt més enllà del que segurament es preveia.

Ara mateix ens trobem en un moment crític, i no tant per la falta de validesa dels principis que, des de Panizzi i Cutter, mantenen els catàlegs, sinó per les immenses possibilitats que ens ofereixen els mitjans informàtics. El futur de la catalogació i dels catàlegs rau, senzillament, a aprofitar-les.

 Sobre el present i el futur de la catalogació, vegeu els punts 3.2.4 i 3.4 d'aquest mòdul.

Resum

L'anàlisi documental té com a objectiu la creació d'eines que permetin la recuperació de la informació. En aquest mòdul exposem quina és la naturalesa i objectius d'aquestes eines, els catàlegs, en què es donen registres bibliogràfics, és a dir, representacions dels documents amb les dades necessàries per a identificar el document representat. A més, els registres tenen elements que permeten l'accés a la informació, els punts d'accés.

Contextualitzem els processos d'anàlisi documental dins les operacions que es fan sobre els documents en una biblioteca. També parlem de l'anàlisi documental com a concepte, i el comparem amb d'altres de relacionats com el control bibliogràfic, la catalogació o l'organització del coneixement.

Parlem de les funcions del catàleg i les diferents formulacions teòriques que han tingut des del segle XIX, amb Panizzi i Cutter, fins a l'actualitat.

Comentem les diferents formes de catàleg que podem trobar, tant sobre la base del seu suport com sobre la base de l'ordenació.

Estudiem a continuació el registre bibliogràfic: què és, de quines parts consta, què representa, i com ho fa, dels documents i d'altres entitats bibliogràfiques abstractes (obres, expressions).

Parlem de la descripció bibliogràfica que identifica el document i de la seva estructura. Tractem les ISBD i els principis en què es basa. També comentem els elements formals que podem trobar en un document i que ens serveixen per a descriure'l.

La relació entre registres bibliogràfics a partir de la funció col·locativa dels punts d'accés i el control autoritatiu que dóna consistència a aquests punts d'accés conformen el capítol següent.

Per acabar, un panorama històric de la catalogació i els catàlegs, des dels primers inventaris coneguts fins a la situació actual.

Exercicis d'autoavaluació

1. Quines són les fases de la cadena documental? Preciseu si hi ha alguna "subfase".
2. Quines són les funcions del catàleg d'una col·lecció documental?
3. En què canvien essencialment les propostes de Lubetzky, Osborn o la Conferència de París respecte a les anteriors?
4. Quins avantatges té un catàleg en fitxes sobre un d'automatitzat?
5. Quines parts formen un registre bibliogràfic? Per a què serveixen?
6. Les dades del registre bibliogràfic, quines entitats bibliogràfiques representen?
7. Què es vol amb l'estandardització de la descripció bibliogràfica?
8. Quins elements es donarien en el registre bibliogràfic d'un document electrònic d'accés remot (una pàgina web, per exemple), segons la ISBD(ER)?
9. Quina operació té com a objectiu l'establiment de relacions entre els encapçalaments d'un catàleg?
10. Quina utilitat té una remissió en un catàleg?

Solucionari

1. Formació de la col·lecció (selecció i adquisició), organització de la col·lecció (catalogació descriptiva, catalogació de matèries, establiment de punt d'accés, control autoritatiu dels encapçalaments) i difusió de la informació.

2. Permetre la recuperació dels registres bibliogràfics referits als documents de la col·lecció i, per tant, dels mateixos documents i la informació que contenen. Per tant, ha de referenciar aquests documents, descriure-los; integrar-los en un sistema estructurat de recuperació, donar-hi punts d'accés que en permetin la recuperació i donar dades sobre la ubicació dels documents dins la col·lecció. El catàleg ens ha de permetre de saber quins i quants documents hi ha que compleixin una característica determinada (que siguin d'un autor, que tinguin un títol, etc.) i dir-nos on són.

3. Proposen de basar les regles de catalogació en uns quants principis bàsics, generals i de sentit comú, que es poguessin extrapolar a qualsevol cas que es presentés, i no basar-se a donar més i més casos particulars, com el codi de l'ALA de 1949, que acabaven complicant la catalogació i la convertien en una tasca rutinària en què no calia gairebé ni pensar-hi: únicament buscar el cas i aplicar la solució.

4. La inversió inicial en l'equipament i el material necessaris són més baixes; el manteniment, possiblement, també és més barat. El seu ús, per part dels usuaris no bibliotecaris, és més intuïtiu i senzill, ja que no cal conèixer instruccions ni tenir coneixements informàtics. Al contrari, pot ocupar un espai considerable a la biblioteca; la intercalació de les noves entrades representa unes elevades despeses en temps i personal; igualment, les modificacions realitzades en les entrades signifiquen més temps. A més, les possibilitats de cerca són menors que en un catàleg automatitzat, que pot permetre la cerca de, pràcticament, qualsevol parau-la del registre bibliogràfic.

5. Una representació del document que serveix per a identificar-lo (descripció bibliogràfica), uns punts d'accés que ens permeten de recuperar-lo (encapçalaments) i un codi que ens indica la seva localització dins la col·lecció (signatura topogràfica).

6. Essencialment, la descripció d'un registre bibliogràfic representa la manifestació d'una expressió de l'obra. Alguns elements com els encapçalaments de títol uniforme, representen elements propis de l'obra i l'expressió. Les dades referides a l'exemplar representen l'exemplar. Pel que fa als responsables de la creació del producte, estan representats pels encapçalaments de nom, ja siguin persones o entitats. Els subjectes (esdeveniments, llocs, temps i objectes) estan representats pels encapçalaments de matèria, tant els alfabètics com els sistemàtics.

7. L'intercanvi de registres bibliogràfics i, per tant, l'amortització i l'estalvi dels recursos emprats en la catalogació.

8. Títol [recurs electrònic] : subtítol, si escau / menció de responsabilitat. – Menció d'edició. – Dades sobre el tipus de recurs: revista electrònica, etc. – Lloc de publicació : Editor, any de publicació. – Notes: font del títol, data de consulta, disponibilitat i modalitat d'accés (adreça URL, etc.), altres notes sobre el contingut o els responsables, etc.

9. El control autoritatiu o control de registres autoritatius.

10. Envia l'usuari envers un altre encapçalament on pot trobar més informació relacionada amb l'autor, matèria, etc. que hagi buscat. Amplia i enriqueix el resultat de la cerca.

Glossari

AACR2r (*Anglo-American cataloguing rules, 2nd edition, revised*): codi normatiu per a la redacció de registres bibliogràfics, tant de la descripció bibliogràfica com dels punts d'accés de noms i títols. Editat el 1988 com a revisió de la segona edició de 1978, se n'han publicat esmenes el 1993 i una nova revisió del codi el 1998.

Anàlisi de contingut: part de l'anàlisi documental en què s'estableix quin és el contingut d'una obra, i es representa mitjançant un llenguatge documental per tal que qui busqui els documents que tracten una matèria determinada els pugui recuperar.

Anàlisi documental: conjunt de processos mitjançant els quals s'organitzen els materials documentals d'un centre o sistema d'informació i es posen a l'abast del públic, mitjançant l'elaboració de representacions o referències que identifiquen i permeten de recuperar els documents i, per tant, la informació que contenen (pàg. 7).

Anàlisi formal: part de l'anàlisi documental que descriu les característiques formals i de presentació d'una manifestació, basant-se principalment en les dades proporcionades pels exemplars d'aquesta manifestació (pàg. 7).

Autoritatiu: referit a encapçalaments o termes, aquell que ha estat triat entre diversos d'equivalents com el que millor representa un concepte i al qual remetent els altres termes desestimats.

Base de dades: conjunt d'informació estructurada en registres sobre un àmbit temàtic determinat que està enregistrada en suport electrònic i que disposa d'un programa informàtic per tal de poder procedir a la recuperació de la informació.

Cadena documental: el conjunt d'operacions i processos que es fan sobre un document per tal d'integrar-lo en una col·lecció i fer-lo fàcilment recuperable (pàg. 16).

Catàleg: conjunt organitzat de dades bibliogràfiques que representen els documents d'una col·lecció, que pot ser la d'un centre o la d'un grup de centres. Llista, inventari o base de dades on es referencien, sobre la base d'una estructura definida i coherent, tots els documents que formen el fons d'un o més centres d'informació, i en donen una descripció que permet d'identificar-los i unes dades que permeten de localitzar-los (pàg. 19).

Catàleg automatitzat: catàleg la consulta del qual es fa mitjançant una aplicació informàtica.

Catàleg col·lectiu: catàleg on els registres bibliogràfics corresponen als documents d'un grup de biblioteques o centres documentals (pàg. 19).

Catàleg diccionari: catàleg en el qual totes les entrades (principals, secundàries i de referència) amb encapçalaments consistents en termes lingüístics (noms, títols, col·leccions, alfabètics de matèria) s'ordenen en una única seqüència alfabètica (pàg. 34).

Catàleg dividit: catàleg en què les entrades amb encapçalaments consistents en termes lingüístics s'ordenen en diferents seqüències alfabètiques, depenent del tipus de concepte que representen (pàg. 35).

Catàleg manual: catàleg la consulta del qual es fa sense la utilització d'aplicacions informàtiques: són catàlegs en forma de llibre, en microforma o en fitxes.

Catàleg sistemàtic: catàleg on l'element d'ordenació de les entrades o els registres bibliogràfics és un codi d'un esquema de classificació sistemàtica (jeràrquica, per facetes o d'un altre tipus) que representa el contingut del document (pàg. 36-37). Vegeu també *Classificació*.

Catalogació: conjunt d'operacions i processos que tenen per objectiu l'elaboració d'un catàleg. Vegeu: *Anàlisi documental*.

Catalogació de matèries: vegeu *Anàlisi de contingut*.

Catalogació descriptiva: vegeu *Anàlisi formal* (pàg. 7).

Classificació: codi numèric o alfanumèric que indica la matèria d'un document, dins un esquema sistemàtic que respon a una categorització del coneixement. Operació per la qual es descriu el contingut d'un document.

Control bibliogràfic: operacions i processos que tenen com a objectiu l'organització de la informació per tal que sigui fàcilment recuperable. Vegeu altres definicions a la pàg. 11. Vegeu també *Anàlisi documental*.

Control d'autoritat: conjunt d'operacions que tenen per objecte l'establiment de la forma dels encapçalaments i de les relacions que mantenen entre si, per tal que formin un sistema coherent de recuperació, com també la plasmació d'aquestes relacions en forma de remissions als catàlegs i bases de dades (pàg. 84).

Descripció bibliogràfica (o descripció catalogràfica): conjunt de dades descriptives que representen un document, l'identifiquen i el diferencien d'altres de similars, mitjançant la transcripció d'elements formals referits al títol i els responsables, l'edició, la publicació i fabricació, la forma física, notes i números normalitzats (pàg. 42, 63). Operació que té per objectiu l'elaboració d'aquesta representació.

Dipòsit legal: obligació legal per la qual els productors d'alguns documents (impressors, fabricants, etc.) d'un territori (estat, província, etc.) han de dipositar un cert nombre de cada un

dels documents que produeixen en uns centres d'informació establerts (biblioteca nacional, provincial, etc.). Així es forma una col·lecció de tots els documents produïts en el territori.

Document: qualsevol suport que contingui informació i que hagi estat concebut amb l'objectiu de transmetre-la (pàg. 7).

Encapçalament: nom o terme situat al començament d'un registre bibliogràfic a partir del qual es pot recuperar la informació bibliogràfica i que serveix com a element d'ordenació. Punt d'accés formalitzat d'acord amb unes regles de catalogació (pàg. 41).

Encapçalament autoritatiu: vegeu *Autoritatiu*.

Entitat bibliogràfica: en un registre bibliogràfic, cada un dels objectes que s'hi representen: productes de la creació o la fabricació (obres, expressions, manifestacions, exemplars), persones o entitats responsables de la creació o producció, i subjectes de la creació (conceptes, objectes, esdeveniments i llocs).

Entrada: representació d'un document en un punt concret del catàleg. Conjunt de les dades descriptives que representen un document i de l'encapçalament que l'integra i l'ordena en el catàleg, donant-li accés (pàg. 39, 40). Vegeu també *Registre bibliogràfic*.

Entrada principal: en catàlegs manuals, entrada on es donen totes les dades referides al document, ordenada sota l'encapçalament principal pres-crit per les regles (pàg. 46). De vegades el terme s'utilitza com a sinònim d'encapçalament principal.

Entrada secundària: en catàlegs manuals, cada una de les entrades d'un registre bibliogràfic diferent de la principal, que s'ordenen sota encapçalaments diferents en el principal (pàg. 46). En entorns automatitzats, se sol assimilar al concepte d'encapçalament secundari.

Encapçalament únic, principi d': principi rector de l'establiment d'encapçalaments segons el qual cada encapçalament representa una única entitat bibliogràfica diferenciada (un responsable, una obra, una matèria, etc.) (pàg. 83). Vegeu també *Uniformitat, principi d'*.

Exemplar: cada un dels documents idèntics que formen, tots plegats, una manifestació d'una obra (una edició, per exemple) (pàg. 55).

Expressió: realització intel·lectual o artística d'una obra, en forma de notació alfanumèrica, musical, coreogràfica, d'imatge, so, moviment, etc., o en qualsevol combinació d'aquestes formes (pàg. 52). Vegeu també *Obra*.

Format bibliogràfic: sistema de representació codificada de les dades del registre bibliogràfic de manera que puguin ser llegides i manipulades per un sistema informàtic.

Indexació: representació del contingut d'un document mitjançant termes del llenguatge. Operació que dona com a resultat aquesta representació.

ISBD (International standard bibliographic description): Estàndard per a la descripció bibliogràfica de documents impulsat per l'IFLA i, per tant, fruit d'un consens internacional.

ISBN (International standard book number): codi numèric de deu xifres que identifica unívocament alguns tipus de materials posats a la venda (llibres, vídeos, etc.).

Llenguatge controlat: llenguatge documental en el qual es dona un control autoritatiu dels termes que el formen.

Llenguatge documental: sistema de signes que permet de representar el contingut d'un document de manera que faci possible l'organització i la recuperació de la informació bibliogràfica.

Manifestació: enregistrament de l'expressió d'una obra sobre un suport físic. Conjunt d'objectes físics (un o més documents) que comparteixen unes característiques de contingut i forma i que són resultat d'un mateix procés de producció (pàg. 51, 52, 55).

MARC: estàndard de format bibliogràfic, amb una estructura i organització regulades per la norma ISO 2709, concebut per a facilitar l'intercanvi de registres entre diferents centres catalogàtics. Vegeu també *Format bibliogràfic*.

Metadades: de forma genèrica, dades que representen i aporten informació sobre un document: la portada d'un llibre, un registre bibliogràfic, una citació, etc. En l'entorn web, dades que identifiquen, descriuen i fan possible la localització i recuperació de recursos electrònics

d'accés remot, basades en estàndards (com ara Dublin-Core) i introduïdes a la capçalera de la pàgina web, essent, per tant, recuperables pels cercadors sense que l'usuari les visualitzi.

Notícia bibliogràfica: representació abreujada d'un document que permet d'identificar-lo. Registre bibliogràfic.

Obra: una creació intel·lectual o artística diferent; entitat abstracta que no correspon a cap objecte material, que es pot reconèixer per mitjà de les seves realitzacions individuals -les expressions. L'obra existeix en allò que tenen en comú les seves diverses expressions (pàg. 51, 55).

Punt d'accés: terme (paraula o conjunt de paraules) o codi mitjançant el qual es pot buscar i recuperar un registre bibliogràfic.

Referència, entrada de: entrada del catàleg que remet des d'un encapçalament a un altre o a un grup d'altres encapçalaments, com a reflex d'una relació existent entre aquests.

Referència bibliogràfica: vegeu *Notícia bibliogràfica*.

Registre bibliogràfic: conjunt de dades que permeten la identificació i la recuperació d'un document (pàg. 38). En un catàleg manual, conjunt d'entrades referides al mateix document.

Registre d'autoritat: registre on es donen les dades corresponents a un encapçalament: la seva forma autoritativa, les formes desestimades o els altres encapçalaments autoritatius des dels quals es fa una referència a l'encapçalament, les notes d'abast, aplicació o explicatives i les fonts consultades per a determinar la forma de l'encapçalament i les referències (pàg. 65).

Registre d'exemplar: en catàlegs automatitzats, registre o part del registre on es donen les dades referides a un exemplar determinat, com ara la ubicació, la signatura topogràfica, la disponibilitat, etc. (pàg. 44).

Registre de fons: registre on s'anoten les dades referides a l'estat de la col·lecció o fons d'un document publicat en més d'una part (volums d'una revista, suplement, índexs, data en què s'espera el proper número, etc.) (pàg. 45).

Registre nacional bàsic: model de registre bibliogràfic proposat per l'IFLA on s'especifiquen quins han de ser els elements que s'han de donar com a mínim en un registre bibliogràfic produït per un centre catalogràfic nacional.

Relacions associatives: relacions establertes entre termes que representen conceptes diferents, com ara entre diferents encapçalaments autoritatius.

Relacions d'equivalència: tipus de relació que es dóna entre diferents termes que representen un mateix concepte, com ara un encapçalament autoritatiu i les seves formes desestimades.

Signatura topogràfica: codi numèric o alfanumèric que indica la ubicació exacta d'un document en un centre documental, i així en permet la localització i recuperació (pàg. 42).

Títol uniforme: títol convencional assignat a una obra en un catàleg, que compleix els principis d'uniformitat i d'encapçalament únic, i és emprat per a identificar-la, per a agrupar els registres bibliogràfics de diferents expressions i manifestacions de l'obra i, alhora, per a distingir obres diferents denominades amb un mateix títol.

Traça: conjunt d'encapçalaments assignats a un document en un catàleg, diferents de l'encapçalament principal i sota els quals es representa aquest.

Uniformitat, principi d': principi rector de l'establiment dels encapçalaments, segons el qual l'encapçalament que representa una entitat bibliogràfica és únic i uniforme, ja que és el mateix en tots i cada un dels registres bibliogràfics relacionats (pàg. 82).

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Chan, L.M. (1994). *Cataloging and classification: an introduction* (2a. ed.). Nova York [etc.]: McGraw-Hill.

Clack, D.H. (1990). *Authority control: principles, applications and instructions*. Chicago: American Library Association.

Garrido, M.R. (1996). Teoría e historia de la catalogación de documentos (Part II, "Perspectiva histórica", pàg. 61-182). Madrid: Síntesis (Biblioteconomía y documentación).

IFLA. Section on Cataloguing. Standing Committee (1998). *Functional requirements for bibliographic records: final report*. Munic: Saur (UBCIM publications. New series; 19). Disponible en línia a l'adreça <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>.

Oddy, P. (1996). *Future libraries, future catalogues*. Londres: Library Association.

Rowley, J.E. (1992). *Organising knowledge* (2a. ed.). Aldershot: Ashgate.

Taylor, A.G. (1999). *The organization of information*. Englewood, Col.: Libraries Unlimited.

Taylor, A.G.; Wynar, B.S. (1992). *Introduction to cataloging and classification* (8a. ed.). Englewood, Col.: Libraries Unlimited.

Bibliografia complementària

Abadal Falgueras, E.; Gascón García, J. (1998). "Documentació". A: *La documentació a l'era de la informació* (pàg. 15-82). Barcelona: UOC.

Bolognini, P.; Pedrini, I. (1990). *Manuale del catalogatore: una guida per le biblioteche pubbliche* (nuova ed. riveduta e aggiornata). Milà: Editrice bibliografica (Bibliografia e biblioteconomia).

Burger, R.H. (1985). *Authority work: the creation, use, maintenance and evaluation of authority records of files*. Milà: Editrice bibliografica (Bibliografia e biblioteconomia).

Carpenter, M.; Svenonius, E. (ed.) (1985). *Foundations of cataloging: a sourcebook*. Littleton, Col.: Libraries Unlimited.

Particularment, les contribucions de Panizzi, Cutter, Osborn, Lubetzky ("The objectives of the catalog") i Gorman.

Frías Montoya, J.A. (1995). "El código catalográfico francés de 1791: una traducción y un comentario". *Revista General de Información y Documentación* (vol. 5, núm. 1, pàg. 20-31). lloc

Frías Montoya, J.A. (1995). "Las relaciones entre análisis documental y catalogación: su representación en el plan de estudios de la Universidad de Salamanca". A: *Organización del conocimiento en sistemas de información y documentación: actas del I Encuentro de ISKO-España, Madrid, 4 y 5 de noviembre de 1993* (pàg. 145-157). Saragossa: Universitat de Saragossa.

Gorman, M. (1998). *Our singular strengths: meditations for librarians*. Chicago / Londres: American Library Association.

Hanson, E.R.; Daily, J.E. (1969). "Catalogues and cataloguing". A: *Encyclopedia of library and information sciences* (pàg. 242-305). Nova York: Marcel Dekker, 1968.

IFLA (1977). *ISBD(G): international standard bibliographic description (general)*. Madrid: Eudema (Eudema universidad: manuales. Documentación).

IFLA (1990). *Pautes d'entrades d'autoritat i de referència* (trad. d'Assumpció Estivill i Rius). Barcelona: Escola Universitària Jordi Rubió i Balaguer de Biblioteconomia i Documentació.

International Conference on Cataloguing Principles (1961: París, França) (1971). *Statement of principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October 1961*. Annotated ed., with commentaries and exemples by Eva Verona, assisted by Franz Georg Kaltwasser, P.R. Lewis, Roger Pierrot. Londres: IFLA Committee on Cataloguing.

International Conference on the Principles and Future Development of AACR (1997: Toronto, Ontario) (1998). *The principles and future of AACR*. Ottawa: Canadian Library Association / Chicago: American Library Association / Londres: Library Association.

Particularment, les contribucions de M. Gorman i P. Ody, S. Velucci i M. Yee.

Pinto Molina, M. (1993). *Análisis documental: fundamentos y procedimientos*. Madrid: Eudema (Eudema universidad: manuales. Documentación).